

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2020 YILI SEKTÖR DEĞERLENDİRME RAPORU

STRATEJİ GELİŞTİRME DAİRESİ BAŞKANLIĞI

MAYIS 2021

İÇİNDEKİLER

ET VE ET ÜRÜNLERİ	4
1 DÜNYADA DURUM	4
1.1 Hayvan Varlığı	4
1.2 Et Üretimi	6
1.2.1 Büyükbaş Eti	6
1.2.2 Domuz Eti	8
1.2.3 Küçükbaş Eti	9
1.2.4 Kanatlı Eti	9
1.2.5 Balık Üretimi	11
1.3 Ticaret	12
1.3.1 Et Üretim ve Ticaret Miktarları	13
1.3.2 Balık Üretimi ve Ticareti	14
1.3.3 Büyükbaş Eti Ticareti	14
1.3.4 Küçükbaş Eti Ticareti	15
1.3.5 Kanatlı Eti Ticareti	15
1.3.6 Domuz Eti Ticareti	16
1.3.7 Balık ve Ürünleri Ticareti	16
1.4 Fiyatlar	16
1.4.1 FAO Gıda Fiyat Endeksi	16
1.4.2 FAO Et Fiyat Endeksi	19
1.4.3 Uluslararası Fiyatlar	19
1.4.4 Yıllık Ortalama Karkas Et ve Besilik Canlı Hayvan Fiyatları	21
1.5. Tüketim	22
1.5.1. Kişi Başı Yıllık Et Tüketimleri	22
2 TÜRKİYE'DE DURUM	23
2.1 Tarımsal Üretim Değeri	23
2.1.1 Canlı Hayvanlar Üretim Değeri	23
2.1.2 Hayvansal Ürün Üretim Değeri	24
2.2 Türkiye Hayvan Varlığı	25
2.2.1 Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı	27
2.2.2 Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı	29
2.2.3 Türkiye Et Üretimi	29
2.2.4 Et Üretim Endeksi (2002=100)	29
2.2.5 Et Üretiminin Türlerle Göre Dağılımı	30
2.2.6 Kırmızı Et Üretiminde Dönemsellik	31
2.2.7 Balık Üretimi	31
2.3 Dış Ticaret	33
2.3.1 Canlı Hayvan İthalatı	33
2.3.2 Canlı Hayvan İhracatı	33
2.3.3 İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı	34
2.3.4 İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı	35
2.3.5 İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı	35
2.3.6 Balık Dış Ticareti	36
2.4 Fiyatlar	36
2.4.1 Yurtiçi Canlı Hayvan Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri	36
2.4.2 Yurtiçi Dana Karkas Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri	39
2.4.3 Yurtiçi Kuzu Karkas Fiyatları	40
2.4.4 Karma Yem Fiyatları	42
2.4.5 Kaba Yem Fiyatları	42
2.4.6 Tüketim	43

2.4.7	Kişi Başı Et Tüketimi.....	43
2.4.8	Kişi Başı Et Tüketim Endeksi (2014=100).....	43
SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ		45
3	DÜNYADA DURUM	45
3.1	Süt ve Süt Ürünleri Üretimine Covid-19 Etkisi	45
3.2	Süt Üretimi	45
3.2.1	Süt Ticareti	47
3.3	Sağılan Hayvan Varlığı	48
3.4	Süt Verimi	48
3.4.1	2019 Yılı Türler ve Ülkeler Bazında Süt Verimi	49
3.5	Süt Üretimi	50
3.5.1	İnek Sütü	53
3.5.2	Manda sütü	54
3.5.3	Keçi sütü	55
3.5.4	Koyun Sütü	56
3.6	Dünyada Süt İşletmeleri	56
3.7	Süt ve Süt Ürünleri Üretimi.....	57
3.8	Ticaret.....	59
3.8.1	Süt Eşdeğeri İhracat	59
3.8.2	Süt Eşdeğeri İthalat	60
3.8.3	Süt Tozu Ticareti.....	60
3.8.4	Tereyağı Ticareti	61
3.8.5	Peynir Ticareti.....	62
3.9	Fiyatlar.....	63
3.9.1	Çiftlik Çıkışı Çiğ Süt Fiyatları	63
3.9.2	FAO Mandıra Fiyat Endeksi ve Süt Ürünleri Fiyatları.....	64
3.10	Tüketim	65
4	TÜRKİYE'DE DURUM	66
4.1	Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi (2002=100)	66
4.1.1	Tür ve Irklara Göre Sağılan Sığır Varlığı Endeksi (2002=100).....	67
4.2	Süt Üretim Endeksi (2002=100)	68
4.2.1	Tür ve Irklara Göre Sağılan Hayvan Varlığı, Verim ve Süt Üretimi.....	69
4.2.2	Büyükbaş sütü üretimi	70
4.2.3	Küçükbaş sütü üretimi	71
4.2.4	Süt Sığırcılığı İşletmeleri	71
4.2.5	Süt Üretiminde Dönemsel Arz.....	72
4.2.6	Süt Ürünleri Üretimi	72
4.3	Çiğ Süt ve Süt Yemi Fiyatları	73
4.4	Fiyatlar.....	73
4.4.1	Üretici ve Tüketici Süt Fiyatları.....	73
4.4.2	Dış Ticaret.....	74
4.4.3	Süt ve Süt Ürünleri İthalatı	75
4.4.4	Süt ve Süt Ürünleri İhracatı	75
4.5	Tüketim	75
4.5.1	Kişi Başı Süt Tüketimi.....	75
5	ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ	76
5.1	Teşkilat Yapımız	78
5.2	Kurumun Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları	81
5.3	Sözleşmeli Besicilik Projesi	82
5.4	Alım Faaliyetleri.....	83
5.4.1	Yıllar İtibariyle Ortalama Alım Fiyatları	83

5.4.2	Yıllar İtibariyle Alım Faaliyetleri	84
5.4.3	2020 Yılı İthal Alımlar.....	84
5.5	Üretim Faaliyetleri	85
5.5.1	Yıllar İtibariyle Et Üretim Faaliyetleri.....	85
5.5.2	Yıllar İtibariyle Büyükbaş Et Üretimi.....	86
5.5.3	2020 Yılı Şarküteri Üretimleri	86
5.6	Satış Faaliyetleri	87
5.6.1	Yıllar İtibariyle Satış Faaliyetleri.....	87
5.6.2	2020 Yılı Satışlarımız ve Müşteri Dağılımı	88
5.7	Süt ve Süt Ürünleri	91
6	ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ	92
6.1	Türkiye Üretimi ile ESK Et Üretimini Karşılaştırılması.....	93
6.1.1	Büyükbaş.....	93
6.1.2	Küçükbaş.....	94

KISALTMALAR:

FAO: Food and Agriculture Organization (Gıda ve Tarım Örgütü)

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

USDA: United States Department of Agriculture (Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı)

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TMO: Toprak Mahsulleri Ofisi

IDF: International Dairy Federation (Uluslararası Süt Federasyonu)

CLAL: Süt ve Süt Ürünleri Ekonomisi Danışmanlığı Firması (İtalya Merkezli)

TOB: Tarım ve Orman Bakanlığı

ETB: Edirne Ticaret Borsası

ATB: Ankara Ticaret Borsası

BOARD BIA: İrlanda Gıda Kurumu

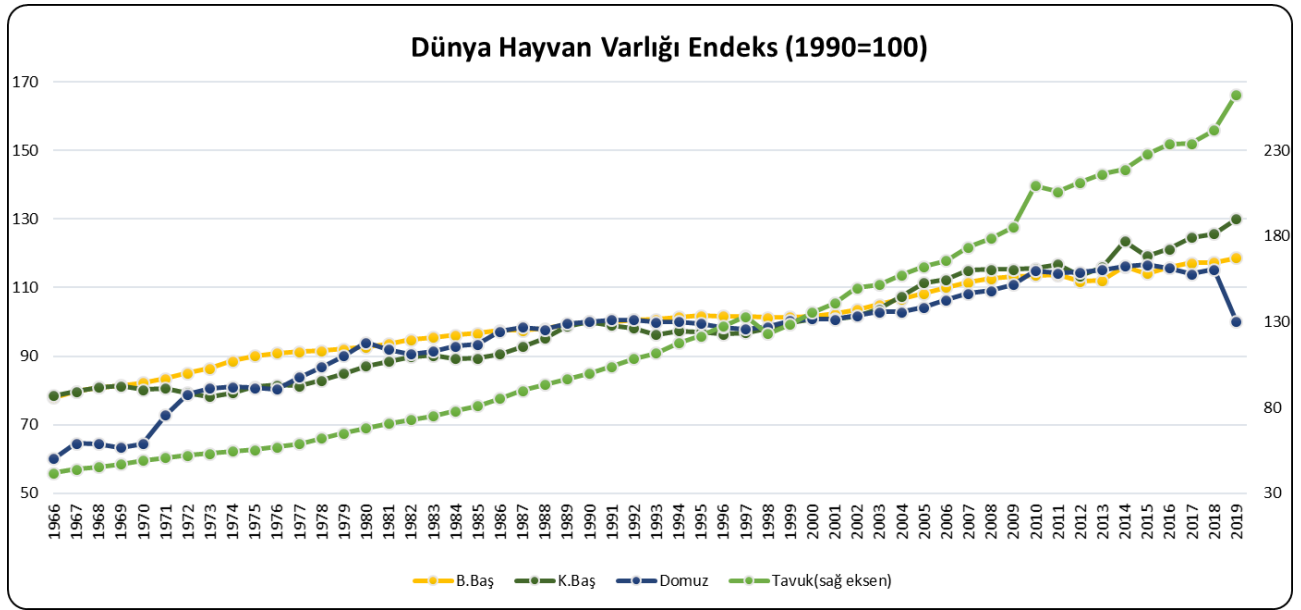
ET VE ET ÜRÜNLERİ

1 DÜNYADA DURUM

1.1 Hayvan Varlığı

Dünya hayvan varlığının uzun yıllar boyunca değişimini değerlendirmek üzere, 1990 yılı baz alınarak hesaplanan endekse göre, en hızlı büyüme tavuk varlığında gözlenmektedir. 1990-2019 döneminde; tavuk varlığında artış % 162, küçükbaş varlığında % 30, büyükbaş varlığında %19 ve domuz varlığında ise % 0,2'tir.

Grafik 1- Dünya Hayvan Varlığı Endeks

Kaynak: FAO

2015-2019 döneminde hayvan varlığında gerçekleşen değişimlere bakıldığında; en büyük değişimin % 8,5 artışla tavuk varlığında olduğu görülmektedir.

2019 yılında sığır varlığı, bir önceki yıla göre % 1,4 artarak 1 milyar 511 milyon başa ulaşmıştır. Manda varlığı % 1,4 düşerek 204 milyon başa gerilemiş, koyun varlığı % 2,5 artışla 1 milyar 239 milyon başa ve keçi varlığı % 4,6 artarak 1 milyar 94 milyon başa yükselmiştir. Domuz varlığı ise % 13,1 düşerek 850 milyon baş olmuştur.

Tablo 1- FAO Dünya Hayvan Varlığı

(Milyon Baş)		2015	2016	2017	2018	2019	2015-2019 Değişim %
Dünya	Tavuk	24.195	24.825	24.856	25.693	27.883	16,4
	<i>Yıllık % değişim</i>	4,1%	2,6%	0,1%	3,4%	8,5%	
	Bufalo-Manda	196	199	201	207	204	4,2
	<i>Yıllık % değişim</i>	0,5%	1,5%	1,0%	3,0%	-1,4%	
	Keçi	979	1.003	1.034	1.046	1.094	12,4
	<i>Yıllık % değişim</i>	-2,8%	2,5%	3,1%	1,2%	4,6%	
	Domuz	990	982	967	978	850	-14,4
	<i>Yıllık % değişim</i>	0,3%	-0,8%	-1,5%	1,1%	-13,1%	
	Sığır	1.452	1.475	1.492	1.490	1.511	4,1
	<i>Yıllık % değişim</i>	-2,0%	1,6%	1,2%	-0,1%	1,4%	
	Koyun	1.160	1.173	1.202	1.209	1.239	7,1
	<i>Yıllık % değişim</i>	-4,1%	1,1%	2,5%	0,6%	2,5%	

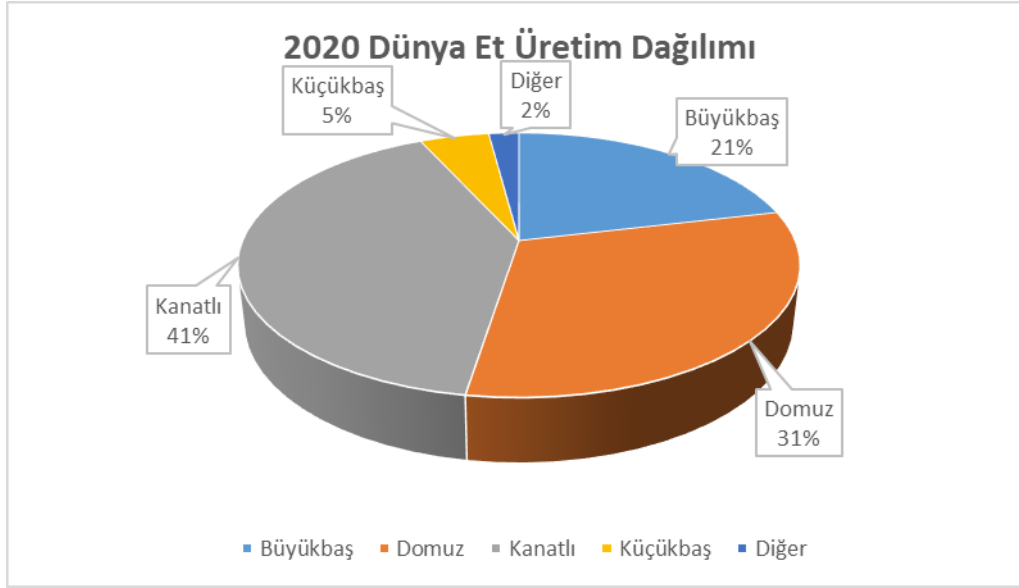
Kaynak: FAO

2020 yılı dünya toplam et üretimi 337,3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bunun büyük kısmı Asya'daki Domuz Gribi ile bağlantılı domuz eti üretimi düşüşü ayrıca özellikle ABD ve Avustralya'daki büyükbaş et üretimi düşüşünden kaynaklanmıştır. Buna rağmen kanatlı eti üretiminin önceki yılın ilk yarısındaki vasat performansının aksine iyi bir artış elde etmiştir. Küçükbaş eti üretimi makul bir büyüme kaydetmiştir. Tüm et sektörlerindeki üretim genişlemesinin hızı, endüstriyi hedefleyen hükümet teşvik paketlerine rağmen, üretim süreçlerindeki COVID-19 salgınıyla ilgili aksaklıklar ve üreticilerin belirsiz talep altında arzı dengelemek için üretim kısıtlamaları tarafından yavaşlatılmıştır.

Domuz Gribi ve diğer hayvan hastalıklarının etkileri, etkilenen ülkelerle sınırlı olsa da, COVID-19'un tüm et türleri üzerinde yaygın etkileri olmuştur. Sosyal mesafe önlemleri mezbahalarda, et işleme ve paketleme tesislerinde işgücü sıkıntısıyla sonuçlanmış, bazılarını kapanmaya zorlamış, tüm tedarik zinciri boyunca aksamalar yaratmış ve çiftlik üretici fiyatlarının düşmesine neden olmuştur. Brezilya gibi iyi mera koşullarına sahip bazı ülkelerde veya Avustralya ve Yeni Zelanda gibi yeni sürü inşasının ilk aşamalarında olan ülkelerde çiftçiler sığır satışlarını daha iyi yönetebilmişlerdir. ABD ve Doğu Avrupa'daki büyük ölçekli endüstriyel yem besisi üretim sistemlerinde, pandeminin yol açtığı bozulmalar daha büyük görünmektedir.

1.2 Et Üretimi

Grafik 2- 2020 Dünya Et Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

2020 yılı dünya toplam et üretimi 337,3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam et üretiminde; en büyük payı % 41 ile kanatlı eti (137,1 milyon ton) alırken, domuz eti % 31 (105,3 milyon ton), büyükbaş eti % 21 (71,9 milyon ton), küçükbaş eti % 5 (16 milyon ton) paya sahiptir.

Toplam kırmızı et üretiminde; en büyük payı % 55 ile domuz eti alırken, büyükbaş eti % 37, küçükbaş eti % 8 paya sahiptir.

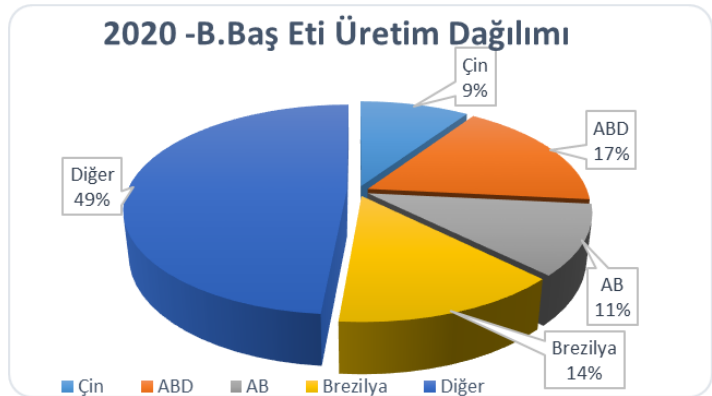
1.2.1 Büyükbaş Eti

2020 yılında dünya büyükbaş eti (sığır ve manda) üretimi 71,9 milyon ton olmuştur. Dünya üretiminin % 51'i ABD, Brezilya, AB ve Çin tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2- 2020 Dünya Büyükbaş Eti Üretimi

2020 Büyükbaş Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	6.795
ABD	12.329
AB	7.771
Brezilya	10.070
Diğer	34.929

Grafik 3- 2020 Dünya Büyükbaş Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Dünya sığır eti üretimi 2020 yılında % 1,2 oranında azalarak 71,9 milyon tona gerilemiş ve beş yıllık büyüme süreci sona ermiştir. Bu oldukça zayıf görünüm temelde dünyanın önde gelen büyükbaş et üreticilerinde, yani ABD, Avustralya, Hindistan, Güney Afrika, AB ve İngiltere ve Yeni Zelanda'da öngörülen daralmaları yansıtmaktadır, diğer taraftan Çin ve Brezilya'daki genişlemeler genel toplamda etkili olamamıştır. Olumsuz üretim beklentileri yaşayan ülkelerin çoğu COVID-19 ile ilgili önemli pazar aksaklıklarına maruz kalmıştır. Okyanusya'da olduğu gibi yeni sürü inşası için yüksek talep nedeniyle, sığırların sınırlı kullanılabilirliği de düşüslere katkıda bulunmuştur.

ABD'de sığır eti üretimi yılın ilk çeyreğinde artmış, ancak ülkenin et işlemedeki işgücü kıtlığı, kesim de dahil olmak üzere üretim faaliyetlerini bozduğu için ABD 2020'yi toplam % 5'lik bir daralma ile tamamlamıştır. Her ne kadar yeni onaylanan çiftçi yardım paketi et işleme faaliyetlerini sürdürme çabaları ile birlikte çöküşü sınırlasa da, önlemlerin yurtiçi ve yurtdışı et talebi ve düşen fiyatlardaki daralmaya karşı koyabilmesi yeterli olmamıştır. Gerçekten, ekonomik yavaşlamanın tüketiciler tarafından doğrudan et alımlarını engellemesi beklenirken, işletmelerin kapatılması ve sosyal mesafelendirme gereklilikleri de gıda satışlarının düşmesine neden olmuştur. AB ve İngiltere'de sığır eti üretiminde yaşanan daralma, kısmen daha yüksek karkas ağırlıkları ile telafi edilen sürü sayısında devam eden düşüşten kaynaklanmaktadır. Üreticilere, fiyatları istikrarlı bir hale getirmek amacıyla et stoklamak için yardım edilmiş olsa da, COVID-19 ile ilgili piyasa aksaklıkları üretimi daha da baskılamıştır. Özellikle perakende satışların kaybı, birinci sınıf sığır eti ürünleri ve dana eti pazarını olumsuz etkilemiştir. Avustralya ve Yeni Zelanda'da, sığır eti üretimi düşmüştür, çünkü kesim için mevcut olan sığırlar, geçtiğimiz yıl yaşanan büyük kuraklığa bağlı faaliyetlerle sınırlandırılmıştır. Ayrıca son aylardaki yağışlı havalarda, hayvanların stoklama için tutulmasını teşvik etmiş ve bu da sonraki aylarda sığır tedarikini daha da sınırlandırmıştır. Dış pazarlardan gelen sığır talebi daraldığından, kesim için teşvikler daha da zayıflamıştır. Hindistan'da özellikle hayvan teminin hane halklarından ev ziyaretleri şeklinde sağlanması, sokağa çıkma yasaklarıyla zorlaştırılmış olup, bunun neticesinde üretim de düşmüştür. Güney Afrika'da ise sığır kaynakları, üretimi kısıtlayan yeniden stoklama dönemine girerek azalmıştır.

Çin'deki büyükbaş hayvan üretimi, özellikle büyük ölçekli çiftliklerde artan sığır sürüleri ve devam eden domuz eti eksikliğini telafi etmeyi amaçlayan sağlam iç talep ile birlikte büyümüştür. Brezilya'da büyükbaş hayvan üretimindeki genişleme, büyükbaş hayvan sayılarını, uygun hava ve mera büyümesinin sürdürdüğü artan karkas ağırlıklarını ve rekabetçi yem maliyetlerini yansıtmıştır.

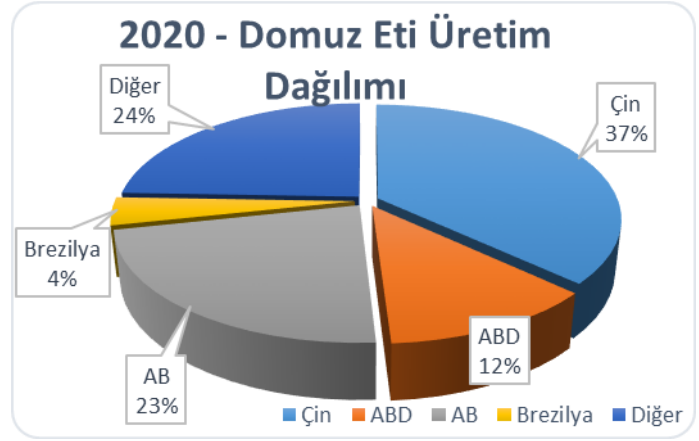
1.2.2 Domuz Eti

FAO verilerine göre, 2020 yılında dünya domuz eti üretimi 105,3 milyon tondur. Dünya üretiminin % 76'sı Çin, AB, ABD ve Brezilya tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3- 2020 Dünya Domuz Eti Üretimi

2020 Domuz Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	38.865
ABD	12.778
AB	23.810
Brezilya	4.152
Diğer	25.738

Grafik 4- 2020 Dünya Domuz Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Dünya domuz eti üretiminin 2020'de bir önceki yıla göre % 4 daralarak 105,3 milyon tona gerilemiştir. Küresel düşüşün çoğu Çin'den kaynaklanmış, onu Vietnam, Filipinler ve ABD takip etmiştir. Çin'de Domuz Gribinin yayılmasıyla üretim % 20 düşerek 38 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Hükümet tarafından sektörü kurtarmak için başlatılan bir dizi politikayla, domuz yetiştiriciliği işletmelerinin gelişmiş biyogüvenlik önlemleri aldıkları açıklanmıştır. Salgın dolayısıyla Vietnam ve Filipinler'de üretim düşüşleri yaşanmış, Ukrayna'da ise önceki yılda azalmış olan domuz sürüsü üretime de etki etmiştir.

ABD'deki olumsuz üretim görünümünün esas olarak COVID-19 pazarındaki aksaklıklarla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Buna karşılık, AB, İngiltere, Brezilya, Rusya Federasyonu, Meksika ve Kanada'da ılımlı üretim artışları kaydedilmiştir. AB ve İngiltere'de, özellikle Çin'den gelen güçlü ithalat talebi, sektörün genişlemesini desteklemiştir. Brezilya'da, istikrarlı yem maliyetleri ve büyük domuz sürüsü sayıları üretimi sürdürürken, Rusya Federasyonu'nda üretim artışı, yeni yetiştirme ve işleme tesislerine yapılan büyük ölçekli yatırımlarla desteklenmiştir.

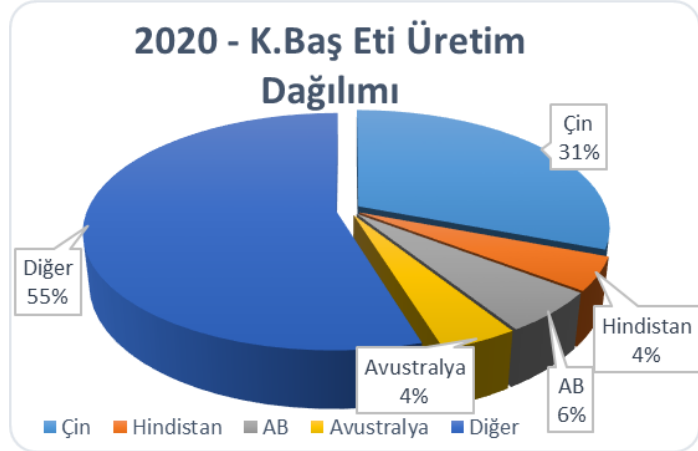
1.2.3 Küçükbaş Eti

2020 yılında dünya küçükbaş eti üretimi yaklaşık 16 milyon tondur. Dünya üretiminin % 55'ini Çin, Hindistan, Avustralya, Yeni Zelanda ve AB karşılamaktadır.

Tablo 4- 2020 Dünya Küçükbaş Eti Üretimi

2020 Küçükbaş Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	4.938
Hindistan	728
AB	904
Avustralya	677
Diğer	8.778

Grafik 5- 2020 Dünya Küçükbaş Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Dünya küçükbaş et üretimi 2020 yılında yaklaşık % 0,2 oranında artarak 16 milyon tona yükselmiştir. Artışın çoğu Çin'de yoğunlaşmış ve Afrika'da da ılımlı bir büyüme kaydedilmiştir. Buna karşılık küresel ticaretin % 80'ini oluşturan Okyanusya'daki üretim, sınırlı hayvan arzı ve yüksek stok talebi nedeniyle düşmüştür. Çin'de üretim, bir önceki yılda genişleyen sürüler ve bunun sektöre daha fazla besici çekmesi sonucunda % 2,3 artmıştır. 2019'daki güçlü büyümenin ardından AB ve İngiltere'deki küçükbaş hayvan üretimi, sınırlı hayvan kaynağı nedeniyle durgunlaşmıştır.

Dünya çapında, koyun eti üreticileri, talebi karşılamak için koyun eti üretimini yeterince genişletememekte ve hemen hemen tüm pazarlarda kuzu ve koyun eti niş ürünler olmaya devam etmektedir.

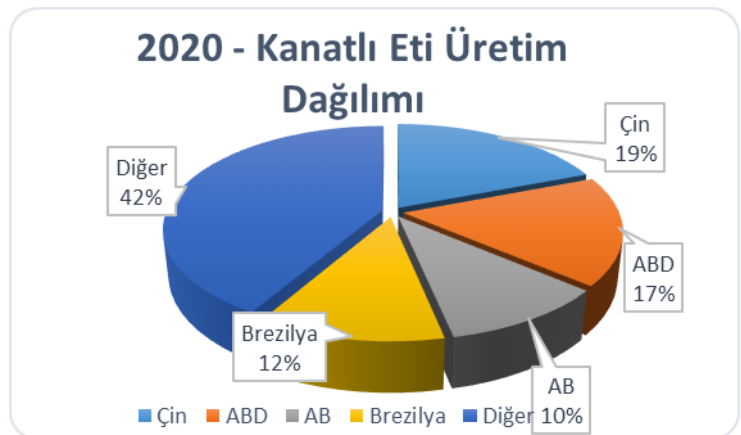
1.2.4 Kanatlı Eti

2020 yılında dünya kanatlı eti üretimi 137,1 milyon tondur. Dünya üretiminin % 58'ini ABD, Çin, AB ve Brezilya karşılamaktadır.

Tablo 5- 2020 Dünya Kanatlı Eti Üretimi

2020 Kanatlı Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	26.280
ABD	23.342
AB	14.403
Brezilya	16.081
Diğer	57.012

Grafik 6- 2020 Dünya Kanatlı Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Dünya kanatlı et üretimi 2020 yılında bir önceki yıla göre % 2,6 artarak 137,1 milyon tona ulaşmıştır, bu rakamlara göre yıllık bazda büyüme oranının yarı yarıya düştüğü söylenebilir. Hindistan, Tayland ve ABD'de üretim düşerken Çin, AB ve İngiltere, Türkiye, Brezilya ve Meksika'da artış kaydedilmiştir.

Çin'de kanatlı eti üretimi, yüksek domuz eti fiyatları ile ilişkili olarak, nispeten sert talep ile desteklenerek yavaş da olsa genişlemiştir. Her ne kadar yeni yıl itibariyle çeşitli AB ülkelerinde Kuş Gribi vakaları tespit edilmesi nedeniyle Çin bu bölgeden yaptığı canlı hayvan ithalatını durdursa da, diğer yandan ABD için 2015 yılından bu yana uyguladığı ithalat yasağını kaldırmıştır. Kanatlı eti işleme tesislerine yapılan yeni yatırımlar AB ve İngiltere'deki kanatlı eti üretimini % 1,2 oranında arttırmıştır. Bununla birlikte, COVID-19 ile bağlantılı son fiyat düşüşleri olumlu görünümü törpülemiştir. Yeni Kuş Gribi vakalarının teşhis edildiği ülkelerdeki kesimler, bu yıl AB üretim büyümesini de bir miktar engellemiştir. Brezilya'da kanatlı eti üretimi, özellikle Çin'den gelen yüksek ithalat talebine yanıt olarak artmış, aynı zamanda Brezilya'nın Kuş Gribi bulundurmayan statüsü ve ülkenin biyogüvenlik standartlarındaki iyileşmeler ile bu sonuç desteklenmiştir. Kümes hayvancılığı üretimi Güney Afrika'da yüksek tüketici talebi, Meksika'da ise rekabetçi yem maliyetleri ve gelişmiş genetik konuların etkisiyle yükselmiştir.

Buna karşılık, COVID-19 yasakları ardından işgücünün şehirlerden göç etmesi Hindistan'daki kümes hayvanı üretimini düşürmüş, bu da sektördeki işçilerin mevcudiyetini ve tüketici talebini azaltmıştır. Benzer şekilde, Tayland'da sokak gıdaları da dahil olmak üzere perakende gıda sektörünün kanatlı eti talebindeki keskin düşüş, üretimde beklenen düşüşün de gerisinde kalmıştır. Asya ülkeleri hükümetlerinin, özellikle Çin, Japonya ve Kore'yi daha fazla kümes hayvanı eti ithal etmeye ikna etmeye yönelik çabaları, 2020 üretim görünümünü olumlu etkilemiştir. ABD'de, hızla gerileyen gıda satışları ve işgücü kıtlığı nedenleriyle, sektörün genişleme hızı azalmış ve gıda hizmetleri tarafından tercih edilen büyük kanatlı kuşların üretim payı düşürülmüştür. Ayrıca et işleme tesislerindeki çalışma alanı mesafelerini koruma gereksinimlerinin de et işleme verimliliğini azalttığı ve üretim düşüşüne neden olduğu bildirilmiştir.

1.2.5 Balık Üretimi

2018 yılında dünya balık üretimi bir önceki yıla göre % 3,4 artarak 178,5 milyon tona ulaşmıştır. Kültür balıkçılığının üretimdeki payı bir önceki yıla göre düşmüş olup, 2018 yılında % 46'dır.

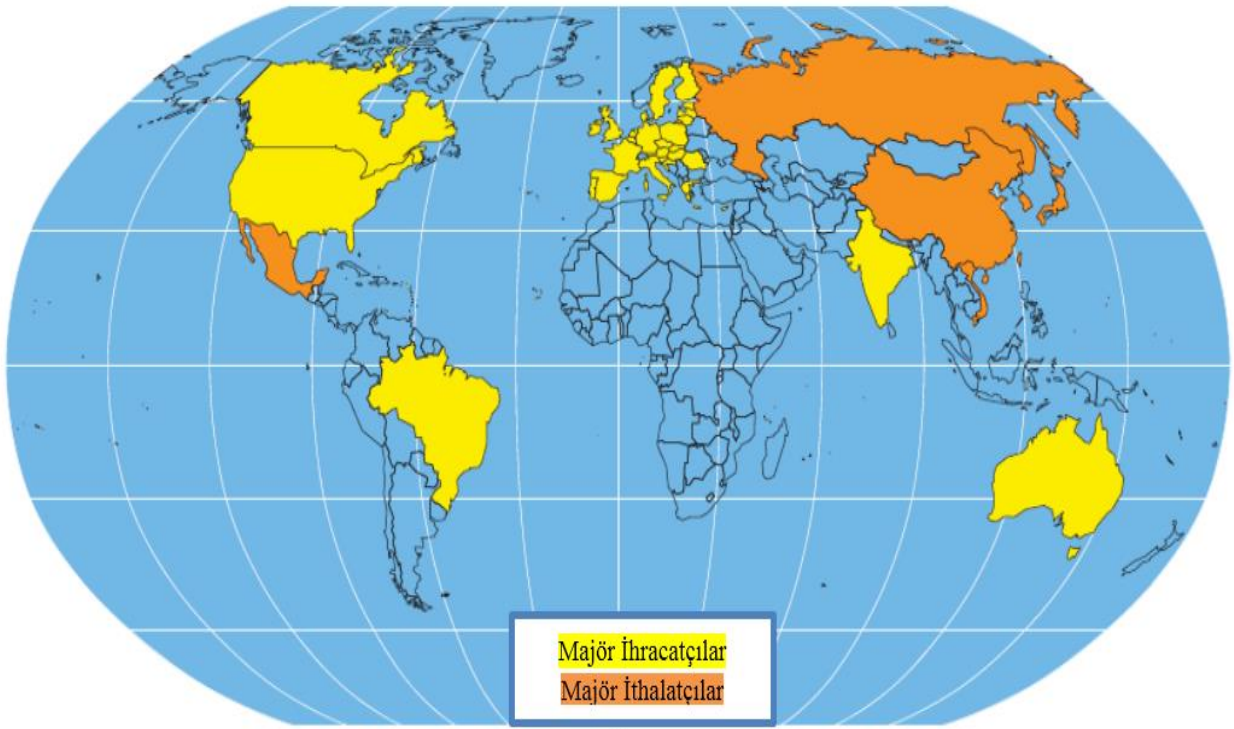
Çin, 2018 dünya balık üretiminin % 36'sını karşılamıştır. Çin'in üretiminin % 75 i kültür balığıdır.

Tablo 6- Dünya Türlerine Göre Balık Üretimi

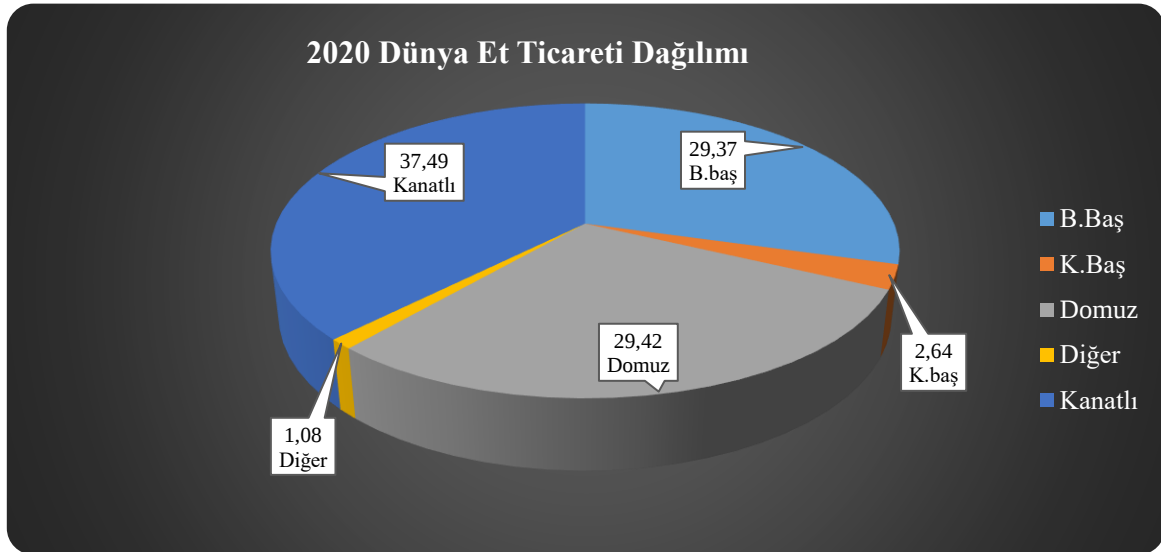
Ülkeler	Av Balığı Üretimi			Kültür Balığı Üretimi			Toplam			
	2017	2018	<i>Av Balığı Payı %</i>	2017	2018	<i>Kültür Balığı Payı %</i>	2017	2018	<i>Yıllık Değişim %</i>	<i>2018-Ülke Payı %</i>
Çin	16,3	15,6	24,6	47,1	47,8	75,4	63,4	63,4	0,0	35,5
Hindistan	5,5	5,3	42,7	6,2	7,1	57,3	11,7	12,4	6,0	6,9
Endonezya	6,7	7,2	57,1	5,5	5,4	42,9	12,2	12,6	3,3	7,1
ABD	5,0	4,7	90,4	0,4	0,5	9,6	5,4	5,2	-3,7	2,9
AB	4,9	4,7	79,7	1,1	1,2	20,3	6	5,9	-1,7	3,3
Diğer	54,7	58,9	74,6	19,2	20,1	25,4	73,9	79	6,9	44,3
Dünya	93,1	96,4	54,0	79,5	82,1	46,0	172,6	178,5	3,4	

Kaynak: FAO

1.3 Ticaret

Grafik 7- Dünya Et Ticareti Dağılımı

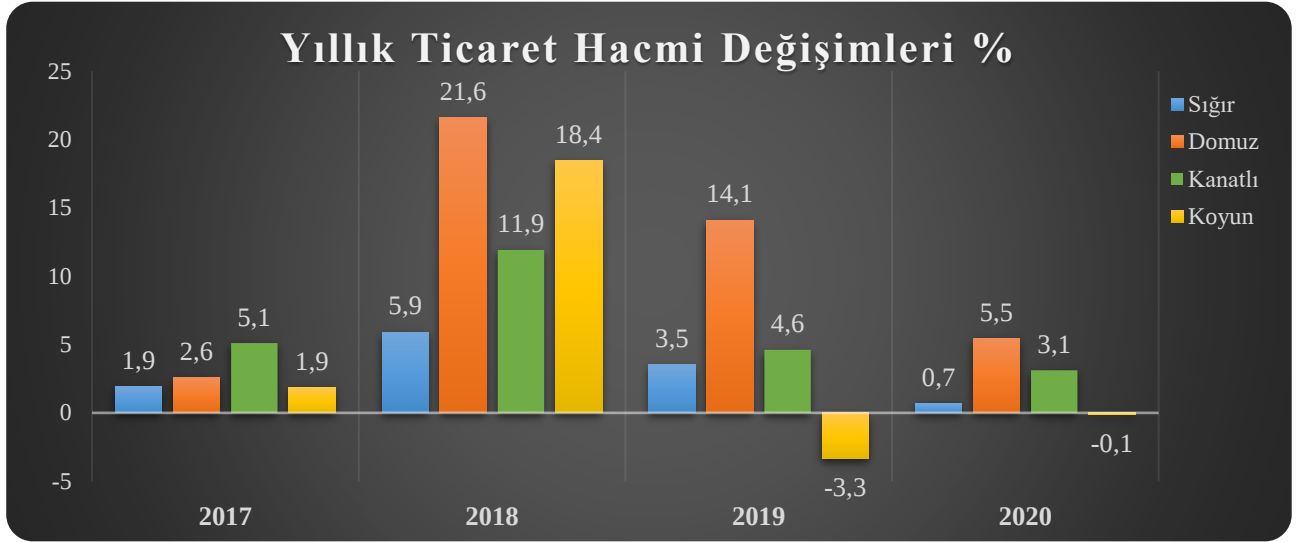

Kaynak: OECD-FAO 2020-2029 Projeksiyonu

2020 yılında dünya et ticaret hacmi, bir önceki yıla göre % 3,8 artarak 37,5 milyon ton seviyesine yükselmiştir.

Toplam et ticaretinin % 37,49'unu (14,0 milyon ton) kanatlı eti oluştururken, domuz eti % 29,42 (11 milyon ton), büyükbaş eti % 29,37 (11,0 milyon ton) ve küçükbaş eti % 2,64 (0,99 milyon ton) paya sahip olmuştur.

Grafik 8- Dünya Et Ticareti Hacmi Değişimleri

Kaynak: OECD-FAO 2020-2029 Projeksiyonu

1.3.1 Et Üretim ve Ticaret Miktarları

Tablo 7- Dünya Et Üretim ve Ticaret Miktarları

FAO (Milyon Ton)		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Toplam et	Üretim	319,2	321,3	329,9	338,5	339,0	337,5
	Ticaret	29,7	31,2	32,7	33,7	36,2	37,6
	Ticaret/Üretim %	9,3	9,7	9,9	10,0	10,7	11,1
Büyükbaş eti	Üretim	67,5	68,3	70,8	71,2	72,1	71,9
	Ticaret	9,7	8,9	10,2	10,5	11,1	11,0
	Ticaret/Üretim %	14,3	13,1	14,4	14,7	15,4	15,4
Küçükbaş eti	Üretim	14,0	14,4	14,8	15,3	15,1	16,0
	Ticaret	1,0	0,9	1,0	1,0	1,03	0,99
	Ticaret/Üretim %	7,0	6,3	6,6	6,8	6,8	6,2
Domuz eti	Üretim	118,8	115,8	118,8	120,7	110,5	105,3
	Ticaret	7,0	8,3	8,2	8,4	9,4	11,1
	Ticaret/Üretim %	5,9	7,1	6,9	6,9	8,5	10,5
Kanatlı eti	Üretim	112,1	117,2	119,9	124,6	130,5	137,1
	Ticaret	12,6	12,8	13,1	13,5	14,1	14,1
	Ticaret/Üretim %	11,2	10,9	10,9	10,8	10,8	10,3

Kaynak: FAO

2020 yılında, ticarete konu olan et miktarının üretimdeki payı bir önceki yıla göre artarak toplamda % 11,1 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında üretilen büyükbaş etinin % 15,4'ü, küçükbaş etinin % 6,2'si, domuz etinin % 10,5'i ve kanatlı etinin % 10,3'ü ticarete konu olmuştur.

1.3.2 Balık Üretimi ve Ticareti

Tablo 8- Dünya Balık Üretimi ve Ticareti

FAO (Milyon Ton)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Üretim	168,6	170,9	175,1	178,5	175,9	174,2
Ticaret	59,8	59,5	60,5	66,9	66	63,4
Ticaret/Üretim %	35,47	34,82	34,55	37,48	37,52	36,39

Kaynak: FAO

Not: Veriler canlı ağırlık eşdeğeridir.

Dünya balık üretimi 2020 yılında 2015 yılına göre % 3,3 artış gösterirken, ticaretteki artış oranı % 6'dır. 2020 yılında üretimin % 36,3'ü ticarete konu olmuştur.

1.3.3 Büyükbaş Eti Ticareti

FAO Kasım 2020 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre;

Tablo 9- Dünya Büyükbaş Eti Ticareti

B.Baş Eti (Bin Ton)	İthalat - 2020				B.Baş Eti (Bin Ton)	İhracat - 2020			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	3.271	31,1%		1	Brezilya	2.561	23,2%
	2	ABD	1.459	13,9%		2	Avustralya	1.485	13,5%
	3	Japonya	853	8,1%		3	ABD	1.366	12,4%
	4	Kore	541	5,1%		4	Hindistan	1.052	9,5%
	Diğer		4.409	41,9%		Diğer		4.575	41,4%
	Dünya Toplam		10.533	100,0%		Dünya Toplam		11.039	100,0%

Kaynak: FAO

2020 yılında dünya büyükbaş ithalatı 2019 yılına göre %0,5 azalarak 10,5 milyon ton ve ihracat ise %0,3 azalarak 11 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. İthalatın %58'ini Çin, ABD, Japonya ve Kore oluşturmaktadır. Dünya ithalatında Çin %31'lik pay ile lider konumdadır. Dünya ihracatında %23,2'lik pay ile Brezilya birinci sırada yer almaktadır. Dünya ihracatında beklenen daralmanın büyük bir kısmı Avustralya, Hindistan, ABD ve Yeni Zelanda tarafından öngörülen satış düşüşlerini yansıtmaktadır. Bu düşüş, büyük ölçüde sınırlı ihraç edilebilir tedarikleri yansıtmaktadır, fakat aynı zamanda dış pazarlardan gelen zayıf talepler de göz ardı edilmemelidir. ABD'de, ilk birkaç aydaki iyi performansa rağmen, 2020 yılında sığır eti tedarikinin, et işleme kısıtlamaları nedeniyle önceki yıla göre düşmüştür. Buna karşın, geleneksel ticaret ortaklarından gelen talep devam ettiği için Brezilya, Arjantin ve Kanada bu yıl daha fazla ihracat yapmıştır.

1.3.4 Küçükbaş Eti Ticareti

FAO Kasım 2020 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre;

Tablo 10- Dünya Küçükbaş Eti Ticareti

K.Baş Eti (Bin Ton)	İthalat - 2020				K.Baş Eti (Bin Ton)	İhracat - 2020			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	401	40,1%		1	Avustralya	455	45,8%
	2	ABD	129	12,9%		2	Yeni Zelanda	397	39,9%
	3	AB	106	10,6%		3	AB	38	3,8%
	4	İran	24	2,4%		4	Hindistan	9	0,9%
	Diğer		339	33,9%		Diğer		95	9,6%
	Dünya Toplam		999	100,0%		Dünya Toplam		994	100,0%

Kaynak: FAO

2020 yılında ihracatın yaklaşık % 86'sını Avustralya ve Yeni Zelanda tarafından karşılanmıştır. bir önceki yıla göre AB'nin dünya ithalatındaki payı % 11,2 den % 10,6 ya düşmüştür. 2020 yılında dünya küçükbaş eti ithalatı 2019 yılına göre % 4,6 azalmıştır. Dünya küçükbaş ihracatı %3,6 azalmıştır. Dünya küçükbaş eti ihracatında % 45,8'lik pay ile Avustralya liderliğini korumaktadır. Avustralya küçükbaş et ihracatının 2019 yılında dünya ticaretindeki payı %47,3 iken 2020 yılında % 45,8'e gerilemiştir.

1.3.5 Kanatlı Eti Ticareti

FAO Kasım 2020 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre;

Tablo 11- Dünya Kanatlı Eti Ticareti

Kanatlı Eti (Bin Ton)	İthalat - 2020				Kanatlı Eti (Bin Ton)	İhracat - 2020			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	1.935	15,1%		1	Brezilya	4.188	29,7%
	2	Japonya	1.312	10,3%		2	ABD	3.853	27,3%
	3	Meksika	1.046	8,2%		3	AB	1.676	11,9%
	4	AB	642	5,0%		4	Tayland	1.194	8,5%
	Diğer		7.842	61,4%		Diğer		3.180	22,6%
	Dünya Toplam		12.777	100,0%		Dünya Toplam		14.091	100,0%

Kaynak: FAO

Kanatlı eti ithalatı 2020 yılında %3,2 düşerek 12,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya Kanatlı eti ithalatında Çin %15,1'lik pay ile birinci sırada yer almaktadır. Çin'i %10,3'lük pay ile Japonya takip etmektedir. AB kanatlı ithalatı 2019 yılında % 5,9'luk paya sahip iken 2020 yılında bu oran %5 e gerilemiştir. Yine aynı şekilde AB kanatlı eti ihracatı 2019 yılında %12,3'lük paya sahip iken 2020 yılında bu oran %11,9'a gerilemiştir. Dünya kanatlı eti ihracatı 2020 yılında yaklaşık %0,1 oranında artarak 14 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Kanatlı eti ihracatının en önemli ülkesi Brezilya dünya toplam kanatlı eti ihracatının yaklaşık %30'unu karşılamaktadır. Brezilya, ABD, AB ve Tayland toplam ihracatın %77'sini oluşturmaktadır.

1.3.6 Domuz Eti Ticareti

FAO Kasım 2020 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre;

Tablo 12- Dünya Domuz Eti Ticareti

Domuz Eti (Bin Ton)	İthalat - 2020				Domuz Eti (Bin Ton)	İhracat - 2020			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	5.180	47,0%		1	AB	3.857	34,9%
	2	Japonya	1.435	13,0%		2	ABD	3.214	29,1%
	3	Meksika	987	9,0%		3	Kanada	1.516	13,7%
	4	Kore	575	5,2%		4	Brezilya	1330	12,0%
	Diğer		2.842	25,8%		Diğer		1.141	10,3%
	Dünya Toplam		11.019	100,0%		Dünya Toplam		11.058	100,0%

Kaynak: FAO

2020 yılında Avrupa Birliği, ABD ve Kanada, dünya ihracatının yaklaşık % 90'ını karşılamıştır. Çin dünya domuz ithalatının %47'sini gerçekleştirirken AB ise ihracatın yaklaşık %35'ini karşılamaktadır.

1.3.7 Balık ve Ürünleri Ticareti

FAO Kasım 2020 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre;

Tablo 13- Dünya Balık ve Ürünleri Ticareti

Balık ve Ürünleri (Milyar \$)	İthalat - 2020				Balık ve Ürünleri (Milyar \$)	İhracat - 2020			
	Sıra	Ülke	Değer	Payı %		Sıra	Ülke	Değer	Payı %
	1	AB	50,4	33,3%		1	AB	31,6	20,8%
	2	ABD	22,7	15,0%		2	Çin	20,8	13,7%
	3	Çin	21,5	14,2%		3	Norveç	11,4	7,5%
	4	Japonya	13,8	9,1%		4	Vietnam	8,1	5,3%
	Diğer		43,1	28,4%		Diğer		80,3	52,8%
	Dünya Toplam		151,5	100,0%		Dünya Toplam		152,2	100,0%

Kaynak: FAO

Not: Veriler balık unu ve balık yağını da içermektedir. AB ülkelerinin kendi içindeki ticaret dâhildir.

Dünya balık ve balık ürünleri ihracatı 2020 yılında %5,1 düşüş ile 152 milyar Dolar olmuştur. İhracatta en büyük pay % 20,8 ile AB ülkelerine aittir, Çin % 13,7 pay ile ikinci sıradadır.

En büyük ithalatçı ve ihracatçı olan AB ülkelerinin dünya ithalatındaki payı % 33,3 ile 50,4 milyar Doların, ihracatındaki değeri 31 milyar Doların üzerindedir.

1.4 Fiyatlar

1.4.1 FAO Gıda Fiyat Endeksi

2020 yılında FAO Gıda Fiyat Endeksi ortalaması 98 puan ile son üç yılın en yüksek seviyesini kaydetmiştir. 2019 yılına göre 3 puan (% 3,1) daha yüksek, ancak yine de 2011 yılında kaydedilen 131,9 puanlık zirvenin oldukça altında kalmıştır.

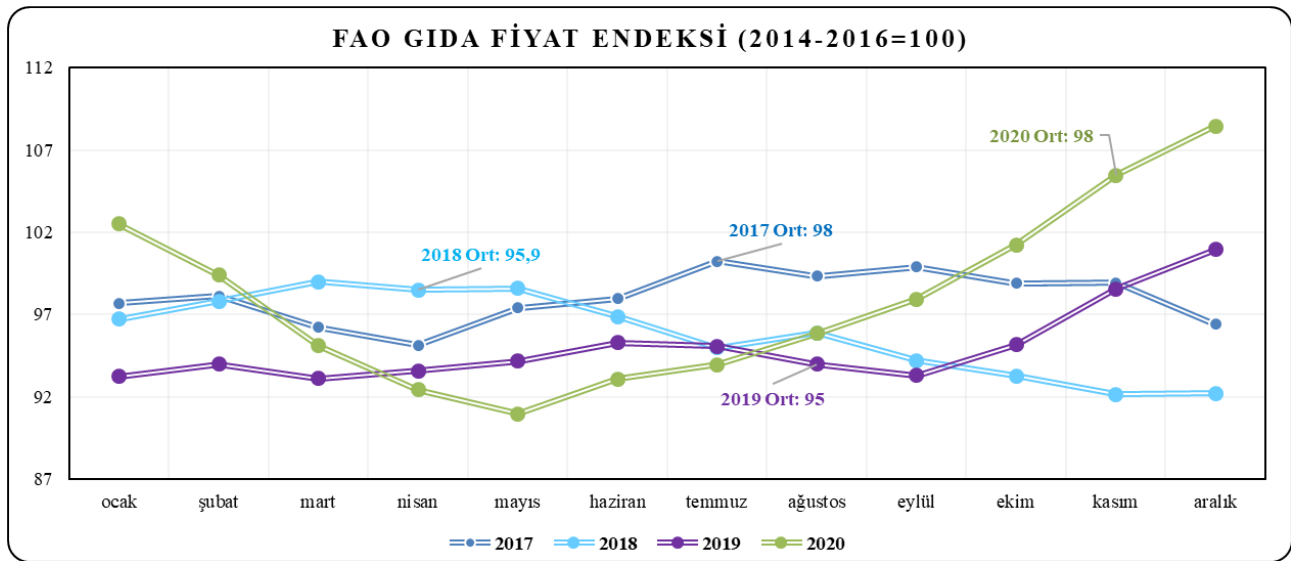
Tablo 14- FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri

FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri						
Yıl	Gıda	Et	Süt ve Süt Ürünleri	Hububat	Yağ	Şeker
2014	115,0	112,2	130,2	115,8	110,6	105,2
2015	93,1	96,7	87,1	95,9	90,0	83,2
2016	91,9	91,0	82,6	88,3	99,4	111,6
2017	98,0	97,7	108,0	91,0	101,9	99,1
2018	95,9	94,9	107,3	100,6	87,8	77,4
2019	95,0	100,0	102,8	96,4	83,3	78,6
2020	98,0	95,6	101,8	102,7	99,4	79,5
2020 Değişimi %	Gıda	Et	Süt ve Süt Ürünleri	Hububat	Yağ	Şeker
2019 yılına göre	3,15	-4,43	-0,96	6,63	19,41	1,16
2015 yılına göre	-14,78	-14,86	-21,79	-11,29	-10,08	-24,40

Kaynak: FAO

FAO gıda fiyat endeksi, uluslararası gıda emtia fiyatlarına ilişkin değişimleri aylık olarak ölçen bir endekstir. 5 emtia grubuna (et, mandıra, şeker, hububat ve yağ) dâhil toplam 73 gıda maddesi fiyatının, ticaretteki paylarına göre ağırlıklandırılmasıyla oluşturulmuştur. Hesaplamalarda 2014-2016 yılları arasındaki ihracat verileri temel alınmaktadır. Endeks hesaplamalarında 2014-2016 yılları ortalama fiyatları 100 alınarak değişimler aylık olarak izlenmektedir.

Grafik 9- FAO Gıda Fiyat Endeksi

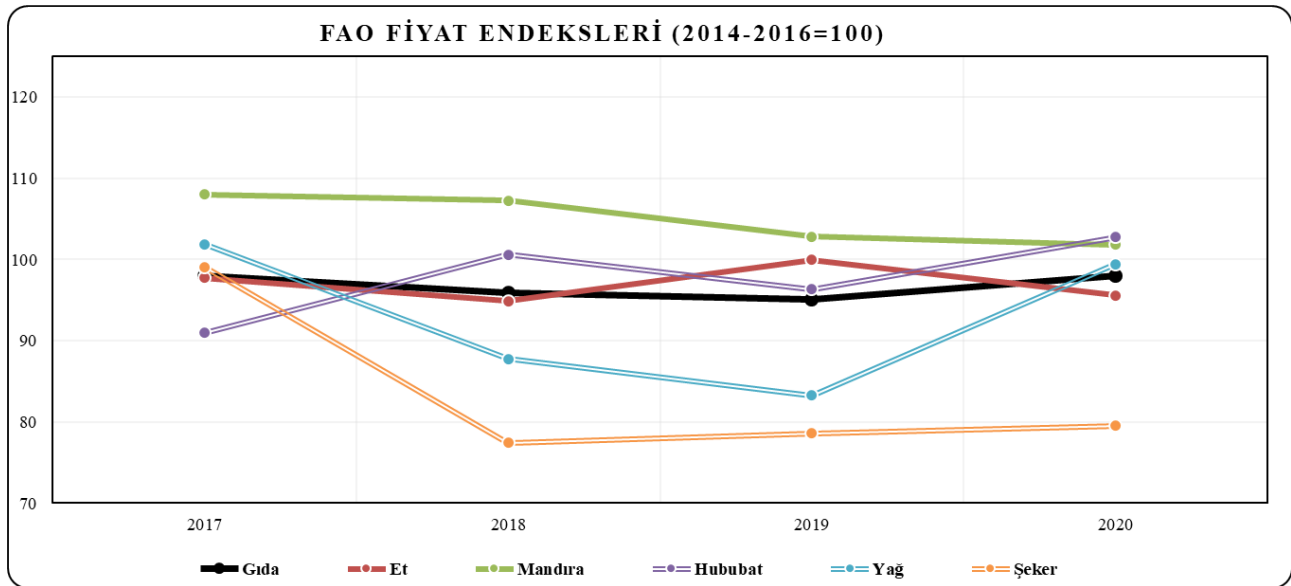
Kaynak: FAO

FAO Tahıl Fiyat Endeksi 2020 yılı için 2019'a göre % 6,6 (6,4 puan) yükselerek ortalama 102,7 olarak gerçekleşirken 2014 yılından bu yana en yüksek yıllık ortalamaya işaret etmektedir. Daha sıkı arz ve daha güçlü talep, buğday ve mısır fiyatlarını 2019'a göre sırasıyla % 5,6 ve % 7,6 arttırmıştır. Pirinç söz konusu olduğunda, 2020'de küresel ithalat talebi cansız kalmasına rağmen, ihracat fiyatları 2019'daki seviyesinin % 8,6 üzerine çıkmıştır. Bu toparlanma, bazı tedarikçilerin yılın ikinci çeyreğinde geçici ihracat kısıtlamaları getirmesi ve lojistik darboğazlar nedeniyle ağırlaşan, önemli ihracatçılardaki üretim kısıtlamalarının bir sonucu olarak görülmektedir.

FAO Bitkisel Yağ Fiyat Endeksi, 2019'a göre %19,1 yükselerek 99,4 puan ortalamayla son üç yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Artış palm yağı fiyatları öncülüğünde gerçekleşmiş, bu da başlıca üretici ülkelerdeki arz sıkıntısının devam ettiğini yansıtmaktadır. Buna ek olarak, dünyanın önde gelen palmiye yağı tedarikçisi olan Endonezya'da ihracat vergilerindeki keskin artış ihracat akışını etkilemiştir. Soya yağına gelince, uluslararası fiyatlar, özellikle uzun süreli grevler ve liman lojistiği problemleri yaşanan Arjantin'de azalan ihracat kaynağı nedeniyle yedi yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Kolza ve ayçiçeği yağı fiyatları da güçlü küresel ithalat talebinden destek almıştır.

FAO Şeker Fiyat Endeksi, 2020'de daha sıkı bir dünya şeker piyasasını yansıtan 2019'a göre % 1,1 artışla 79,5 puan ortalamasına ulaşmıştır. Dünyanın ikinci en büyük şeker ithalatçısı olan Çin'e yapılan şeker ithalatı Ocak ve Kasım 2020 arasında yıllık % 37 artış göstermiştir. Öte yandan, dünyanın en büyük üreticileri olan Brezilya ve Hindistan'da artan üretim beklentileri, şeker fiyatlarındaki yukarı yönlü hareketleri engellemiştir.

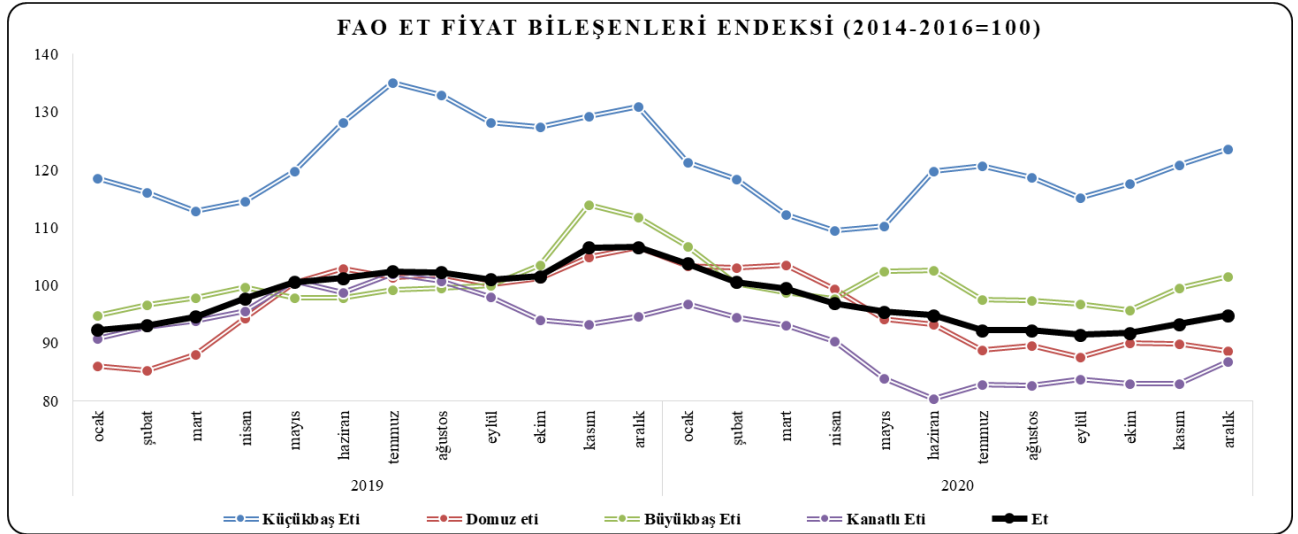
Grafik 10- FAO Gıda Türlerine Göre Endeksler

Kaynak: FAO

1.4.2 FAO Et Fiyat Endeksi

Grafik 11- FAO Et Fiyat Bileşenleri Endeksleri

Kaynak: FAO

FAO Et Fiyatları Endeksi; 13 kanatlı, 7 büyükbaş hayvan, 6 domuz ve 1 küçükbaş hayvan ürününün ihracat fiyatlarının, 2014-2016 döneminde gerçekleşen ihracat paylarına göre ağırlıklandırılmasıyla elde edilmektedir.

FAO Et Fiyat Endeksi yıl genelinde ortalama olarak 2019'a göre % 4,5 düşüşle 95,6 puan olarak gerçekleşmiştir. Farklı et kategorileri arasında en büyük düşüşü kanatlı eti fiyatları yaşarken, ardından da küçükbaş, domuz ve sığır etleri izlemiştir.

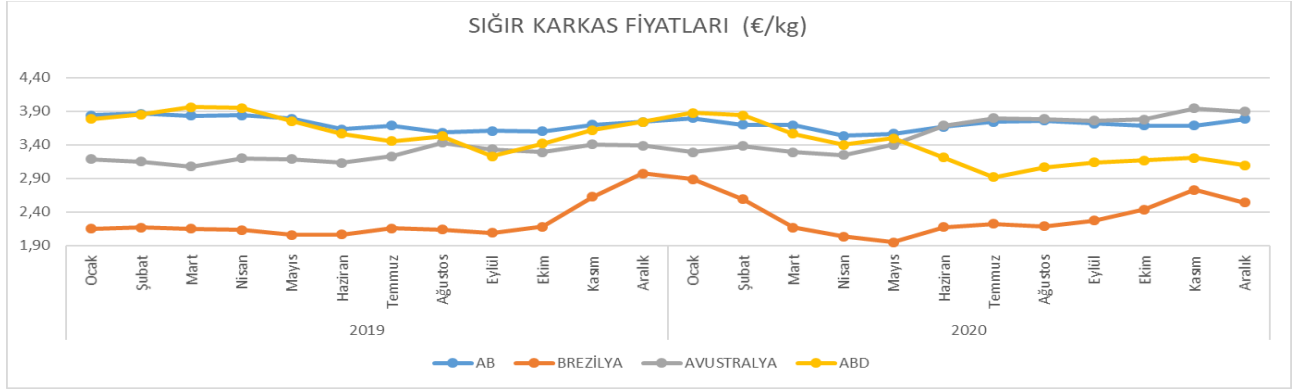
1.4.3 Uluslararası Fiyatlar

USDA, BoardBia ve Avrupa Komisyonu verilerine göre; 2020 yılında AB sığır karkas (R3) fiyatları bir önceki yıla göre % 1 düşerek ortalama 3,69 €/kg olmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri için sığır karkas (R3) fiyatı ise 2020 yılında bir önceki yılın ortalamasına göre % 8,8 düşerek 3,34 €/kg seviyesinde gerçekleşmiştir.

Avustralya için ortalama fiyat yaklaşık % 10,7 oranında artarak 3,60 €/kg olurken Brezilya fiyatları da % 4,6 oranındaki artış ile ortalama fiyatları 2,34 €/kg seviyesine yükselmiştir.

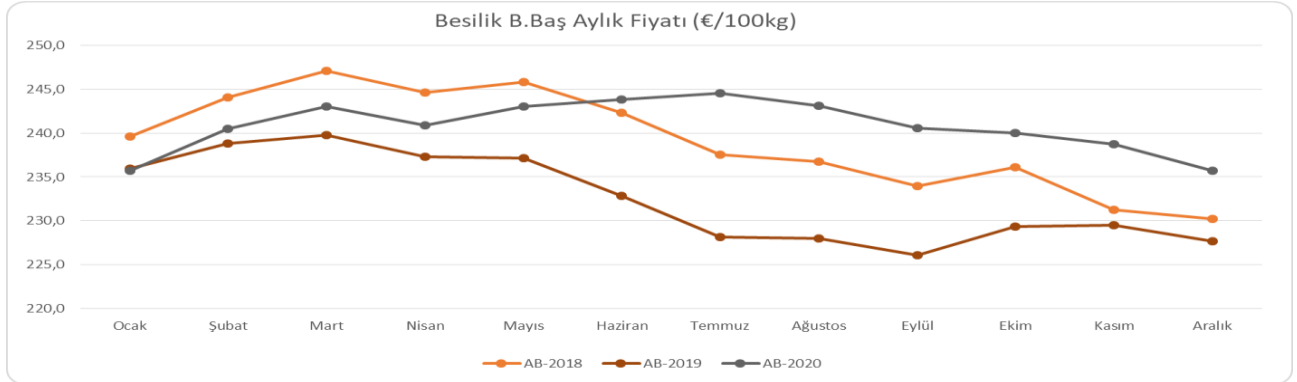
Grafik 12- Yurtdışı Sığır Karkas Fiyatları

Kaynak: USDA, BordBia

Avrupa Komisyonu Raporuna göre, 6-12 ay arası ve 300 kg altında besilik buzağının 2020 yılı ortalama fiyatı, 2019 yılı ortalamasına göre % 3,6 artmış ve 2,40 €/kg olarak gerçekleşmiştir.

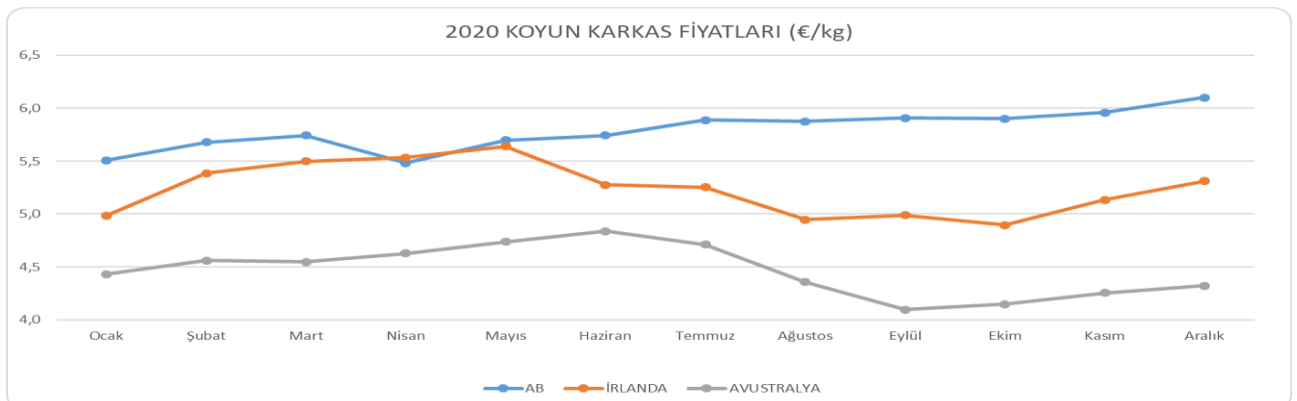
Grafik 13- Yurtdışı Besilik Büyükbaş Hayvan Fiyatları

Kaynak: Avrupa Komisyonu

2020 yılında koyun karkas fiyatları Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama 5,80 €/kg ile bir önceki yılın fiyatlarının yaklaşık %14 üzerine çıkmıştır. Avustralya, koyun karkas ortalaması ise 4,47 €/kg ile bir önceki yıla göre % 3 düşmüştür. Yeni Zelanda koyun karkas ortalama fiyatları da % 13 düşerek 4,05 €/kg olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 14- Yurtdışı Koyun Karkas Fiyatları

Kaynak: USDA, BoardBia

1.4.4 Yıllık Ortalama Karkas Et ve Besilik Canlı Hayvan Fiyatları

Tablo 15- Yurtdışı Yıllık Karkas Et ve Canlı Hayvan Fiyatları

	2018 ort.		2019 ort.		2020 ort.	
Besilik Canlı B.Baş	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	2,39	13,61	2,33	14,79	2,41	19,34
YILLIK DEĞİŞİM	0,63 %	38,87 %	-2,73 %	8,68 %	3,60 %	30,75 %
TÜRKİYE	2,83	16,14	2,74	17,43	2,67	21,40
YILLIK DEĞİŞİM	-23,56 %	5,49 %	-3,36 %	7,97 %	-2,68 %	22,83 %
Sığır Karkas (R3)	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	3,98	22,69	3,72	23,68	3,69	29,65
YILLIK DEĞİŞİM	-0,18 %	37,77 %	-6,56 %	4,40 %	-0,80 %	25,20 %
TÜRKİYE	4,97	28,30	4,75	30,24	4,47	35,85
YILLIK DEĞİŞİM	-23,03 %	6,23 %	-4,36 %	6,86 %	-6,07 %	18,55 %
BREZİLYA	2,03	11,55	2,24	14,24	2,34	18,81
YILLIK DEĞİŞİM	-13,34 %	19,60 %	10,41 %	23,36 %	4,66 %	32,10 %
ABD	3,47	19,73	3,66	23,25	3,34	26,79
YILLIK DEĞİŞİM	-8,24 %	26,63 %	5,47 %	17,84 %	-8,71 %	15,22 %
AVUSTRALYA	3,10	17,63	3,25	20,68	3,60	28,92
YILLIK DEĞİŞİM	-10,55 %	23,45 %	4,98 %	17,29 %	10,81 %	39,85 %
Koyun Karkas	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	5,21	29,64	5,07	32,26	5,80	46,54
YILLIK DEĞİŞİM	5,64 %	45,79 %	-2,59 %	8,83 %	14,30 %	44,26 %
TÜRKİYE	6,66	37,94	6,36	40,43	5,92	47,52
YILLIK DEĞİŞİM	-14,63 %	17,83 %	-4,62 %	6,56 %	-6,87 %	17,54 %
İRLANDA	4,99	28,42	4,73	30,08	5,24	42,04
YILLIK DEĞİŞİM	7,97 %	49,00 %	-5,28 %	5,83 %	10,73 %	39,76 %
YENİ ZELANDA	4,51	25,67	4,68	29,79	4,05	32,54
YILLIK DEĞİŞİM	12,42 %	55,15 %	3,90 %	16,08 %	-13,45 %	9,23 %
AVUSTRALYA	4,20	23,94	4,60	29,24	4,47	35,86
YILLIK DEĞİŞİM	1,16 %	39,62 %	9,30 %	22,12 %	-2,82 %	22,66 %
Ortalama Kur €/TL	5,69		6,36		8,03	

Kaynak : USDA, Avrupa Komisyonu, BoardBia, UKON, TCMB,ETB

1.5. Tüketim

1.5.1. Kişi Başı Yıllık Et Tüketimleri

Ülkelere göre sığır eti tüketimi

OECD – FAO 2020 verilerine göre kişi başı ortalama tüketim miktarları (kg/kişi);

Tablo 16- Ülkelere Göre Kişi Başı Et Tüketimleri

Ülke	Sığır Eti	Domuz Eti	Kanatlı Eti	Koyun Eti	Toplam
ABD	26,2	24,0	51,0	0,4	101,6
İsrail	23,2	1,3	64,4	1,5	90,5
Avustralya	19,4	20,2	43,8	5,9	89,3
Arjantin	36,9	11,5	38,1	1,0	87,4
Şili	20,3	24,8	37,1	0,5	82,6
Brezilya	24,4	12,8	40,8	0,5	78,5
Yeni Zelanda	11,5	19,1	40,1	3,4	74,1
Kanada	17,6	15,9	35,5	1,0	70,0
AB-28	10,6	33,5	24,3	1,4	69,8
Rusya	10,0	20,7	30,8	1,3	62,8
Kore	11,9	31,6	18,7	0,3	62,5
Meksika	9,0	14,4	30,6	0,5	54,5
Güney Afrika	11,4	3,7	34,5	2,6	52,2
Çin	4,2	22,7	14,2	3,3	44,4
Suudi Arabistan	3,9	0,4	34,8	4,4	43,5
Japonya	7,6	16,1	17,7	0,2	41,7
Ukrayna	4,6	12,9	22,7	0,3	40,5
Dünya	6,4	10,7	14,9	1,8	33,7
İran	5,8	0,0	23,5	4,2	33,4
Filipinler	3,1	14,9	13,7	0,5	32,3
Mısır	7,8	0,0	11,2	1,1	20,1
Pakistan	6,4	0,0	6,6	2,0	15,1
Endonezya	2,2	1,0	7,9	0,4	11,5
Hindistan	0,5	0,2	2,5	0,5	3,7

Kaynak: OECD-FAO

OECD-FAO verilerine göre 2020 yılında dünya kişi başı ortalama et tüketim miktarı 33,7 kg/kişidir.

Listeye dâhil edilmemiş olsa da sığır eti tüketiminde Uruguay 43,5 kg/kişi ve sonrasında Arjantin 36,9 kg/kişi ile açık ara liderdir.

Domuz eti tüketiminde Kore başı çekmektedir. Yıllık kişi bazında en çok kanatlı etini 64,4 kg ile İsrail tüketmektedir.

2 TÜRKİYE'DE DURUM

2.1 Tarımsal Üretim Değeri

2016-2020 döneminde bitkisel ürün üretim değerinde artış % 108, hayvansal ürün üretim değerindeki artış % 75 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında toplam hayvansal üretim değeri, 549 milyar 57 milyon olarak gerçekleşen tarımsal üretim değerinden % 57 pay alarak 303 milyar 837 milyon TL olmuştur. Bu değer, 195 milyar 239 milyon TL olan canlı hayvanlar üretim değeri ile 108 milyar 598 milyon TL olan hayvansal ürünler üretim değeri toplamından oluşmaktadır.

Tablo 17- Tarımsal Üretim Değeri

Milyon TL	BİTKİSEL ÜRÜN			HAYVANSAL ÜRÜN		
	Üretim Değeri	Pazarlanan Değer	Pazarlanan Değerin Payı (%)	Üretim Değeri	Pazarlanan Değer	Pazarlanan Değerin Payı (%)
2016	117.639	98.190	83	62.167	48.886	79
2017	135.885	113.812	84	69.926	54.283	78
2018	159.142	134.402	84	79.150	60.700	77
2019	197.456	166.795	84	93.918	71.594	76
*2020	245.221	206.983	84	108.598	81.340	75

Not: Hayvansal ürünlere ilişkin veriler ile bunlara ait üretici birim fiyatlarının ağırlıklandırılmasıyla elde edilmektedir.

Kaynak: TÜİK *Bitkisel Ürün Değerleri 2020 yılı verileri geçicidir.

2.1.1 Canlı Hayvanlar Üretim Değeri

Canlı hayvan üretim değerlerinde en yüksek değer kalemi % 64,3 pay ile büyükbaş hayvanlar olurken, yine hayvansal ürünler kategorisindeki et, süt ve deri üretim değerlerinde büyükbaş hayvan ürünleri % 75,7 paya sahiptir.

2016 yılından itibaren canlı hayvan üretim değeri % 117 artmıştır. En önemli artış % 176 ile küçükbaş hayvanlarda gerçekleşmiş olup büyükbaş hayvanlarda artış % 100 olmuştur.

Tablo 18- Canlı Hayvanlar Üretim Değeri

Canlı Hayvanlar	2016		2017		2018		2019		2020	
	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)
Koyun	17.174	19,1	22.281	18,9	29.685	20,3	37.247	22,5	49.665	25,4
Kıl keçisi	4.702	5,2	5.584	4,7	7.261	5,0	9.082	5,5	10.827	5,5
Tiftik keçisi	86	0,1	103	0,1	132	0,1	152	0,1	177	0,1
Sığır	62.228	69,2	83.752	71,1	103.303	70,7	112.113	67,8	124.655	63,8
Manda	489	0,5	578	0,5	754	0,5	751	0,5	936	0,5
At	128	0,1	116	0,1	101	0,1	18	0,0	75	0,0
Katır	57	0,1	47	0,0	31	0,0	20	0,0	29	0,0
Eşek	67	0,1	65	0,1	27	0,0	27	0,0	38	0,0
Deve	6	0,0	7	0,0	3	0,0	2	0,0	3	0,0
Tavuk	4.679	5,2	4.941	4,2	4.649	3,2	5.518	3,3	8.298	4,3
Hindi	195	0,2	266	0,2	155	0,1	258	0,2	356	0,2
Ördek	10	0,0	11	0,0	7	0,0	9	0,0	14	0,0
Kaz	44	0,0	46	0,0	76	0,1	121	0,1	166	0,1
TOPLAM	89.865		117.796		146.184		165.318		195.239	

Kaynak: TÜİK

2.1.2 Hayvansal Ürün Üretim Değeri

2016-2020 döneminde hayvansal ürün üretim değeri (kanatlı eti hariç) % 74 artış göstererek 108 milyar TL'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde sütün üretim değeri % 127 artarken etin üretim değeri % 39 artmıştır. 2020 yılı toplam hayvansal ürün değerinde süt 55,2 milyar TL ile % 51, et (kanatlı eti hariç) 40 milyar TL ile % 37'lik bir paya sahiptir.

Tablo 19- Hayvansal Ürün Üretim Değeri

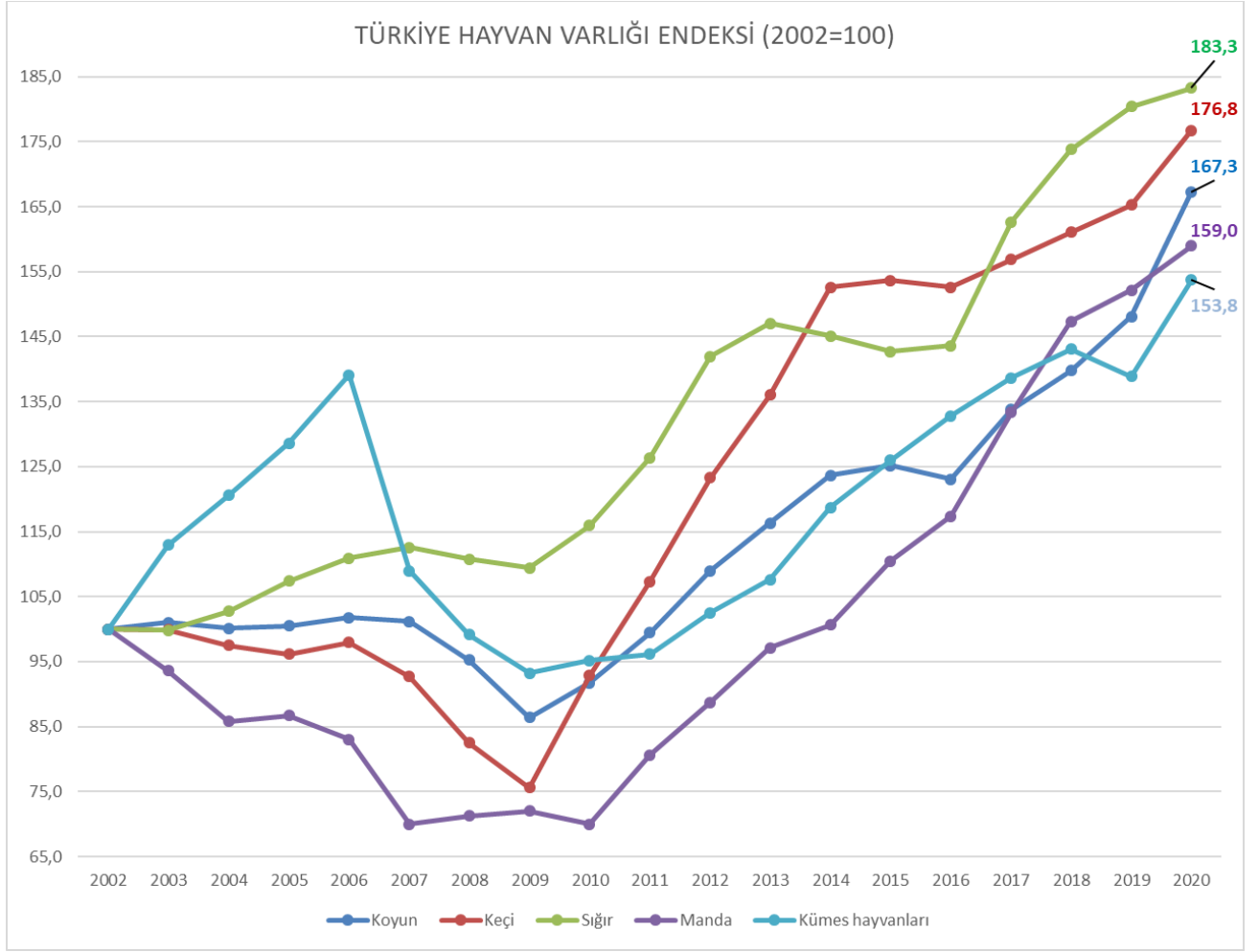
Hayvansal Ürünler	2016		2017		2018		2019		2020	
	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)
TOPLAM	62.167		69.926		79.150		93.918		108.598	
Süt	24.319	39,1	28.807	41,2	35.023	44,2	43.654	46,5	55.278	50,9
Koyun sütü	2.540		3.042		3.787		4.775		5.921	
Keçi sütü	1.043		1.238		1.413		1.669		2.126	
İnek sütü	20.554		24.307		29.545		36.885		46.818	
Manda sütü	182		221		278		325		413	
Et	29.213	47,0	30.860	44,1	32.484	41,0	38.140	40,6	40.716	37,5
Koyun eti	1.999		2.784		3.212		3.914		3.864	
Keçi eti	689		942		391		541		562	
Sığır eti	26.516		27.101		28.870		33.683		36.041	
Manda eti	7.970		34		11		2		249	
Deri	214	0,3	212	0,3	216	0,3	241	0,3	210	0,2
Koyun derisi	24		29		27		32		29	
Keçi derisi	9		10		4		5		4	
Sığır derisi	180		173		186		204		175	
Manda derisi	0,06								2	
Yapağı	104	0,2	105	0,2	123	0,2	125	0,1	120	0,1
Kıl	4	0,0	5	0,0	6	0,0	7	0,0	5	0,0
Tiftik	3	0,0	4	0,0	4	0,0	6	0,0	9	0,0
Yumurta	5.627	9,1	6.529	9,3	7.521	9,5	7.351	7,8	7.507	6,9
Bal	2.611	4,2	3.309	4,7	3.671	4,6	4.275	4,6	4.641	4,3
Balmumu	70	0,1	93	0,1	101	0,1	116	0,1	108	0,1
İpek kozası	2	0,0	2	0,0	3	0,0	3	0,0	4	0,0

Kaynak: TÜİK

2.2 Türkiye Hayvan Varlığı

2002 yılı baz alınarak yapılan endeks hesaplamasına göre ülkemiz hayvan varlığında en büyük artış % 83 ile sığır varlığında gerçekleşmiştir. Sığır varlığını % 76 ile keçi, % 67 ile koyun, % 59 ile manda ve % 53 ile kümes hayvanları varlığı izlemiştir.

Grafik 15- Türkiye Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

2016-2020 döneminde büyükbaş hayvan varlığı % 27 artışla 18,1 milyon başa, küçükbaş hayvan varlığı % 30 artışla 54,1 milyon başa yükselmiştir. Söz konusu dönemde en büyük artış % 36 ile koyun varlığında görülürken, manda varlığı % 35, sığır varlığı % 28 ve keçi varlığı ise % 16 artmıştır.

2020 yılında, bir önceki yıla göre büyükbaş hayvan varlığı % 1,6, küçükbaş hayvan varlığı % 11,6 oranında artmıştır. Sığır sayısı 17 milyon 965 bin, manda sayısı 192 bin, koyun sayısı 42 milyon, keçi sayısı 11 milyon başın üzerine çıkmıştır.

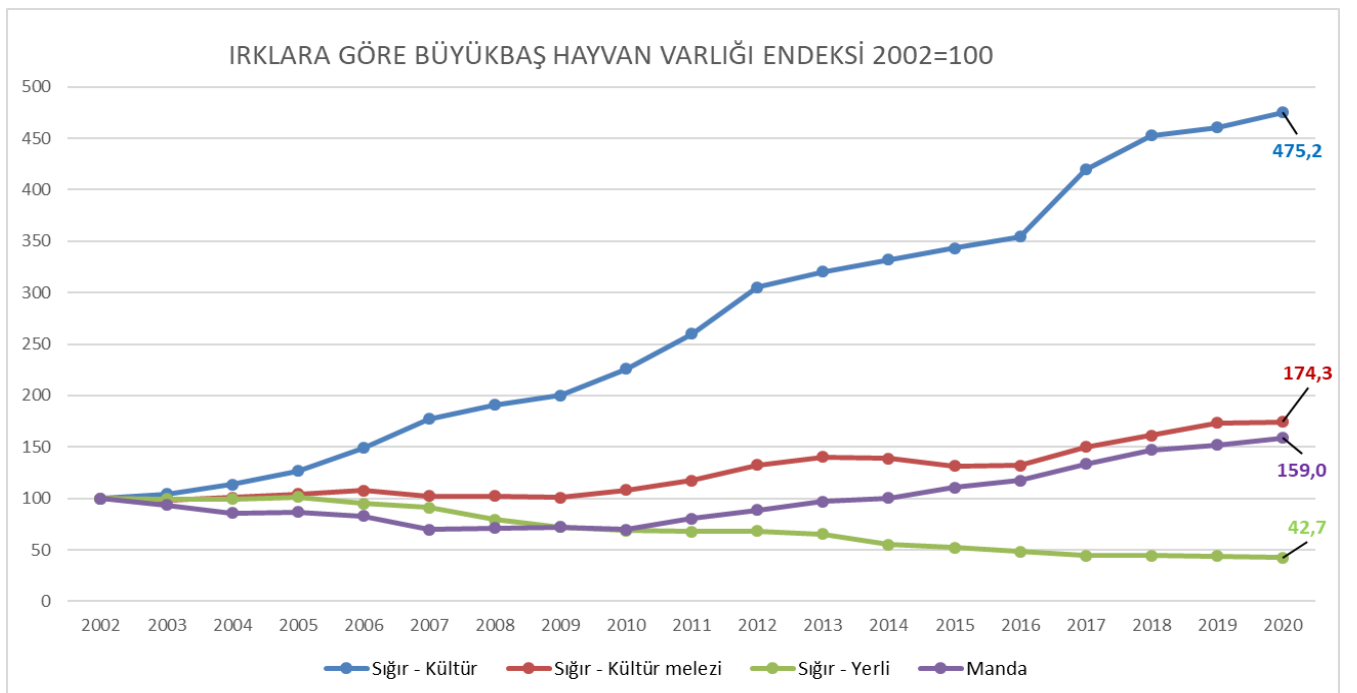
2.2.1 Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı

Tablo 20- Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı

HAYVAN SAYILARI			Baş	2016	2017	2018	2019	2020	
	Büyükbaş	Sığır	Kültür	6.588.527	7.804.588	8.419.204	8.559.855	8.838.498	
			Değişim %	3,18	18,46	7,88	1,67	3,26	
			Kültür Melezi	5.758.336	6.536.073	7.030.297	7.554.625	7.594.127	
			Değişim %	0,43	13,51	7,56	7,46	0,52	
			Yerli	1.733.292	1.602.925	1.593.005	1.573.659	1.532.857	
			Değişim %	-7,55	-7,52	-0,62	-1,21	-2,59	
		Sığır Toplam	14.080.155	15.943.586	17.042.506	17.688.139	17.965.482		
		Manda	142.073	161.439	178.397	184.192	192.489		
	Değişim %	6,21	13,63	10,50	3,25	4,50			
	Büyükbaş Toplam	14.222.228	16.105.025	17.220.903	17.872.331	18.157.971			
	Değişim %	0,67	13,24	6,93	3,78	1,60			
	Küçükbaş	Koyun	Yerli	28.832.669	31.257.408	32.513.293	34.199.467	38.579.748	
			Değişim %	-1,60	8,41	4,02	5,19	12,81	
			Merinos	2.151.264	2.420.228	2.681.679	3.076.583	3.547.033	
			Değişim %	-2,46	12,50	10,80	14,73	15,29	
			Koyun Toplam	30.983.933	33.677.636	35.194.972	37.276.050	42.126.781	
		Keçi	Kıl	10.137.534	10.419.027	10.698.553	10.964.374	11.698.825	
			Değişim %	-0,71	2,78	2,68	2,48	6,70	
			Tiftik	207.765	215.645	223.874	241.055	287.020	
			Değişim %	0,94	3,79	3,82	7,67	19,07	
			Keçi toplam	10.345.299	10.634.672	10.922.427	11.205.429	11.985.845	
		Küçükbaş Toplam	41.329.232	44.312.308	46.117.399	48.481.479	54.112.626		
		Değişim %	-1,42	7,22	4,07	5,13	11,62		
		Kanathı	Et tavuğu		220.322.081	221.245.322	229.506.689	221.841.860	258.046.340
				Değişim %	3,12	0,42	3,73	-3,34	16,32
			Yumurta Tavuğu		108.689.236	121.556.027	124.054.810	120.725.299	121.302.869
				Değişim %	10,24	11,84	2,06	-2,68	0,48
Hindi			3.182.751	3.872.460	4.043.332	4.541.102	4.797.793		
	Değişim %		12,55	21,67	4,41	12,31	5,65		
Kanathı Toplam			332.194.068	346.673.809	357.604.831	347.108.261	384.147.002		
	Değişim %		5,43	4,36	3,15	-2,94	10,67		

Kaynak: TÜİK

Grafik 16- Irklara Göre Büyükbaş Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

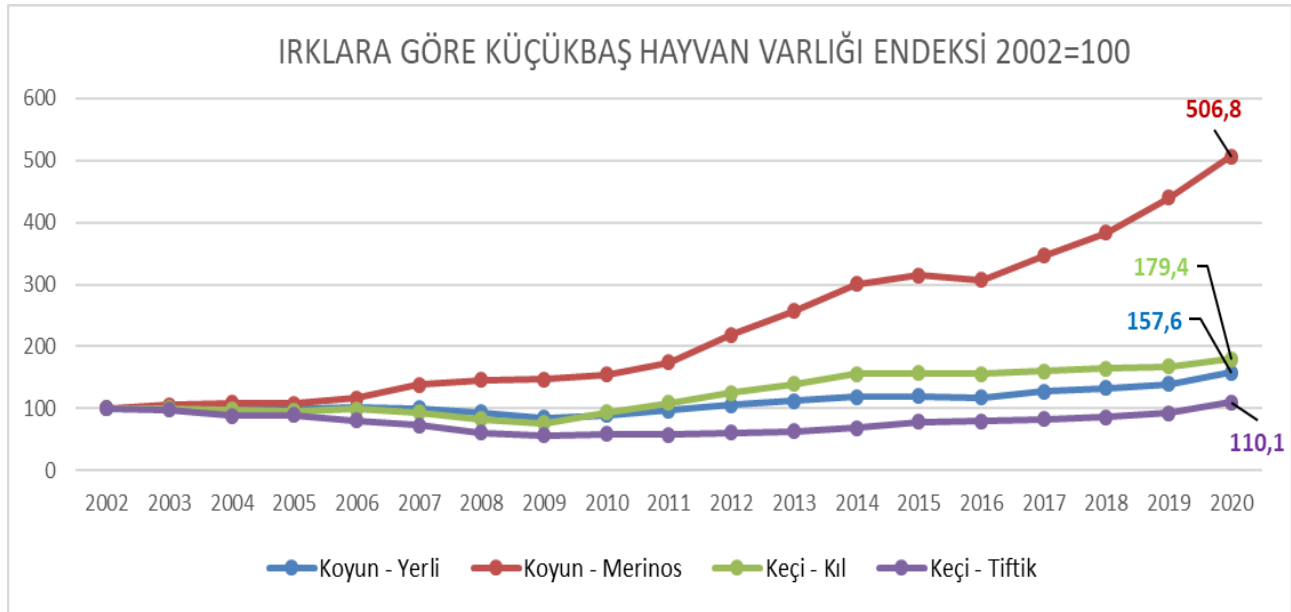
2002-2020 döneminde; kültür ırkı sığır varlığı % 375, kültür melezi sığır % 74 artış gösterirken, yerli sığır ırkı % 57 azalmıştır.

2020 yılında bir önceki yıla göre; kültür sığır ırkı varlığı % 3,2, kültür melezi % 0,5 oranında artış gösterirken, yerli ırk % 2,5 oranında azalmıştır.

2002-2020 döneminde; merinos koyun varlığında % 406 artış görülürken yerli koyun ırkında artış sadece % 57 olarak gerçekleşmiştir. Kıl keçisi varlığı % 79 artarken tiftik keçisi sayısı % 10 oranında artmıştır.

2020 koyun varlığının % 92'si yerli, % 8'i merinos; keçi varlığının % 98'i kıl keçisi, % 2'si tiftik keçisidir.

Grafik 17- Irklara Göre Küçükbaş Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

2020 yılında bir önceki yıla göre; merinos koyun varlığında % 15, yerli koyun ırkında % 12 artış gerçekleşmiştir. Kıl keçisi varlığı % 6 artarken tiftik keçisi sayısı % 19 oranında artmıştır.

2.2.2 Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı

Tablo 21- Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı

			2015	2016	2017	2018	2019
HAYVAN SAYILARI	Büyükbaş	Baş	14.127.837	14.222.228	16.105.025	17.220.903	17.872.331
		Baş Değişimi (%)	-1,5	0,7	13,2	6,9	3,8
	Küçükbaş	Baş	41.924.100	41.329.232	44.312.308	46.117.399	48.481.479
		Baş Değişimi (%)	1,1	-1,4	7,2	4,1	5,1
KESİLEN HAYVAN SAYILARI	Sığır	Baş	3.765.077	3.900.307	3.602.115	3.426.180	3.633.730
		Değişim (%)	1,4	3,6	-7,6	-4,9	6,1
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	26,9	27,7	22,6	20,1	20,5
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	269,5	271,6	274,1	293,0	296,0
	Manda	Baş	1.391	1.499	6.123	1.880	338
		Değişim (%)	-36,1	7,8	308,5	-69,3	-82,0
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	1,04	1,06	3,79	1,05	0,18
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	234,0	234,3	218,7	214,0	214,9
	Koyun	Baş	5.008.411	4.083.620	5.134.338	4.652.525	5.057.026
		Değişim (%)	-3,6	-18,5	25,7	-9,4	8,7
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	15,9	13,2	15,2	13,2	13,6
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	19,9	20,2	19,5	21,7	21,6
	Keçi	Baş	1.999.241	1.756.360	2.068.866	693.405	836.376
		Değişim (%)	27,3	-12,1	17,8	-66,5	20,6
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	19,2	17,0	19,5	6,3	7,5
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	17,0	17,7	18,1	19,6	19,8
KANATLI HAYVAN SAYISI VE ET ÜRETİMİ	Tavuk	Kesilen hayvan sayısı	1.118.719.413	1.101.571.912	1.228.444.095	1.228.533.262	1.207.088.021
		Değişim (%)	0,8	-1,5	11,5	0,0	-1,7
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	1,70	1,71	1,74	1,76	1,77
		Et Üretimi (ton)	1.909.276	1.879.018	2.136.734	2.156.671	2.138.451
		Değişim (%)	0,8	-1,6	13,7	0,9	-0,8
	Hindi	Kesilen hayvan sayısı	5.359.763	4.663.446	5.218.613	6.778.909	6.188.060
		Değişim (%)	3,6	-13,0	11,9	29,9	-8,7
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	9,83	9,97	10,03	10,26	9,64
		Et Üretimi (ton)	52.722	46.501	52.363	69.536	59.640
		Değişim (%)	8,3	-11,8	12,6	32,8	-14,2

Kaynak: TÜİK

2015-2019 döneminde ortalama karkas ağırlığı sığırdaki % 10 artarak 296 kilograma, koyunda % 9'luk artışla 22 kilograma çıkmıştır.

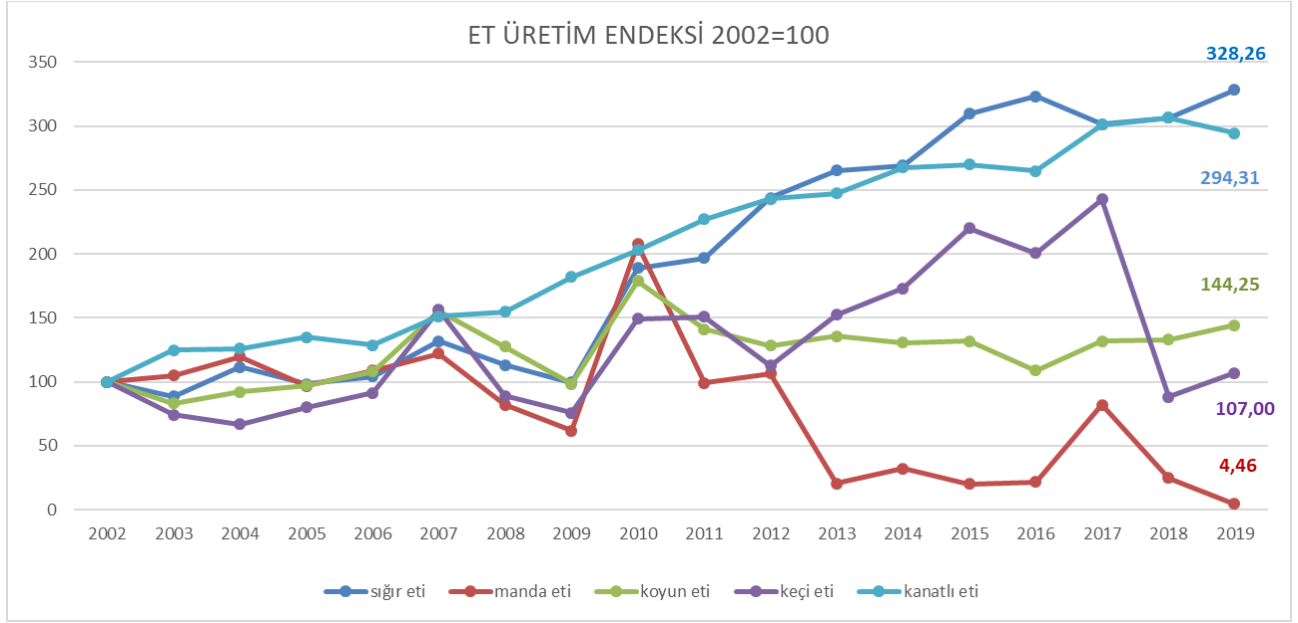
2019 yılında bir önceki yıla göre kesilen hayvan sayısı sığır için % 6,1'lik artışla 3 milyon 600 bin, manda için % 82 azalışla 338, koyun için % 8,7 artışla 5 milyon 57 bin, keçi için % 20,6 artışla 836 bin baş olarak gerçekleşmiştir.

2.2.3 Türkiye Et Üretimi

2.2.4 Et Üretim Endeksi (2002=100)

2002 yılı baz alınarak hesaplanan endekse göre en hızlı artış, % 228 ile sığır eti üretiminde yaşanmıştır. Kanatlı eti üretimi % 202 artış ile ikinci sırada yer almıştır. Koyun eti üretimi % 44 artmış, keçi eti üretimi % 7, manda eti üretimi ise % 96 azalmıştır.

Grafik 18- Et Üretim Endeksi

Kaynak: TÜİK

2015-2019 döneminde üretim endeksi sığır etinde % 6, koyun etinde % 9, kanatlı eti % 12 oranında artmış, keçi eti üretimi % 51, manda eti üretimi % 77 oranında azalmıştır.

2.2.5 Et Üretiminin Türlerine Göre Dağılımı

Grafik 19- Et Üretiminin Türlerine Göre Dağılımı

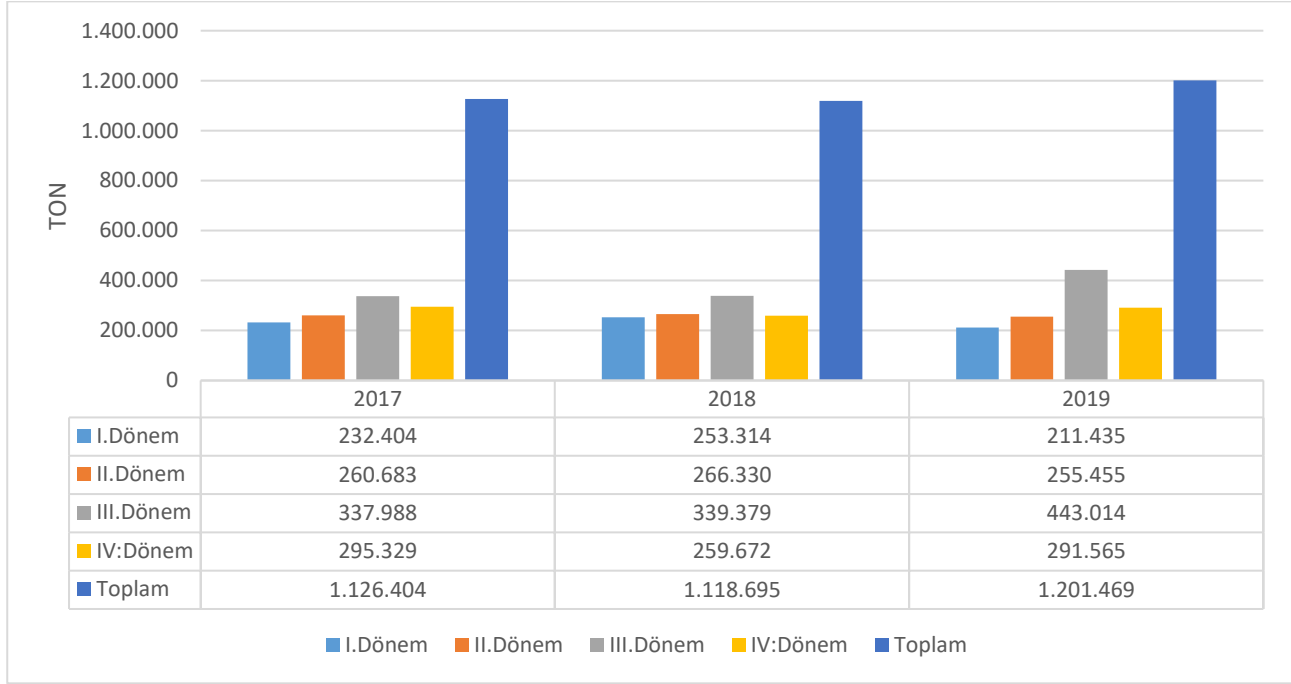
Kaynak: TÜİK

2019 yılı toplam et üretiminde kırmızı etin payı % 35,34'tür. 2019 yılında kırmızı et üretimi 1 milyon 201 bin ton ile bir önceki yıla göre % 7,4 artmıştır. Büyükbaş et üretimi % 7 artarak 1 milyon 75 bin ton, küçükbaş et üretimi % 10 artarak 126 bin ton olmuştur. Kırmızı et üretiminde küçükbaş etinin payı % 10,5 olmuştur.

2019 yılında sığır eti üretimi % 7,1 artarak 1.075 bin ton, manda eti üretimi % 82 azalarak 73 ton, koyun eti üretimi % 8,5 artarak 109 bin ton, keçi eti üretimi % 21,5 artarak 17 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

2.2.6 Kırmızı Et Üretiminde Dönemsellik

Grafik 20- Dönemsel Kırmızı Et Üretimi

Kaynak: TÜİK

TÜİK tarafından üçer aylık dönemler halinde açıklanan verilere göre, 2019 yılında toplam kırmızı et üretimimiz 1 milyon 201 bin ton ile bir önceki yıla göre % 7,4 oranında artmıştır. Kurban bayramını kapsayan 3.çeyrekte kırmızı et üretimi bir önceki yılın 3.çeyreğine göre % 30 oranında artmıştır.

2.2.7 Balık Üretimi

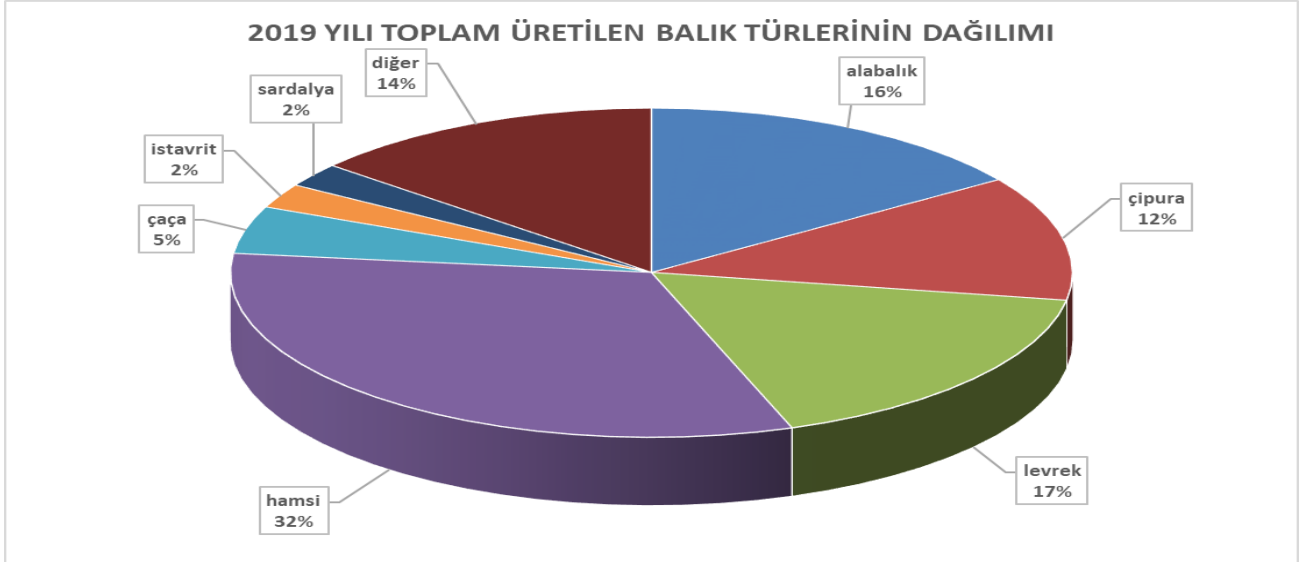
Tablo 22- Balık Üretimi

	Avlanan Deniz Balıkları (Ton)	Toplamdaki payı %	Kültür Balıkları (Ton)	Toplamdaki payı %	Avlanan Tatlısu Balıkları (Ton)	Toplamdaki payı %	Toplam	Yıllık değişim %
2015	345.765	55,7	240.288	38,7	34.176	5,5	620.229	23,5
2016	263.725	47,9	253.395	46,0	33.856	6,1	550.976	-11,2
2017	269.676	46,6	276.502	47,8	32.145	5,6	578.323	5,0
2018	222.024	39,2	314.537	55,5	30.139	5,3	566.700	-2,0
2019	374.726	48,1	373.356	47,9	31.596	4,1	779.678	37,6

Kaynak: TÜİK

2015 yılında toplam üretimde % 55 olan deniz balıklarının payı 2019 yılında % 48'e düşmüş, kültür balıklarının payı % 38'den % 48'e yükselmiştir. Aynı dönemde avlanan tatlı su balıklarının oranı ise % 4 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 21- 2019 Balık Üretiminin Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK

2019 yılında toplam balık üretimimiz önceki yıla göre % 37 artışla 779 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Avlanan deniz balıklarının % 70'ini hamsi, yetiştiriciliği yapılan kültür balıklarının % 36'sını levrek, % 31' ini alabalık oluşturmuştur.

Toplam balık üretiminde hamsi % 32'lik pay ile ilk sırada yer alırken onları % 17 ile levrek, % 16 ile alabalık ve % 12 ile çipura izlemiştir. 2019 yılı kültür balığı üretiminin % 31'ini iç su balıkları oluşturmuştur.

Tablo 23- Kültür Balığı Üretimi

Kültür Balıkları Türü	2015	2016	2017	2018	2019
İçsu					
Alabalık	101.166	101.297	103.705	104.887	116.053
Aynalı sazan	206	196	233	212	203
Diğer	83	108	72	68	170
Deniz					
Alabalık	6.872	5.716	5.952	9.610	9.692
Çipura	51.844	58.254	61.090	76.680	99.730
Levrek	75.164	80.847	99.971	116.915	137.419
Diğer	4.999	6.977	5.479	6.165	10.089
Toplam	240.334	253.395	276.502	314.537	373.356

Kaynak: TÜİK

2.3 Dış Ticaret

2.3.1 Canlı Hayvan İthalatı

Tablo 24- Canlı Hayvan İthalatı

CANLI İTHALAT		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş		Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Besilik	Damızlık	Kasaplık		Damızlık	D. Olmayan		
2019	Miktar (kg)	184.369.330	6.490.378	3.043.310	193.903.018	4.635.044	0	4.635.044	198.538.062
	Miktar (baş)	664.612	16.426	6.863	687.901	77.867	0	77.867	765.768
	\$	629.236.285	28.760.094	12.719.999	670.716.378	12.932.104	0	12.932.104	683.648.482
2020	Miktar (kg)	110.375.652	7.810.117	0	118.185.769	4.362.395	0	4.362.395	122.548.164
	Miktar (baş)	384.476	16.775	0	401.251	71.811	0	71.811	473.062
	\$	376.030.498	34.676.620	0	410.707.118	14.038.273	0	14.038.273	424.745.391
Geçen Yıla Göre Değ. (%)	Miktar (kg)	-33,4	20,3		-32,5	-5,9		-5,9	-31,9
	Miktar (baş)	-35,8	2,1		-35,5	-7,8		-7,8	-32,4
	\$	-33,6	20,6		-32,5	8,6		8,6	-31,6

Kaynak: TÜİK

2020 yılında bir önceki yıla göre kilogram bazında toplam canlı hayvan ithalatı % 32, büyükbaş hayvan ithalatı % 32, küçükbaş hayvan ithalatı ise % 6 azalmıştır.

Besilik büyükbaş hayvan ithalatı % 33, damızlık büyükbaş hayvan ithalatı % 20 azalmıştır.

2020 yılında damızlık küçükbaş ithalatı bir önceki yıla göre % 6 oranında azalmıştır.

2020 yılında gerçekleşen büyükbaş ithalatının tamamına yakını besilik olmak üzere % 32'si Brezilya, % 24'ü Uruguay, % 10' u Çekya'dan yapılmıştır.

Damızlık sığır ithalatının % 57'si Almanya, % 12'si Avusturya, % 11'i Çekya'dan sağlanmıştır. 2020 yılında kasaplık sığır ithalatı gerçekleşmemiştir.

2020 yılında canlı olarak ithal edilen küçükbaş hayvanların tamamı damızlık hayvanlardır. İthalatımızın % 88'si Macaristan ve Bulgaristan'dan yapılmıştır.

2.3.2 Canlı Hayvan İhracatı

Tablo 25- Canlı Hayvan İhracatı

CANLI İHRACAT		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş		Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Besilik	Damızlık	Kasaplık		Damızlık	Damızlık Olmayan		
2019	Miktar (kg)	40.000	87.750	828.200	955.950	181.495	8.521.635	8.703.130	9.659.080
	Miktar (baş)	75	325	1.616	2.016	3.728	163.179	166.907	168.923
	\$	78.735	446.641	2.999.432	3.524.808	796.384	28.139.882	28.936.266	32.461.074
2020	Miktar (kg)	0	724.620	0	724.620	83.935	8.266.967	8.350.902	9.075.522
	Miktar (baş)	0	1.481	0	1.481	1.751	153.985	155.736	157.217
	\$	0	4.521.603	0	4.521.603	761.532	28.166.295	28.927.827	33.449.430
Geçen Yıla Göre Değişim (%)	Miktar (kg)		725,8		-24	-53,8	-3,0	-4,0	-6,0
	Miktar (baş)		355,7		-27	-53,0	-5,6	-6,7	-6,9
	\$		912,4		28	-4,4	0,1	0,0	3,0

Kaynak: TÜİK

Tablo 26- Ülkelere Göre Canlı Büyükbaş Hayvan İhracatı

2020 Yılı Türkiye Canlı Büyükbaş İhracatı-Baş	
Ülke	Damızlık
Azerbaycan	1288
Irak	153
Türkmenistan	40
Genel Toplam	1481

Kaynak: TÜİK

2020 yılında canlı büyükbaş hayvan ihracatımız 1481 baş olarak gerçekleşmiştir. Büyükbaş hayvan ihracatımızın tamamı damızlık hayvan olarak yapılmıştır. Damızlık hayvan ihracatımızın da % 86'sı Azerbaycan'a yapılmıştır.

Tablo 27- Ülkelere Göre Canlı Küçükbaş Hayvan İhracatı

2020 Yılı Türkiye Canlı Küçükbaş İhracatı-Baş			
Ülke	Damızlık	Damızlık olmayan	Toplam
Lübnan		74.400	74.400
Katar		72.005	72.005
Irak		7.580	7.580
KKTC	1016		1.016
Azerbaycan	635		635
Pakistan	100		100
Genel Toplam	1.751	153.985	155.736

Kaynak: TÜİK

2020 yılında canlı küçükbaş ihracatımızın tamamına yakını damızlık olmayan hayvanlardan oluşmakta olup bu ihracatın % 95'i Katar ve Lübnan'a yapılmıştır.

2.3.3 İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı

Tablo 28- İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı

KIRMIZI ET İTHALATI		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Genel Toplam
		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		
2019	Miktar (kg)	0	852.370	4.184.223	5.036.593	5.036.593
	\$	0	3.655.090	22.899.421	26.554.511	26.554.511
2020	Miktar (kg)	47.976	0	4.536.250	4.584.226	4.584.226
	\$	207.553	0	26.538.119	26.745.672	26.745.672
Geçen Yıla Göre Değişim(%)	Miktar (kg)			8,4	-9,0	-9,0
	\$			15,9	0,7	0,7

Kaynak: TÜİK

2020 yılında 4.584 ton büyükbaş hayvan eti ithalatı gerçekleştirilmiştir. 2020 yılında küçükbaş hayvan eti ithalatımız bulunmamaktadır.

2.3.4 İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı

Tablo 29- İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı

KIRMIZI ET İHRACATI		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş			Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		
2019	Miktar (kg)	20.702	63.522	92.963	177.187	41.897	14.729	15.372	71.998	249.185
	\$	103.725	626.857	958.513	1.689.095	667.603	252.870	73.825	994.298	2.683.393
2020	Miktar (kg)	435.813	27.392	53.267	516.472	15.432	12.258	3.515	31.205	547.677
	\$	1.757.748	284.504	515.788	2.558.040	256.441	179.404	11.197	447.042	3.005.082
Geçen Yıla Göre Değişim(%)	Miktar (kg)	2.005,2	-56,9	-42,7	191,5	-63,2	-16,8	-77,1	-56,7	119,8
	\$	1.594,6	-54,6	-46,2	51,4	-61,6	-29,1	-84,8	-55,0	12,0

Kaynak: TÜİK

2020 yılında işlenmemiş toplam kırmızı et ihracatı 547 ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam ihracat % 119 artmıştır. İhracatın % 82'si Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne yapılmıştır.

2.3.5 İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı

Tablo 30- İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı

KANATLI ETİ İHRACATI		Tavuk	Hindi	Ördek	Beç Tavuğu	Genel Toplam
2016	Miktar (kg)	253.634.314	4.346.037	0	292.607	258.273.013
	\$	306.744.914	10.382.694	0	424.730	317.552.740
2017	Miktar (kg)	336.998.288	7.230.486	6.836	1.588.630	345.824.240
	\$	442.905.320	10.770.275	21.785	2.071.067	455.768.447
2018	Miktar (kg)	385.654.024	9.690.765	8.367	2.784.435	398.137.591
	\$	485.714.568	14.014.841	19.265	3.613.541	503.362.215
2019	Miktar (kg)	370.087.973	13.137.752	20.943	4.001.799	387.248.467
	\$	492.594.230	21.126.682	61.256	5.683.001	519.465.169
2020	Miktar (kg)	405.967.495	8.744.881	6.098	4.486.006	419.204.480
	\$	436.700.147	13.909.446	16.376	5.690.985	456.316.954
Geçen Yıla Göre Değişim(%)	Miktar (kg)	9,7	-33,4	-70,9	12,1	8,3
	\$	-11,3	-34,2	-73,3	0,1	-12,2

Kaynak: TÜİK

2020 yılında toplam kanatlı eti ihracatı miktar olarak % 8,3 oranında artmıştır. Tavuk eti ihracatı % 9,7 artarken, hindi ihracatı % 33,4 oranında azalmıştır.

Kanatlı eti ihracatında en büyük pazar Ortadoğu ülkeleri olup 2020 yılı ihracatının % 58'i Irak'a yapılmıştır. Diğer önemli pazarlar ise Libya, Kongo ve Gürcistan olarak göze çarpmaktadır.

2.3.6 Balık Dış Ticareti

Tablo 31- Balık Dış Ticareti

BALIK DIŞ TİCARETİ		İTHALAT	İHRACAT
2016	Miktar (kg)	75.512.662	132.516.066
	\$	153.673.667	706.062.222
2017	Miktar (kg)	93.211.964	140.453.556
	\$	202.009.781	752.909.873
2018	Miktar (kg)	90.459.070	157.603.798
	\$	161.172.621	818.477.794
2019	Miktar (kg)	74.087.570	183.151.663
	\$	140.701.474	897.392.903
2020	Miktar (kg)	77.628.940	184.576.808
	\$	126.340.357	956.523.651
Geçen Yıla Göre Değişim (%)	Miktar (kg)	4,8	0,8
	\$	-10,2	6,6

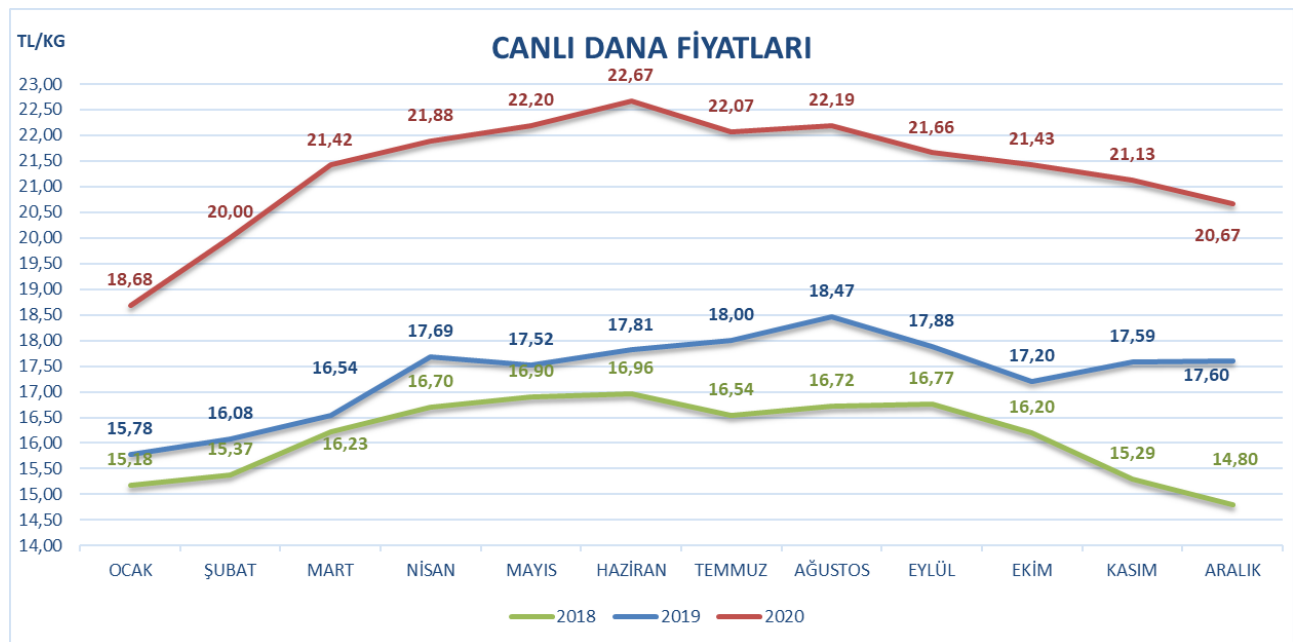
Kaynak: TÜİK (Veriler canlı, dondurulmuş, tütsülenmiş ve taze balıkları içermektedir.)

2020 yılında balık ithalatımız % 5’lik bir artışla 77 bin ton olarak gerçekleşirken, ihracatımız % 1’lik bir artışla 184 bin tona ulaşmıştır. 2020 yılında ithalatımızın % 48’lik bölümü Norveç ve Fas’tan yapılmıştır. Balık ihracatımızın % 55’lik kısmı Hollanda, İtalya, Rusya, Yunanistan ve Almanya’ya yapılmıştır.

2.4 Fiyatlar

2.4.1 Yurtiçi Canlı Hayvan Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri

Grafik 22- Yurtiçi Canlı Dana Fiyatları

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası (ETB)

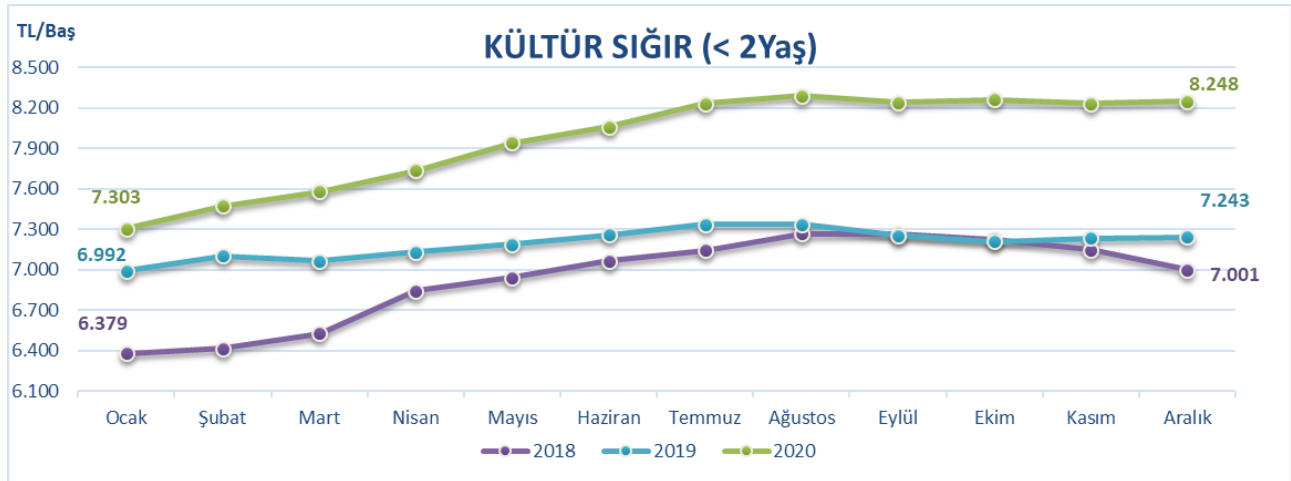
Ticaret borsalarından elde edilen verilere göre, 2020 yılında toplam canlı dana tescil miktarı % 12 düşerken, canlı hayvan fiyatı % 23 artmıştır. 2020 yılında borsada (ETB) işlem gören canlı dana miktarı 1 milyon 433 bin tondur.

Tablo 32- ETB Canlı Dana İşlem Miktarları

EDİRNE TİCARET BORSASI			
	2018	2019	2020
OCAK	129.526	118.075	115.295
ŞUBAT	141.887	115.369	97.493
MART	132.998	103.322	126.702
NİSAN	161.712	187.293	80.972
MAYIS	164.520	153.652	89.189
HAZİRAN	118.755	112.437	164.476
TEMMUZ	216.545	188.108	181.283
AĞUSTOS	125.221	126.912	92.342
EYLÜL	152.049	159.187	157.057
EKİM	156.740	107.591	100.462
KASIM	190.266	146.257	137.322
ARALIK	139.284	110.359	90.439
TOPLAM	1.829.503	1.628.562	1.433.032

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

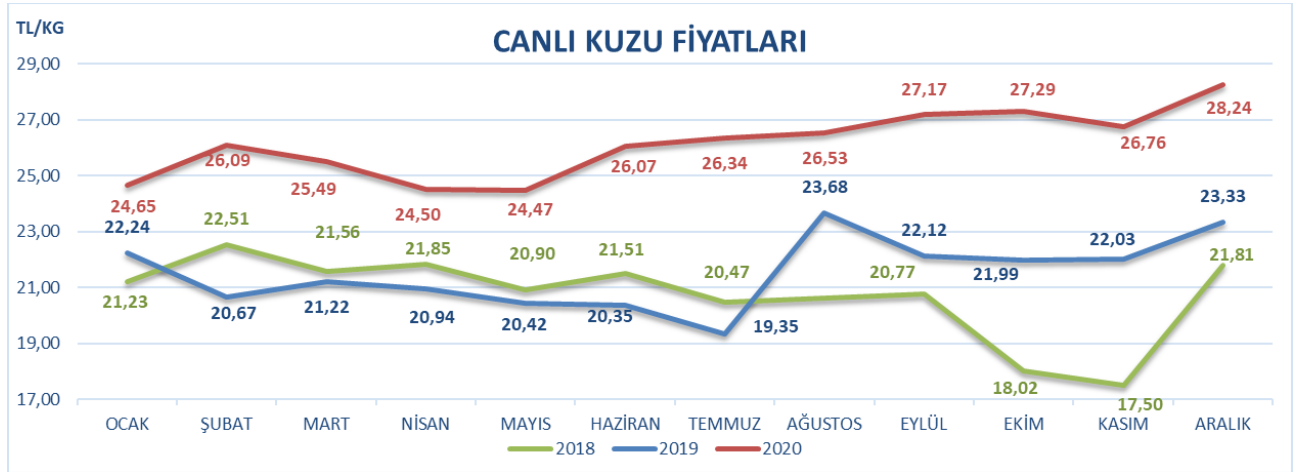
Grafik 23- Yurtiçi Kültür Sığır Üretici Fiyatı

Kaynak: TÜİK

TÜİK 2020 verilerine göre, iki yaş altındaki kültür danaya ait üretici ortalama fiyatı yıl ortasına kadar yükseliş eğiliminde olmuş ve önceki yıla göre % 11 artmıştır.

Grafik 24- Yurtiçi Canlı Kuzu Fiyatları

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

Edirne Ticaret Borsası verilerine göre, 2020 yılında canlı kuzu tescil miktarı % 30 düşerken, canlı kuzu fiyat ortalaması % 22 artmıştır. 2020 yılında borsada (ETB) işlem gören canlı kuzu miktarı 338 bin tondur.

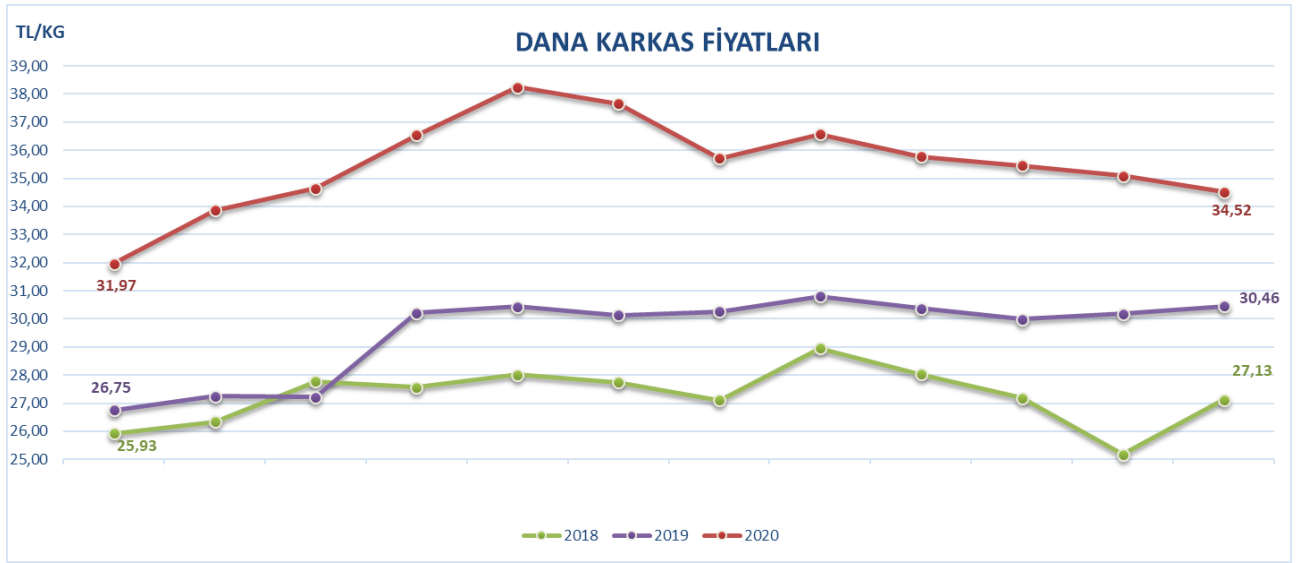
Tablo 33- ETB Canlı Kuzu İşlem Miktarları

Edirne Ticaret Borsası			
	2018	2019	2020
OCAK	26.367	37.389	23.446
ŞUBAT	19.647	32.286	25.218
MART	29.732	35.724	32.980
NİSAN	44.161	55.240	20.893
MAYIS	55.455	41.955	28.268
HAZİRAN	46.654	36.654	37.376
TEMMUZ	45.209	48.277	28.844
AĞUSTOS	22.716	28.042	22.401
EYLÜL	39.830	55.594	35.788
EKİM	43.096	36.837	26.471
KASIM	53.595	38.768	35.114
ARALIK	35.184	35.561	20.990
TOPLAM	461.646	482.327	337.789

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

2.4.2 Yurtiçi Dana Karkas Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri

Grafik 25- Yurtiçi Dana Karkas Fiyatları

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası (ATB)

Ankara Ticaret Borsası verilerine göre, 2020 yılında tescil edilen dana karkas miktarı % 60 azalmış ve ortalama dana karkas fiyatı % 20 artmıştır.

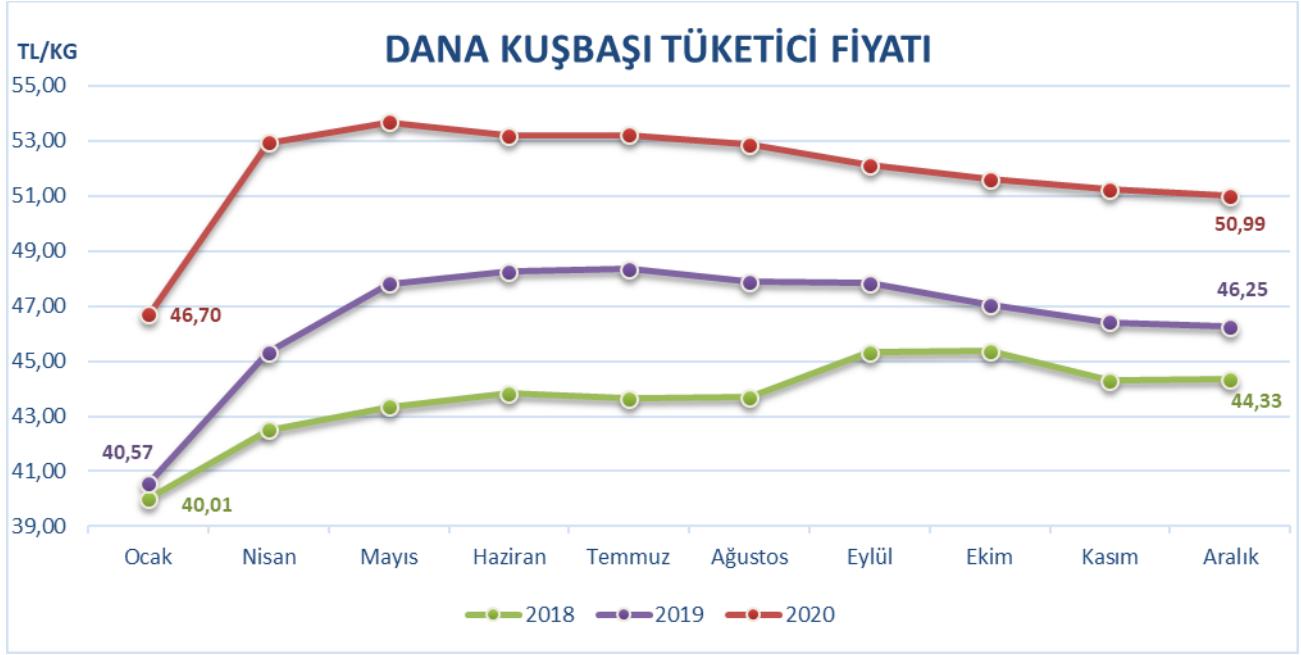
Tablo 34- ATB Dana Karkas İşlem Miktarları

KG	ATB DANA KARKAS İŞLEM HACİMLERİ							
	2017		2018		2019		2020	
	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL
OCAK	236.741	886.136	83.672	464.197	93.617	3.834.365	93.063	947.672
ŞUBAT	238.635	534.631	95.022	614.052	89.843	4.573.354	63.124	856.957
MART	259.779	608.186	133.286	389.923	60.890	2.203.362	98.112	592.689
NİSAN	250.053	678.320	25.555	477.850	88.849	1.174.231	105.601	757.922
MAYIS	120.443	541.839	21.987	1.457.900	165.975	1.942.919	77.087	755.364
HAZİRAN	268.196	1.062.254	116.521	818.795	117.594	1.183.631	122.299	812.895
TEMMUZ	166.000	894.561	266.402	1.458.427	125.716	1.110.501	140.837	705.196
AĞUSTOS	224.826	709.274	59.438	900.047	108.568	1.457.390	71.664	540.789
EYLÜL	103.332	763.251	47.840	1.020.383	132.025	2.768.525	100.662	401.813
EKİM	154.073	712.603	78.573	1.381.612	106.731	2.415.101	95.306	696.123
KASIM	178.998	604.079	62.072	3.244.573	105.460	1.170.429	92.102	1.348.885
ARALIK	129.741	619.882	96.366	396.488	168.137	1.305.639	119.146	1.505.445
TOPLAM	2.330.817	8.615.016	1.086.734	12.624.247	1.363.405	25.139.448	1.179.003	9.921.750

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

2020 yılında borsada tescil edilen toplam sığır karkas miktarı 9.922 ton olmakla birlikte bu miktarın % 12'si salon satışı ile gerçekleşmiştir.

Grafik 26- Dana Kuşbaşı Tüketici Fiyatı

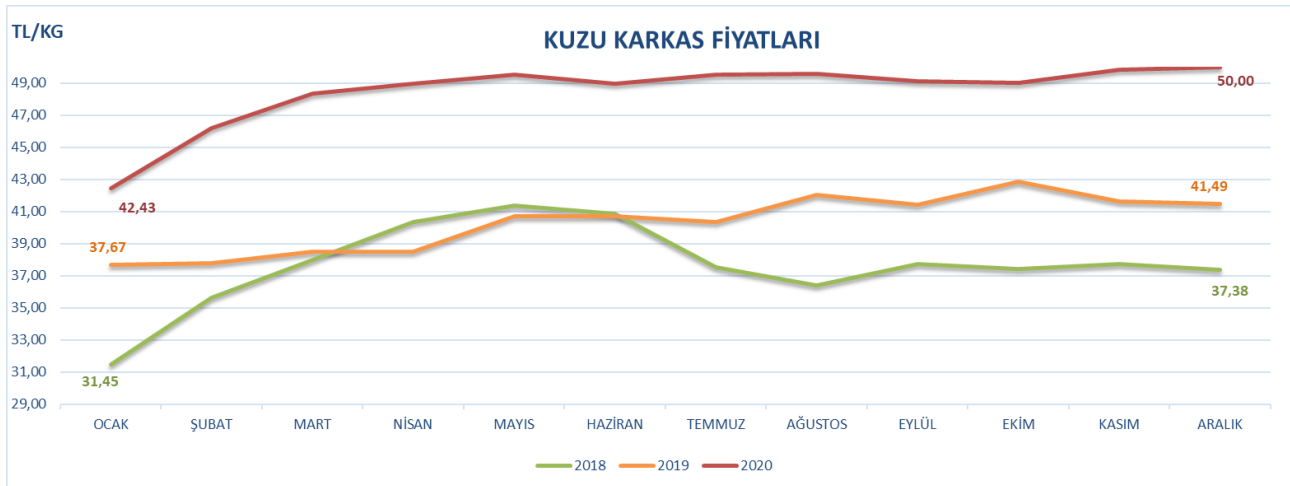

Kaynak: TÜİK

TÜİK verilerine göre, 2020 yılında dana kuşbaşı ortalama tüketici fiyatı % 13 artarak 51,38 TL/kg'a ulaşmıştır. 2020 yılının ilk ayında 46,70 TL/kg olan fiyat %9 artarak Aralık ayında 50,99 TL/kg'a yükselmiştir.

2.4.3 Yurtiçi Kuzu Karkas Fiyatları

Grafik 27- Yurtiçi Kuzu Karkas Fiyatları

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

2020 yılı kuzu karkas fiyat ortalaması 48,56 TL/kg ile bir önceki yılın fiyat ortalamasına göre % 20 daha yüksek olarak gerçekleşmiştir.

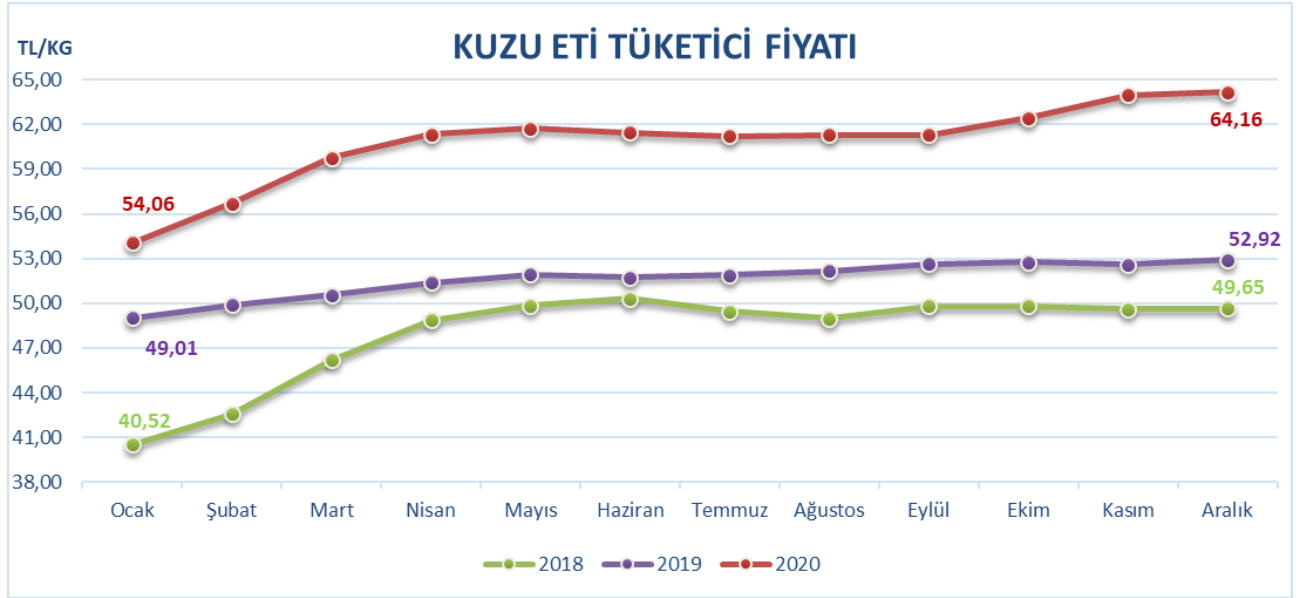
Tablo 35- ATB Kuzu Karkas İşlem Miktarları

KG	ATB KUZU KARKAS İŞLEM HACİMLERİ							
	2017		2018		2019		2020	
	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL
OCAK	60.610	73.428	49.713	117.998	74.227	169.354	48.585	52.495
ŞUBAT	82.860	127.240	51.442	108.266	60.293	91.239	32.142	35.329
MART	68.349	133.715	34.745	73.389	20.633	75.746	93.462	106.035
NİSAN	5.917	58.004	21.587	69.717	32.225	75.447	50.708	55.309
MAYIS	46.402	67.796	27.124	46.467	99.854	144.729	50.874	54.629
HAZİRAN	120.576	168.520	86.848	167.202	118.077	199.129	57.276	74.026
TEMMUZ	81.049	103.492	118.399	202.087	85.751	322.523	67.945	82.996
AĞUSTOS	55.761	109.090	62.055	129.313	100.731	194.736	76.585	115.472
EYLÜL	47.135	109.301	41.460	75.024	77.680	116.438	40.943	58.463
EKİM	55.796	103.259	56.889	69.087	58.434	69.634	43.840	55.856
KASIM	64.470	116.253	52.064	186.416	83.263	103.613	59.231	62.424
ARALIK	43.030	105.628	55.307	125.635	83.361	106.856	63.266	63.797
TOPLAM	731.955	1.275.726	657.633	1.370.601	894.529	1.669.443	684.857	816.831

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

Ankara Ticaret Borsası verilerine göre, 2020 yılı kuzu karkas tescil miktarı 817 ton ile bir önceki yılın % 51 gerisinde kalmıştır.

Grafik 28- Kuzu Eti Tüketici Fiyatı

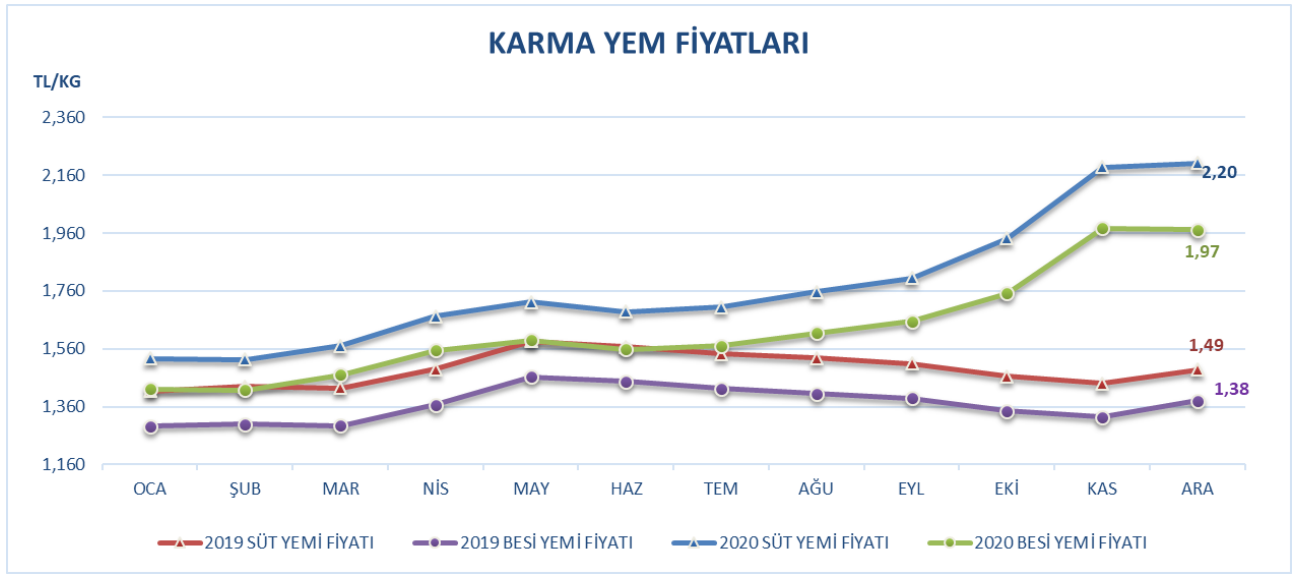

Kaynak: TÜİK

TÜİK verilerine göre, 2020 yılında kuzu eti ortalama tüketici fiyatı % 18 artarak 60,78 TL/kg'a ulaşmıştır. 2020 yılının ilk ayında 54,06 TL/kg olan fiyat % 19 artarak Aralık ayında 64,16 TL/kg'a yükselmiştir.

2.4.4 Karma Yem Fiyatları

Grafik 29- Karma Yem Fiyatları

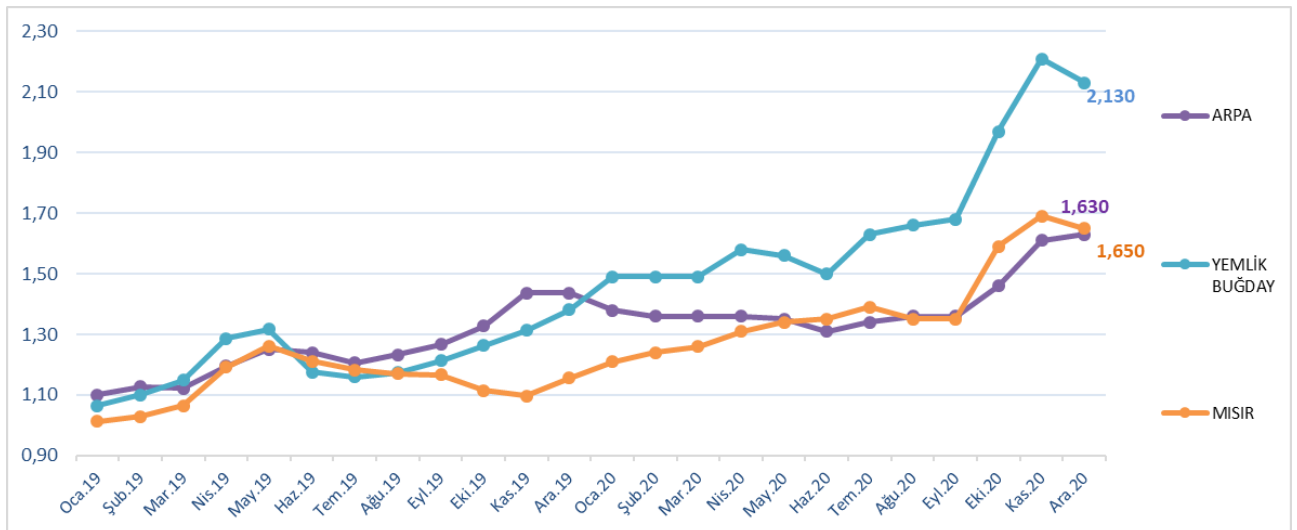

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

2020 yılında besi yemi ve süt yemi fiyatları yıl içinde çoğunlukla yükselme eğiliminde olmuşlardır. Bir önceki yıla göre ortalama besi yemi fiyatı % 19 artarak 1,97 TL/kg'a ulaşmıştır. Süt yemi fiyatları da 2,20 TL/kg'a yükselmiştir.

2.4.5 Kaba Yem Fiyatları

Grafik 30- Kaba Yem Fiyatları

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, TMO

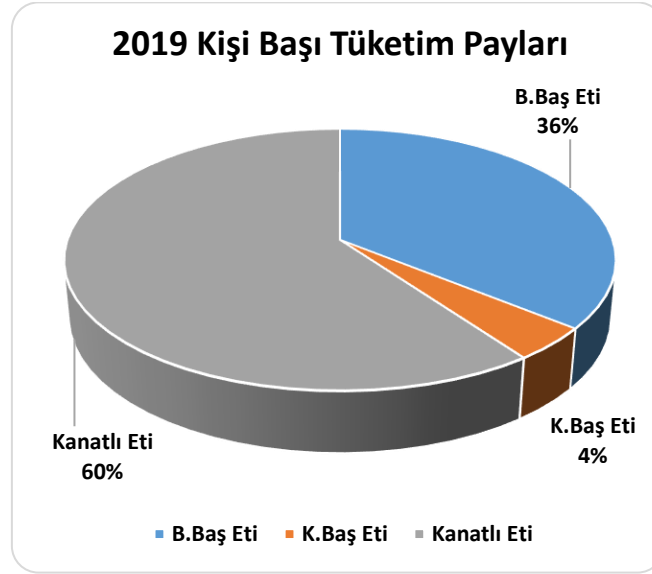
2020 yılı ortalama kaba yem fiyatları, arpa için % 13 artışla 1.407 TL/ton, yemlik buğday için 1.699 TL/ton, mısır için % 23 artışla 1.394 TL/ton olarak gerçekleşmiştir.

2.4.6 Tüketim

2.4.7 Kişi Başı Et Tüketimi

TÜİK verileri kullanılarak kişi başı tüketim = üretim + ithalat – ihracat / nüfus formülüyle yapılan hesaba göre; 2019 yılı kişi başı toplam et tüketimi 36,30 kg olup bunun % 60'ı (21,79 kg) kanatlı eti, % 35,8' i (12,99 kg) büyükbaş eti, % 4,2' si (1,51 kg) küçükbaş etidir. Kişi başı balık tüketimi 6,09 kg civarındadır (2018).

Grafik 31- Kişi Başı Tüketim Payları

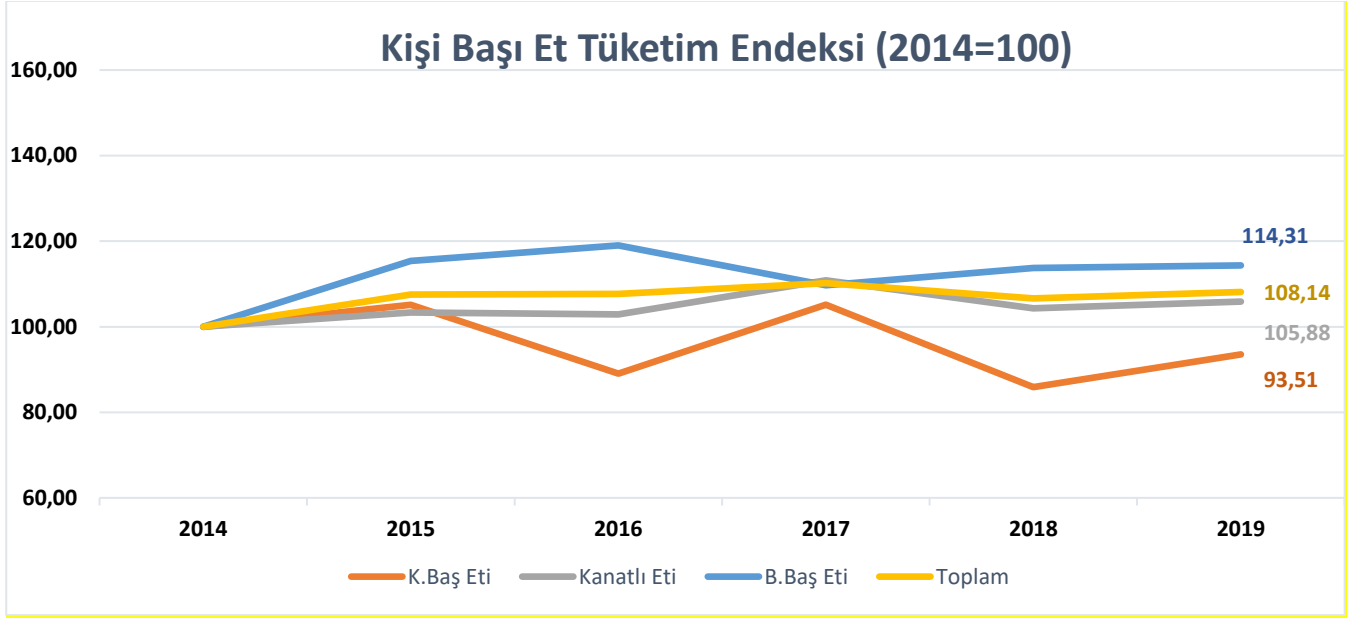

Kaynak: TÜİK

2.4.8 Kişi Başı Et Tüketim Endeksi (2014=100)

2014 yılı baz alınarak yapılan hesaplamaya göre 2014-2019 döneminde kişi başı toplam et tüketimi % 8 artmıştır. Büyükbaş eti tüketimi % 14,3, kanatlı eti tüketimi % 5,8 artmış, küçükbaş eti tüketimi ise % 6,5 oranında azalmıştır.

Grafik 32- Kişi Başı Et Tüketim Endeksi

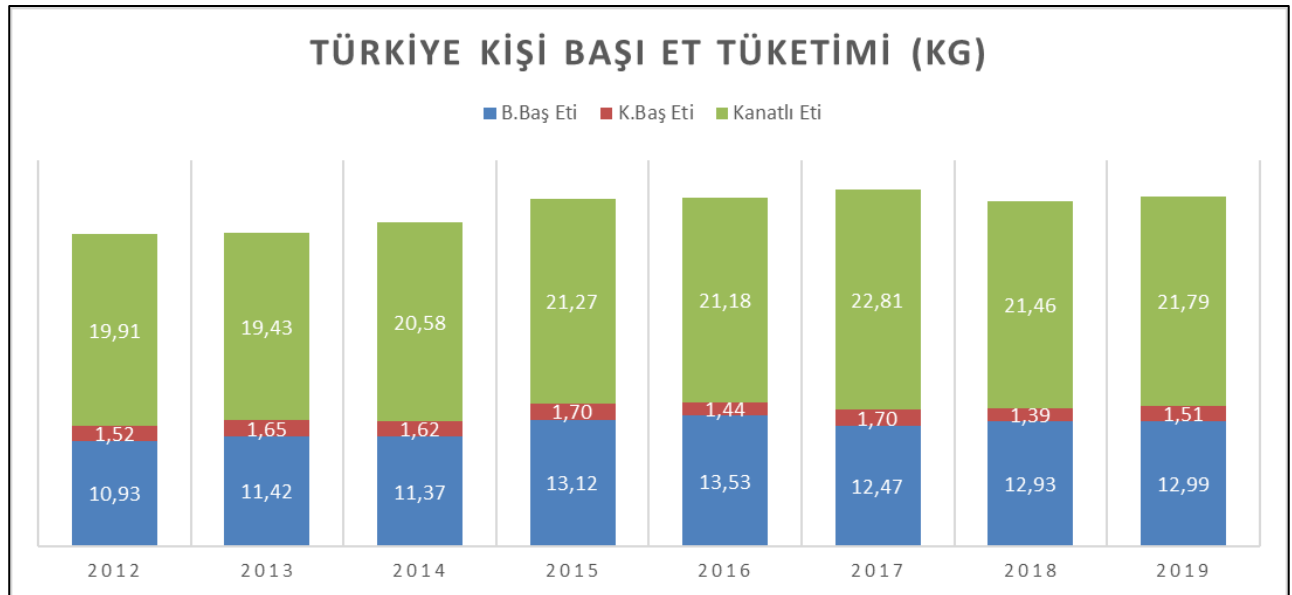

Kaynak: TÜİK (Üretim + İthalat – İhracat / Nüfus)

2019 yılında toplam tüketim bir önceki yıla göre % 1,44 oranında artmıştır. Büyükbaş eti tüketimi % 0,49, küçükbaş eti tüketimi % 8,88 ve kanatlı eti tüketimi % 1,54 oranında artmıştır.

2019 TÜİK Verileri ile Türkiye:	
Üretim + ithalat - ihracat	3.018.250 ton
Nüfus	83 milyon kişi
Kişi Başı Et Tüketimi	36,30 kg (21,79 kg'ı beyaz et)
2018 TÜİK Verileri ile Türkiye:	
Kişi Başı Balık Tüketimi	6,09 kg

Grafik 33- Türkiye Kişi Başı Et Tüketimi

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ

3 DÜNYADA DURUM

3.1 Süt ve Süt Ürünleri Üretimine Covid-19 Etkisi

2020 yılı itibariyle tüm dünyada etkisini gösteren COVID-19 salgını günümüzde hala devam ederken, krizin ilk birkaç ayında süt sektörünün karşılaştığı etkileri net bir şekilde gözlemlemek mümkündür. Diğer tüm sektörler gibi, süt ve süt ürünleri sektörü de salgın nedeniyle sekteye uğramıştır. Hükümetler tarafından uygulanan kapanmalar yemek sektörünü etkilemiş, ancak yemeklerin evde pişirilmesi birçok ülkede perakende satışların artmasına sebep olmuştur.

Üretiminden tüketicilere uzanana kadar süt zinciri vazgeçilmez bir hizmet olarak kesintisiz olarak devam etmiştir. Süt ürünleri sektörü yeni pazar gerçeklerine uyum sağlamak, güvenli ve besleyici gıda sağlamak için esneklik ve yaratıcılık göstermiştir. Bu süreçte çiftçi gelirleri düşmüştür. Bununla birlikte piyasa koşullarının COVID-19 öncesi süt fiyatları seviyelerine hızlı bir dönüş yapması beklenmemektedir.

Pandeminin her ülkede aynı anda başlamaması ve hükümetlerin önlemlerinin farklı olması nedeniyle ülkeler farklı şekilde etkilenmiş ve bu yönde tedbirler almaya gayret göstermiştir. Bu çerçevede, pandeminin uzun vadeli etkilerinin satın alma gücüne ve bununla birlikte ortaya çıkan tüketici davranışlarına etkisinin devam etmesi beklenmektedir.

3.2 Süt Üretimi

2020 yılı, daha iyi süt fiyatları beklentisiyle ve 2018 ile 2019'dan daha güçlü bir üretim yılı olarak başlamıştır. 2020 yılının ilk çeyreğinin sonuna kadar, ana ihracat bölgelerindeki küresel süt üretimi, bir önceki yıla göre +% 1,5 ile +% 2,0 arasında rahat bir büyüme yolunda ilerliyor gibi görünürken, arz artışı Nisan ve Mayıs aylarında çok daha düşük seviyelere gerilemiştir. AB'deki kurak hava koşulları yüksek hacimleri frenlemiş, ancak COVID-19 ile ilgili tedarik zinciri kesintileri ana neden olmuştur. Süt toplama, operasyon, satış ve ticaretteki kesintiler kuzey yarım kürede tedarik sezonunun zirvesinde çok değişken bir ortam yaratmıştır.

ABD'de süt üretimi, temelde yem üretimindeki düşüş nedeniyle oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. COVID-19 salgınının ilk birkaç haftasında (ikinci çeyrekte) kurulan kooperatif temel programlarının bir sonucu olarak, çiftçiler günlük üretkenliği azaltmak için yemleme taktiklerini ve rasyonlarını değiştirmişlerdir, ancak Temmuz ve Ağustos aylarında kaydedilen yıldan yıla güçlü bir artışla süt üretimi toparlanmaya başlamıştır. ABD'li çiftçiler ilkbaharda düşen süt fiyatlarını telafi etmek için doğrudan ödemelerle hükümetten destek almışlardır. Kapanma önlemleri kaldırıldığında Sınıf III fiyatındaki güçlü artış, Sınıf III kompleksinin yılsonuna kadar yüksek kalması beklendiğinden çiftçilerin güvenini artırmıştır. Bununla birlikte, diğer kategorilerdeki süt fiyatları çok

daha düşüktür, bu nedenle sınıf kullanımının bir karışımının olduğu bölgelerde, gerçek çiftçi süt ödemesi tipik Sınıf III (peynir üreten) bölgelerindeki kadar yüksek olmayabilecektir.

Okyanusya'nın arzı, yeni sezona iyi bir başlangıç yapma yolunda ilerliyor gibi görünmektedir. Avustralya'da daha düşük tahıl, su, enerji ve faiz girdi fiyatlarının birleşimi, yıla karlı bir başlangıç için gerekli koşulları sağlamaktadır. Kış aylarında iyi iklim koşullarına ve ilkbahar için çok iyi bir tahmin olmasına rağmen, Yeni Zelanda süt tedarikinin sezonun başında çok elverişli koşullardan faydalanarak geçen yılki hacimleri kısmen aşması beklenmektedir.

Latin Amerika bölgesi, elverişli hava koşulları ve uygun süt fiyatları nedeniyle yeni sezon için hazır görünmektedir. 2020'nin ikinci yarısında büyüme oranları bir miktar düşmüştür, ancak bunun nedeni 2019'daki aynı referans dönemindeki güçlü gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Genel olarak, COVID-19'un yerel talebi birkaç ay daha etkileyeceği varsayıldığından bölgenin son 2 yıla göre biraz daha güçlü olması beklenmektedir.

AB'de süt fiyatları da Ocak 2020 seviyelerinin altında bulunmaktadır; ancak Mayıs ve Haziran aylarında kriz seviyelerinin önemli ölçüde üzerinde hareket ettiğinden toparlanma yolunda olduğu görünmektedir. Ağustos ayındaki sıcak hava dalgası ve etkileri geride kalmış, hem süt fiyatları hem de hava durumu 2020'nin geri kalanında süt üretiminin yaklaşık % 1,5 oranında artması için yeterince elverişli olmuştur.

Tablo 36: 2020 Yılı İlk Yarı Süt Üretimi

Ülkeler	Ocak-Haziran 2018 Mil. Ton	Ocak-Haziran 2019 Mil. Ton	Ocak-Haziran 2020 Mil. Ton	Büyüme 2018/2019 (%)	Büyüme 2019/2020 (%)
AB 28	81,00	81,3	82,7	+0.3%	+1.8%
ABD	50,00	50	50,9	-0.1%	+1.8%
Rusya	15,10	15,3	15,8	+1.4%	+3.4%
Brezilya	11,80	12,4	12,4	+4.9%	-0.5%
Yeni Zelanda	8,60	8,5	8,5	-0.9%	-0.2%
Meksika	5,90	6,1	6,2	+2.2%	+2.3%
Arjantin	5,00	4,7	5,1	-5.8%	+9.3%
Türkiye	5,20	5	5,1	-4.9%	+2.4%
Kanada	4,80	4,7	4,7	-1.4%	+0.2%
Ukrayna	5,00	4,8	4,6	-3.5%	-4.0%
Avustralya	4,20	3,8	4	-9.4%	+5.4%
Japonya	3,70	3,7	3,8	-0.3%	+2.1%
Belarus	3,50	3,5	3,7	-0.2%	+6.0%
Kazakistan	2,80	2,9	3	+3.2%	+3.0%
İsviçre	1,80	1,8	1,8	-1.9%	-0.2%
Şili	1,00	1	1,1	-2.5%	+6.2%
Uruguay	0,90	0,9	0,9	-7.4%	+4.9%

Kaynak: IDF, 2020

3.2.1 Süt Ticareti

2020'nin ilk yarısında, dünya ticareti (süt muadili olarak ifade edilir) 2019'un aynı dönemiyle neredeyse aynı seviyede bulunmaktadır. Bu çerçevede, ana ihracatçı ülkelerin gelişimine bakıldığında hacim, bir önceki yıla göre sadece % 0,2 oranında azalmıştır.

Çoğu zaman olduğu gibi, gelişmeler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin, Belarus ve ABD sırasıyla +% 6 ve +% 17 ile önemli bir büyüme sağlamıştır. Yeni Zelanda (-% 4), Avustralya (-% 7) ve AB (Birleşik Krallık dâhil -% 2) gibi diğer önemli ihracatçı ülkeler de düşüş göstermiştir. Farklı ürün kategorilerine de bakıldığında aynı karışık resim görülebilmektedir. Bir yandan dünya süt tozu ticareti azalırken (WMP için% -2 ve SMP için% -3), küresel peynir (+% 4), tereyağı, yağ (+% 4) ve süt, krema (+2 %) ticareti ise artmıştır.

Dünya genelinde azalan talepten en çok süt tozları etkilenmiştir. Esas olarak Meksika, daha az SMP ithal etmiş ve ana tedarikçi ABD'yi diğer pazarlara daha fazla odaklanmaya itmiştir. Meksika'ya azalan satışlara rağmen ABD yine de daha düşük fiyatlarla teklif vererek SMP ihracatını önemli ölçüde artırmayı (+% 25) başarmış ve bu durum AB ihracatını olumsuz yönde etkilemiştir.

2020'nin ilk yarısında WMP % 16 düşmüştür. WMP ile ilgili olarak, Yeni Zelanda ihracatta en büyük gerilemeyi yaşamış, ancak Çin'deki satışlar oldukça istikrarlı kalmıştır. AB, bu ürün kategorisindeki ihracatı güçlü bir şekilde arttırmıştır.

AB peynir, süt ve kremanın yanı sıra tereyağında da güçlü bir büyüme göstermiştir. AB tereyağı ihracatını % 60'tan fazla artırarak kayda değer bir pazar payı elde ederken, Yeni Zelanda, Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya'nın ihracatı önemli ölçüde düşmüştür.

Açıkçası, COVID-19 krizinin dünya ticareti üzerinde önemli etkileri olmuştur; ancak bu esas olarak idari ve bürokratik olarak görülmektedir. Lojistik olarak, dünya ticaret akışının sonuçları asgari düzeyde tutulmaya çalışılmıştır, ancak bu durum ihraç edilen ülkeye ve varış noktasına göre farklılık göstermiştir. Dünyanın bu kriz ile karşı karşıya kalması durumunda dünya ticaretinin muhtemelen önemli bir artış göstereceği de söylenebilir.

Süt ürünleri için fiyat eğilimlerinin önümüzdeki 10 yıl içinde olumlu olması gerektiği varsayılmaktadır. 2017-2019 ortalamasına kıyasla, tereyağı fiyatlarının nispeten düşmesi, buna ilave olarak 2029 yılına kadar ise %4 değer kaybetmesi beklenmektedir.

Peynir için nominal vadede (+% 20) fiyatların önemli ölçüde artması beklenmektedir. Bununla birlikte SMP (+% 59) ve WMP (+% 27) olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

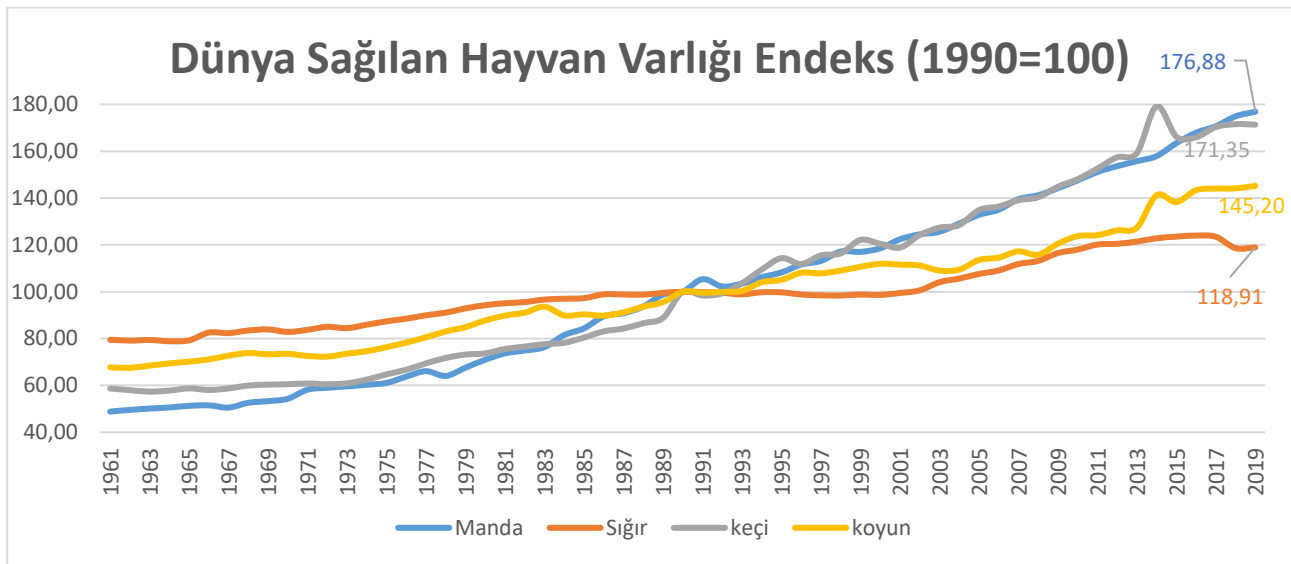
Sonuç olarak, 2020 yılının sonunda dünya süt ürünleri sektörü krizle yüzleşmeye muhtemelen daha hazır bir hale gelmiştir. Bununla birlikte, öngörülebilir gelecekte ise önemli bir oranda belirsizliğin devam edeceği düşünülmektedir.

Kaynak: IDF,2020

3.3 Sağılan Hayvan Varlığı

1990 Yılı baz alınarak yapılan endeks hesaplamasına göre 1990-2019 döneminde, dünya sağmal hayvan varlığında en yüksek artış %76,88 ile manda varlığındadır. Sağılan keçi varlığındaki artış %71,35 iken koyun varlığında %45,20, sığır varlığında ise %18,91 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 34: 1961-2019 Yılları Arası Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi

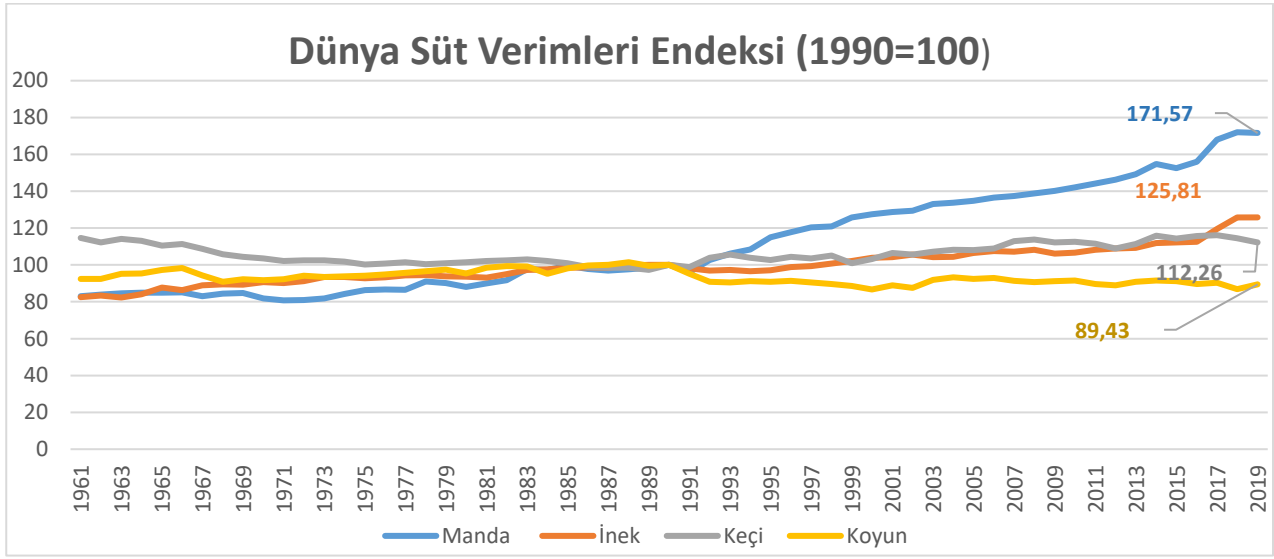
Kaynak: FAO

Dünyada toplam sığır varlığının %17,6'sı, keçi varlığının %19,7'si, koyun varlığının %20,2'si ve manda varlığının %34,2'si sağılmaktadır.

3.4 Süt Verimi

1990-2019 döneminde, dünya süt veriminde en yüksek artış %74,3 ile manda sütünde olup %25,7 ile inek sütü onu takip etmektedir. Koyun sütü veriminde %10,2 düşüş yaşanırken, keçi sütü veriminde %15,3 oranında artış gerçekleşmiştir.

Grafik 35: 1961-2019 Yılları Arası Dünya Süt Verim Endeksi

Kaynak: FAO

3.4.1 2019 Yılı Türler ve Ülkeler Bazında Süt Verimi

2019 yılı verilerine göre inek sütü veriminde dünya ortalaması 2.699 kg/yıl iken en yüksek inek sütü veriminin görüldüğü İsrail’de ise 13.113 kg/baştır. ABD’de 10.590 kg/baş olan inek sütü verimi Avrupa Birliği ülkelerinden Danimarka’da 9.973 kg/baş olmuştur. Önemli süt üreticileri olan Hindistan ve Pakistan’da inek sütü verimi dünya ortalamasının altındadır.

Türkiye, 3.158 kg/baş inek sütü verimi, 77 kg/baş koyun sütü verimi ve 106 kg/baş keçi sütü verimi ile dünya ortalamasının üzerindeyken 1000 kg/baş manda sütü verimi ile dünya ortalamasının altında kalmaktadır.

Tablo 37: 2019 Yılı Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Sütü Verimleri

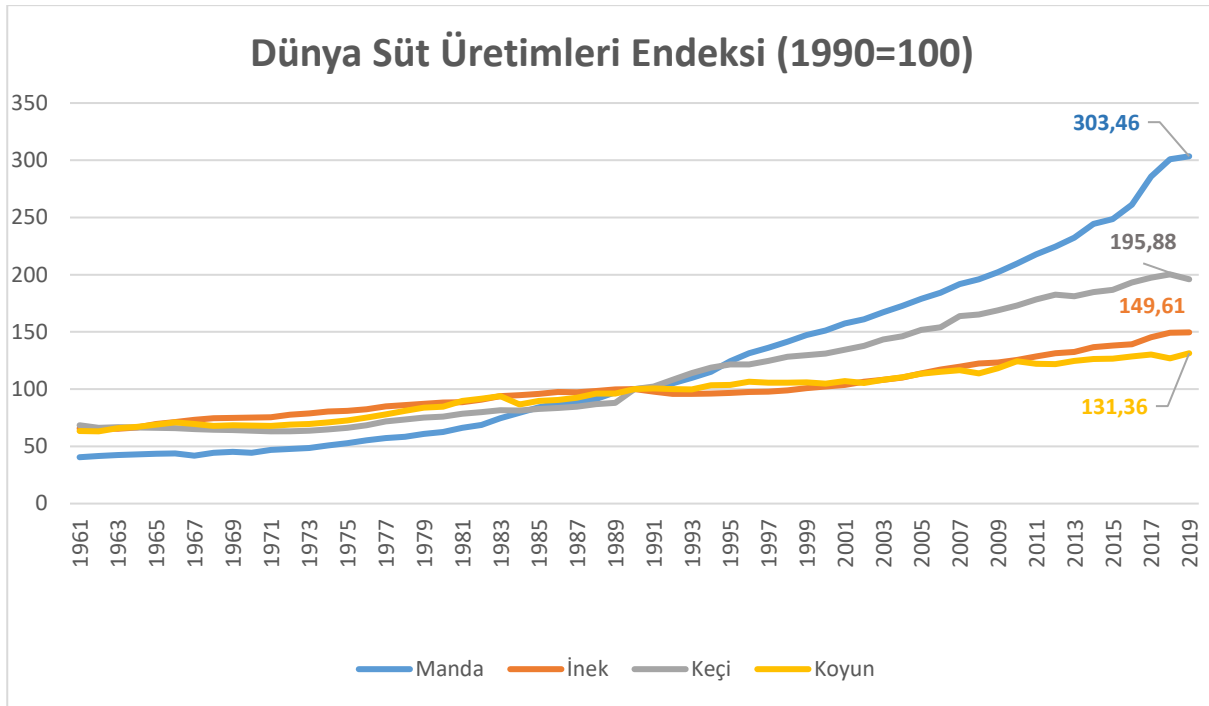
	İnek sütü verimi (kg/baş)		Manda sütü verimi (kg/baş)		Keçi sütü verimi (kg/baş)		Koyun sütü verimi (kg/baş)
İsrail	13.113	İran	2.844	Hollanda	758	Almanya	496
Amerika	10.590	Pakistan	2.298	İsviçre	631	İsviçre	447
Danimarka	9.973	Hindistan	2.044	Fransa	621	Portekiz	273
Estonya	9.657	Suriye	1.619	Norveç	506	İspanya	241
Kanada	9.421	Malezya	1.385	Belarus	480	Kuveyt	222
İspanya	9.178	Mısır	1.322	Ukrayna	474	Fransa	194
Finlandiya	9.170	Brunei	1.028	Avusturya	441	Malta	163
Hollanda	9.154	Türkiye	1.000	Litvanya	403	Yunanistan	152
İsveç	8.973			Küba	373	Japonya	150
Kore	8.876			Jameyika	357	Macaristan	144
Çekya	8.731			Çin	330	Azerbaycan	133
Japonya	8.715			Sırbistan	325	Ermenistan	112
Portekiz	8.423			Rusya	320	Sırbistan	106
İngiltere	8.317			Letonya	305	İtalya	102
Almanya	8.246			İsrail	292	Filistin	100
Belçika	8.088			İspanya	283	Kazakistan	86
Macaristan	8.077			Türkiye	106	Kırgızistan	82
S.Arabistan	7.979					Bahreyn	82
Lüksemburg	7.780					Lübnan	81
Yunanistan	7.667					Türkiye	77
Türkiye	3.158						
Dünya	2.699	Dünya	1.913	Dünya	93	Dünya	42

Kaynak: FAO

3.5 Süt Üretimi

1990-2019 döneminde, dünya süt üretiminde en yüksek artış, hem hayvan varlığında hem de verimdeki artışa bağlı olarak %203,5 oranında manda sütünde gerçekleşmiştir. Sığır sütü üretimi %49,6'lık bir artışa sahiptir. Keçi sütü üretiminde 2018 yılına göre düşüş olsa da %95,8 oranında yükselme gözlenmiştir. Koyun sütünde ise %31,4 artış söz konusudur.

Grafik 36: 1961-2019 Yılları Arası Dünya Süt Üretimleri Endeksi

Kaynak: FAO

Tablo 38: 2015-2019 Yılları Arası Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Hayvan Varlığı, Süt Üretimi ve Süt Verimi Genel Tablo

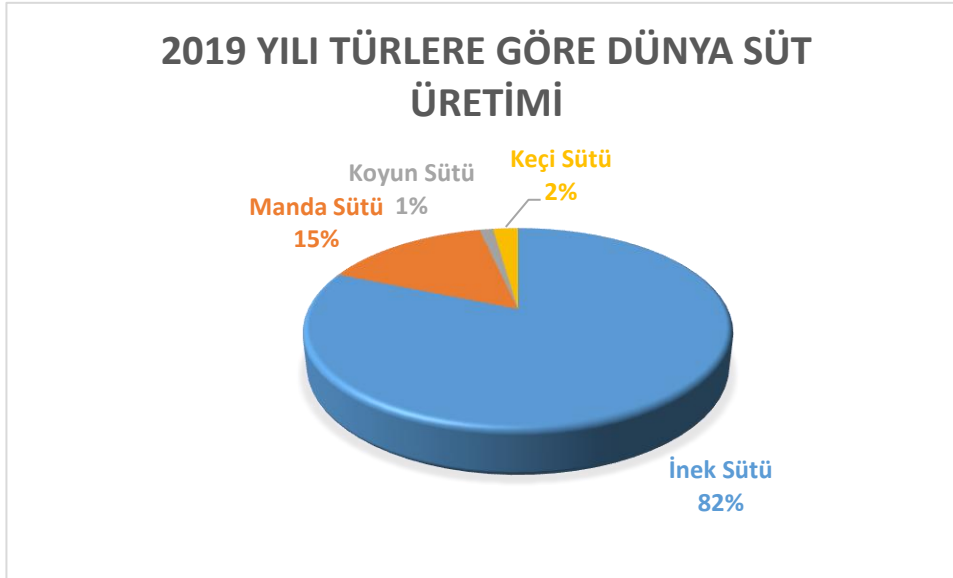
		2015	2016	2017	2018	2019	2015-2019 Değişim (%)
Sığır	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	276	277	275	265	265	-3,7
	Süt üretimi (milyon ton)	661	666	678	714	716	8,2
	Süt verimi (kg/baş)	2.407	2.415	2.565	2.698	2.699	12,1
Manda	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	65	66	67	69	70	8,2
	Süt üretimi (milyon ton)	110	115	121	133	134	22,1
	Süt verimi (kg/baş)	1.700	1.740	1.874	1.918	1.913	12,5
Koyun	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	239	247	248	249	250	5,0
	Süt üretimi (milyon ton)	10	11	11	10	11	3,0
	Süt verimi (kg/baş)	43	42	43	41	42	-1,9
Keçi	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	209	209	214	216	215	3,1
	Süt üretimi (milyon ton)	18	18	19	20	20	13,2
	Süt verimi (kg/baş)	94	95	96	94	93	-1,8

Kaynak: FAO

2019 Yılı verilerine göre dünyada sağılan hayvan varlığı; sığır 265 milyon baş, manda 70 milyon baş, koyun 250 milyon baş ve keçi 215 milyon baştır.

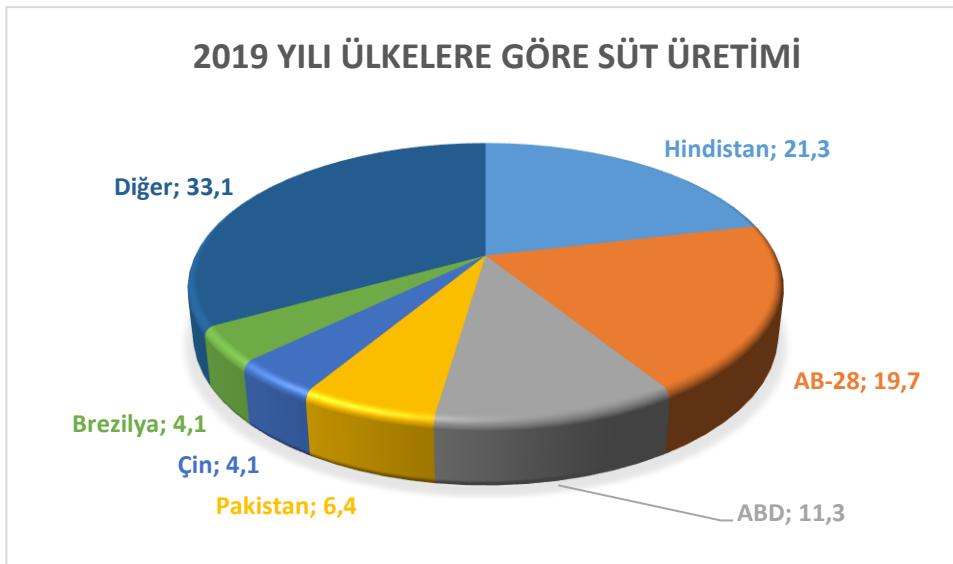
FAO'ya göre 2018 yılında 877 milyon ton olan dünya süt üretimi (inek, manda, koyun, keçi) 2019 yılında % 0,4 oranında artarak 880 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 37: 2019 Yılı Türlerine Göre Dünya Süt Üretimi

2019 yılı toplam süt üretiminde en büyük payı %82 (716 milyon ton) ile inek sütü alırken, manda sütü %15 (134 milyon ton), koyun sütü %1 (11 milyon ton) ve keçi sütü %2 (20 milyon ton) paya sahiptir.

Grafik 38: 2019 Yılı Ülkelere Göre Süt Üretimi

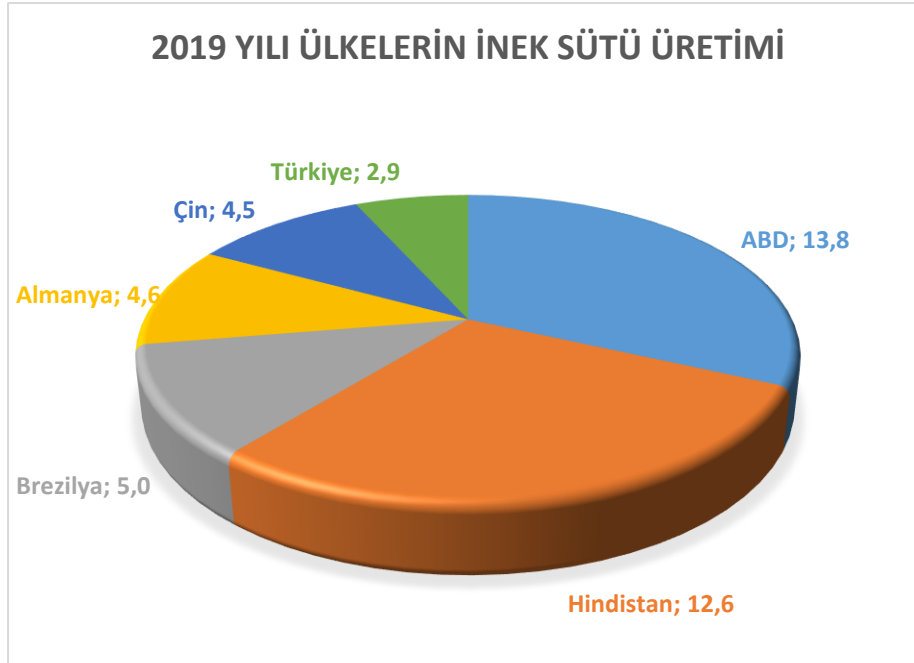
Dünya süt üretiminde (koyun, keçi, inek, manda) Hindistan %21,3'lük üretim payı ile ilk sırada yer alırken %19,7 ile AB-28 ikinci sırada yer almaktadır. Dünyanın en büyük süt üreticisi olan Hindistan'ın üretimi 2019 yılında %0,2

düşüşle 188 milyon ton olarak gerçekleşirken, ikinci en büyük üretici olan AB'nin 2018 yılı üretimi %1 artışla 174 milyon ton olmuştur.

AB, Hindistan ve ABD dünya süt üretiminin (inek, manda, koyun, keçi) yaklaşık %52,3'ünü oluşturmaktadır.

3.5.1 İnek Sütü

Grafik 39: 2019 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi

FAOSTAT verilerine göre, 2019 yılında dünya inek sütü üretimi önceki yıla kıyasla %0,3 oranında artarak 716 milyon ton olmuştur. Dünya inek sütü üretiminin %59,4'ü AB, ABD, Hindistan, Brezilya ve Çin tarafından sağlanmıştır. **Türkiye** dünya süt üretiminde %2,9'luk payı ile 9. sırada yer almaktadır.

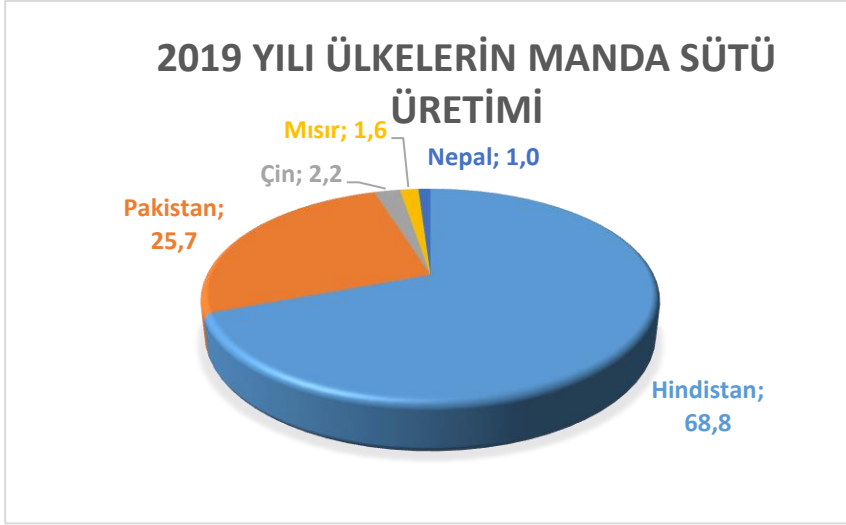
Tablo 39: 2018-2019 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi Tablosu

Sıra	Ülkeler	2018 (bin ton)	2019 (bin ton)
1	ABD	98.687	99.057
2	Hindistan	89.834	90.000
3	Brezilya	34.934	35.890
4	Almanya	33.087	33.080
5	Çin	30.746	32.012
9	Türkiye	20.037	20.782
DÜNYA		713.713	715.902

Kaynak: FAO

3.5.2 Manda sütü

Grafik 40: 2019 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi

FAOSTAT verilerine göre, 2019 yılında dünya manda sütü üretimi önceki yıla göre %1 artışla 134 milyon tona ulaşmıştır.

Hindistan ve Pakistan dünya manda sütü üretiminin %94'ünü gerçekleştirirken, **Türkiye** 79 bin ton ile dünyada 10. sırada yer almıştır. Manda sütü

üretiminde ilk sırada yer alan Hindistan üretimde 92 milyon tona ulaşmıştır.

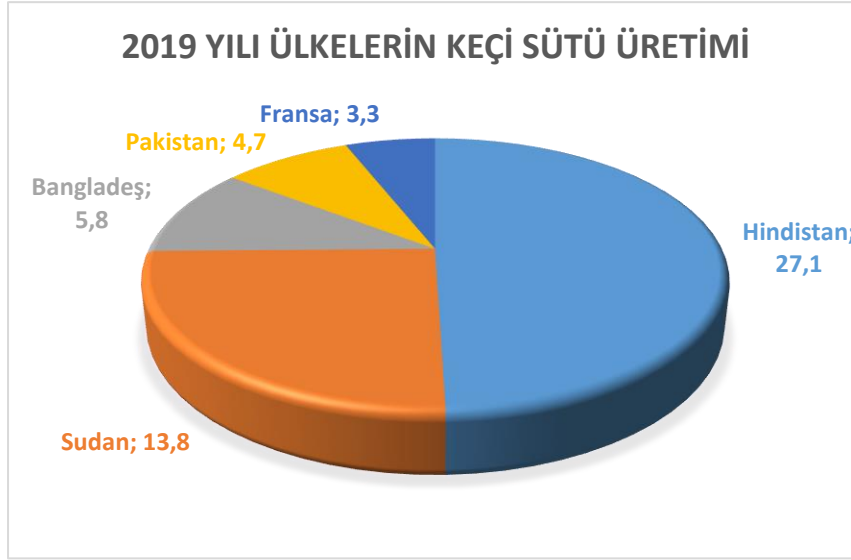
Tablo 40: 2018-2019 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi Tablosu

Sıra	Ülkeler	2018 (bin ton)	2019 (bin ton)
1	Hindistan	91.817	92.000
2	Pakistan	33.379	34.371
3	Çin	2.908	2.928
4	Mısır	2.212	2.109
5	Nepal	1.338	1.373
10	Türkiye	76	79
DÜNYA		132.601	133.752

Kaynak: FAO

3.5.3 Keçi sütü

Grafik 41: 2019 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretimi

2019 yılında dünya keçi sütü üretimi %0,7'lik düşüşüyle 19,9 milyon tona gerilemiştir. Dünya üretiminin %40,9'unu Hindistan ve Sudan gerçekleştirmektedir. **Türkiye** 577 bin ton keçi sütü üretimi ile 6. sırada yer almaktadır. 2019 yılında Hindistan'da %11,4 oranında büyük bir düşüş gözlenmiştir.

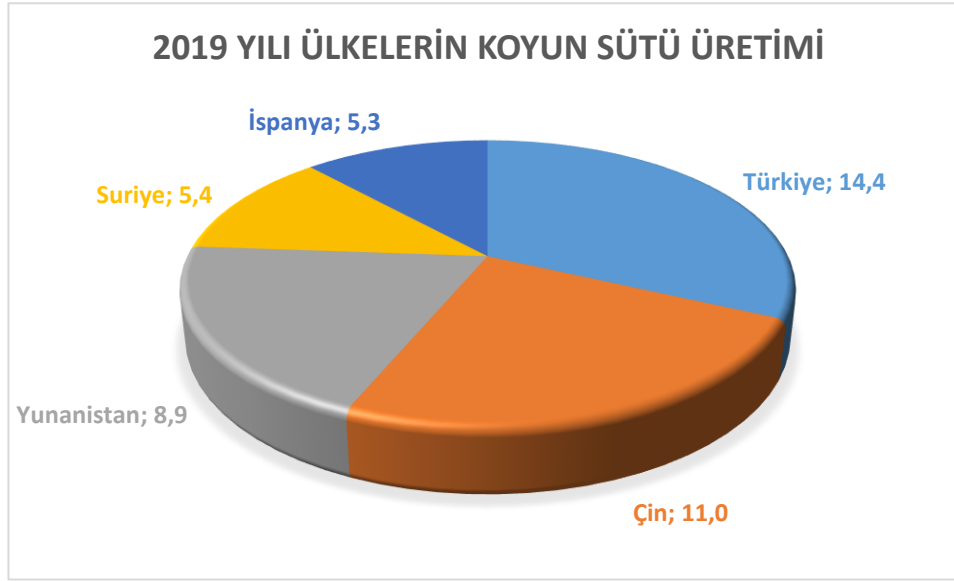
Tablo 41: 2018-2019 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretimi Tablosu

Sıra	Ülkeler	2018 (bin ton)	2019 (bin ton)
1	Hindistan	6.099	5.400
2	Sudan	2.700	2.750
3	Bangladeş	1.151	1.158
4	Pakistan	915	940
5	Fransa	648	657
6	Türkiye	562	577
DÜNYA		20.358	19.910

Kaynak: FAO

3.5.4 Koyun Sütü

Grafik 42: 2019 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi

2019 yılı dünya koyun sütü üretimi önceki yıla göre %3,5 artışla 10.587 bin ton olarak gerçekleşmiştir. AB, dünya koyun sütü üretiminin %28 gibi büyük bir payını karşılarken Çin dünya koyun sütünün %11'lik kısmını üretmektedir.

Türkiye 1.521 bin ton ile koyun sütü üretiminde birinci sıradadır.

Tablo 42: 2018-2019 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi

Sıra	Ülkeler	2018 (bin ton)	2019 (bin ton)
1	Türkiye	1.446	1.521
2	Çin	1.155	1.166
3	Yunanistan	852	944
4	Suriye	566	574
5	İspanya	564	564
6	İtalya	485	494
DÜNYA		10.225	10.587

Kaynak: FAO

3.6 Dünyada Süt İşletmeleri

Tablo 43: 2019 Yılı Bazı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi

Sıra	Ülke	İnek Sütü Üretimi (Milyon Ton)
1.	AB-28	167,6
2.	ABD	99,1
3.	Hindistan	96,9
4.	Brezilya	35,6
5.	Çin	32,0
6.	Rusya	31,3
7.	Yeni Zelanda	21,9
8.	Türkiye	20,8
9.	Pakistan	18,0

Kaynak: IDF,2020

Yukarıdaki tabloda 2019 yılı IDF verilerine göre en fazla inek sütü üretimi yapan ülkelerin listesi verilmiştir. *Türkiye inek sütü üretiminde yaklaşık 21 milyon ton ile 8. sırada yer almaktadır.*

Tablo 44: 2019 Yılı Majör Üretici Şirketlerin Ciroları

Sıra	Şirket	Ülke	2019 Ciro (milyar ABD\$)
1.	Lactalis	Fransa	22,4
2.	DFA	ABD	15,9
3.	Danone	Fransa	14,8
4.	Fonterra	Yeni Zelanda	13,5
5.	Nestle	İsviçre	13,4
6.	Yili	Çin	13,1
7.	FrieslandCampina	Hollanda	12,6
8.	Arla Foods	Danimarka	11,8
9.	Mengniu	Çin	11,4
10.	Saputo	Kanada	11,2

Kaynak: IDF,2020

Dünyada süt ve süt ürünleri üretimleri yapan lider firma 22,4 milyar Dolar ciro ile Lactalis olurken 15,9 milyar Dolar ciro ile DFA ise ikinci sıradadır.

2019 yılında Türkiye’de sanayiye giden inek sütü miktarı 9.559.965 ton olup toplam süt üretiminin %41’ini oluşturmaktadır. Dünyada ise 2019 yılında 448 milyon ton süt toplanmış olup üretilen sütün %55’i kadarı sanayiye aktarılmıştır.

3.7 Süt ve Süt Ürünleri Üretimi

2020 yılı IDF raporuna göre, 2019 yılında üretilen toplam süt 881 milyon tondur. Dünya toplam inek sütü üretimi ise 714 milyon tondur. 2019 yılında sanayiye aktarılan süt miktarı ise 448 milyon ton olup, kalan kısmını ise hane içi tüketim ve kayıt altına alınmayanlar oluşturmaktadır.

ABD, Yeni Zelanda, Avustralya, Almanya, Fransa, Hollanda ve Birleşik Krallık üretiminin neredeyse tamamını sanayiye aktarmaktadır. Dünya süt üretiminin çoğu içme sütü ve peynir olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 45: 2015- 2019 Yılları Arası Dünya Süt Ürünleri Üretimleri

DÜNYA SÜT ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ					
Milyon ton	2015	2016	2017	2018	2019
İçme sütü	132	134	134	132	132
Tereyağı	10,1	10,3	10,5	10,8	11,1
Peynir	19,9	20,5	20,8	21,4	21,7
Yağsız süt tozu	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
Yağlı süt tozu	4,9	4,5	4,7	4,8	4,7

Kaynak: IDF,2020

2019 yılında dünya **içme sütü** üretimi bir önceki yıla göre değişmemiştir. Çin ve Hindistan başta olmak üzere nüfus ve gelir artışına bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerde yıllık artışlar yüksek olmuştur. 2018/19 yılında içme sütü üretiminde Çin’de %1,3; Hindistan’da %3,8’lik artışlar olmuştur. En fazla üretim yaklaşık 30 milyon ton ile AB ülkelerinde olmuştur.

Tablo 46: Bazı Ülkelerde İçme Sütü Üretimleri

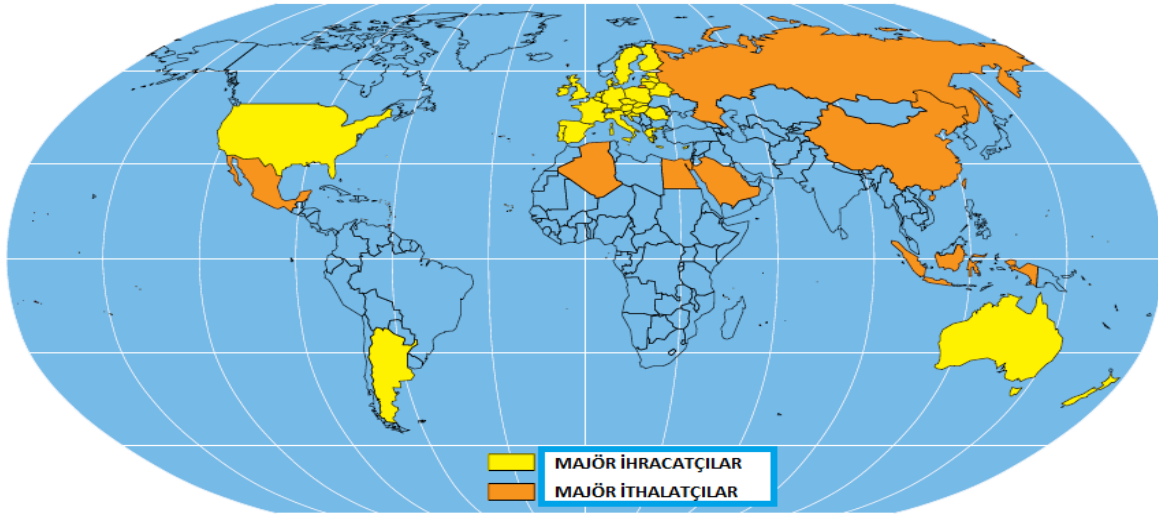
BAZI ÜLKELERDE İÇME SÜTÜ ÜRETİMİ				
Milyon ton	2017	2018	2019	2018/19 % değ
AB	30.921	30.349	29.547	-2,6
ABD	21.800	21.354	20.985	-1,7
ÇİN	26.917	25.056	25.377	1,3
RUSYA	5.390	5.466	5.390	-1,4
BREZİLYA	8.389	8.209	8.178	-0,4
JAPONYA	3.645	3.663	3.679	0,4
AVUSTRALYA	2.505	2.491	2.464	-1,1
MEKSİKA	3.904	3.482	3.667	5,3
ARJANTİN	1.547	1.567	1.423	-9,2
KANADA	2.529	2.513	2.485	-1,1
HİNDİSTAN	13.141	13.462	13.972	3,8

Kaynak: IDF,2020

2019 yılında dünya **tereyağı** üretiminin yaklaşık %53’ünü **Hindistan**, %22’sini **AB** gerçekleştirmiştir. Hindistan’ın tereyağı üretimi %4,5 ve AB’nin tereyağı üretimi ise geçen yıla göre %2,4 artmıştır. Dünya **peynir** üretiminin %72’si **AB ve ABD** tarafından gerçekleştirilmektedir.

2018/19 döneminde dünya peynir üretiminde %1,4 oranında büyüme görülmüştür. Dünya **yağlı süt tozu** üretiminin %32’si **Yeni Zelanda**, %38’i **AB ve Çin** tarafından gerçekleştirilmektedir. Yeni Zelanda üretiminin neredeyse tamamını ihraç ederken AB üretiminin %45,5’ini ihraç etmektedir. **Yağsız süt tozunda** ise **AB** toplam üretimin %35’ini gerçekleştirmektedir.

3.8 Ticaret

2020 yılında dünya süt ürünleri ticareti yıllık yaklaşık % 1,5 artışla 155,5 milyon tona (süt eşdeğeri) ulaşmıştır. Söz konusu artış, büyük ölçüde Çin'in ekonomik faaliyetlerinin yeniden canlanmasıyla birlikte Cezayir, Suudi Arabistan ve Nijerya'nın petrol fiyatlarındaki kademeli toparlanmayı yansıtan siparişlerindeki son artışlarla yüksek ithalat talebine dayandırılabilir.

Avustralya, Kolombiya ve Rusya'da artan iç talep doğrultusunda ithalat artmıştır. Buna karşılık, ihracatta keskin düşüşler de gerçekleşmiştir. Filipinler, Meksika ve Japonya'da piyasa aksaklıkları ve ekonomik gerileme gibi nedenler ile ithalatı düşüşler gerçekleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Beyaz Rusya ve Avrupa Birliği'nde ortaya çıkan üretim artışı yüksek oranda ihraç edilebilirlik ortaya çıkarırken, ithalatçı ülkelerde biriken stoklar ve ekonomik gerileme gibi nedenler Yeni Zelanda, Hindistan ve Türkiye'den yapılması muhtemel ihracatı sınırlandırmıştır.

3.8.1 Süt Eşdeğeri İhracat

Dünya süt ürünleri ihracatının %69'u Yeni Zelanda, AB ve ABD tarafından yapılmaktadır. En büyük süt ürünleri ihracatçısı olan Yeni Zelanda, gerçekleştirdiği süt üretiminin %90'ını ihraç etmektedir.

Tablo 47: 2019-2020 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İhracatı

Dünya Süt İhracatı (Bin Ton-Süt Eşdeğeri)		
	2019	2020
Dünya	76.761	77.895
AB-28	22.080	22.371
Yeni Zelanda	20.332	19.967
ABD	10.781	11.846
Belarus	3.911	4.275
Avustralya	2.732	2.612
Arjantin	1.708	2.365

Kaynak: FAO

3.8.2 Süt Eşdeğeri İthalat

2020 yılında süt eşdeğeri olarak süt ve süt ürünleri ithalatı 77,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Çin, Meksika ve Rusya en önemli süt ürünleri ithalatçılarıdır.

Tablo 48: 2019-2020 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İthalatı

Dünya Süt İthalatı (Bin Ton-Süt Eşdeğeri)		
	2019	2020
Dünya	76.888	77.694
Çin	15.724	16.675
Meksika	4.356	4.223
Rusya	3.985	4.068
Cezayir	3.116	3.602
Endonezya	3.212	3.099
Filipinler	2.827	2.259
S. Arabistan	2.524	2.682
Malezya	2.432	2.347

Kaynak: FAO

3.8.3 Süt Tozu Ticareti

2020'de dünya yağlı süt tozu ihracatı 2,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılına göre %6,9 daha düşük olan ihracat, yağlı süt tozu ithalatçısı ülkelerin satın almalarındaki olası düşüşleri yansıtmaktadır. Yağlı süt tozu ticaretinde özellikle Çin, Cezayir, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın ithalatında keskin düşüşler yaşanmış, fakat Küba, Endonezya, Filipinler ve Avustralya'da ithalattaki artışlarla bir miktar dengelenme sağlanmıştır.

Sonuç olarak, Çin'in yağlı süt tozu ithalatı 2020'de yaklaşık % 12 azalarak 703.000 tona düşmüştür. Cezayir, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın yanı sıra Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki diğer bazı ülkelerin de yağsız süt tozu satın alımlarında azalma gerçekleşmiştir. Yağlı süt tozuna yönelik küresel talepteki mevcut eksiklik, önemli ihracatçıların sevkiyatları azaltmasına neden olmuştur. Yeni Zelanda'nın yağlı süt tozu ihracatı % 8 (124.000 ton) azalarak 1.4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 49: 2019-2020 Yılı Yağlı Süt Tozu Ticareti

Yağlı Süt Tozu İhracatı	2019	2020	Değişim %
Dünya	2.621	2.441	-6,9
Yeni Zelanda	1.541	1.416	-8,1
AB	298	276	-7,2
Birleşik Arap Emirlikleri	167	155	-7,1
Uruguay	132	122	-7,1

Kaynak: FAO

Dünya yağlı süt tozu ihracatı, özellikle Çin, Cezayir, Filipinler, Malezya, Rusya Federasyonu, Meksika ve Vietnam'dan gelen zayıflayan ithalat talebine bağlı olarak yıllık %8 düşüşle (203.000 ton) 2,3 milyon ton olmuştur. Zayıf küresel talep, özellikle AB ve İngiltere, Yeni Zelanda ve Avustralya'dan yağsız süt tozu ihracatının düşmesine neden olurken, ABD bir miktar artışlar olmuştur. AB ve Birleşik Krallık'ta, yağsız süt tozu ihracatı, özellikle Doğu Asya pazarlarına yapılan teslimatlarda önemli kesintiler nedeniyle, 2019'a göre % 16 (158.000 ton) düşerek 804.000 tona gerilemiştir. Bu düşüş, yerel pazarlarda düşen süt ve süt ürünleri satışları nedeniyle zaten birikmiş olan yağsız süt tozu stoklarının daha fazla birikmesine neden olmuştur. Yeni Zelanda'da, yağsız süt tozu ihracatının % 6 (22 600 ton) düşerek 352.000 ton olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 50: 2019-2020 Yılı Yağsız Süt Tozu Ticareti

Yağsız Süt Tozu İhracatı	2019	2020	Değişim %
Dünya	2.539	2.336	-8
AB	962	804	-16,4
ABD	704	727	3,2
Yeni Zelanda	375	352	-6
Belarus	123	118	-4,1

Kaynak: FAO

3.8.4 Tereyağı Ticareti

2020 yılında dünya tereyağı ihracatı 2019'a göre % 6 düşüşle (56.000 ton) 908.000 ton olarak gerçekleşmiştir.

Dünya genelindeki ithalat düşüşünün çoğu Meksika, İran İslam Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan, ABD ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde yoğunlaşmış ve söz konusu düşüş, Çin ve Japonya'nın ithalatındaki artışlarla kısmen dengelenmiştir.

Tereyağına olan küresel talepteki düşüş, başta AB ve İngiltere, Hindistan, Yeni Zelanda ve Beyaz Rusya gibi birçok önde gelen ihracatçının satışlarının azalmasına neden olmuştur. AB ve Birleşik Krallık'ta, ihracat yıllık % 11 (25.000 ton) düşüşle 191.000 tona düşmüştür. Bu da özellikle perakende satışlar ve gıda endüstrilerinden gelen talep durumunda tereyağı stokunun artmasına yol açmıştır. 2019'da ihracatta %47'lik bir artışın ardından, Hindistan'ın 2020 yılındaki teslimatları %23 düşerek 34.000 tona gerilemiştir.

Tablo 51: 2019-2020 Yılı Tereyağı Ticareti

Tereyağı İhracatı	2019	2020	Değişim %
Dünya	964	908	-5,9
Yeni Zelanda	464	458	-1,5
AB	216	191	-11,4
Belarus	78	72	-8,4
Hindistan	44	34	-23,2
ABD	33	31	-4,7

Kaynak: FAO

3.8.5 Peynir Ticareti

Diğer süt ürünlerinden farklı olarak, peynir ticareti çok az da olsa artış sağlamıştır. 2020'de 2,7 milyon ton olan dünya peynir ihracatı, son üç yıldaki ortalama % 3,3'lük yıllık büyümeye kıyasla, yıllık bazda % 0,5 artmıştır.

2020 yılında, Rusya Federasyonu, Çin ve Kore Cumhuriyeti, genellikle varlıklı tüketicilerden gelen sürekli talep ile desteklenen alımlarını artırmıştır. Öte yandan Suudi Arabistan, ABD, Birleşik Arap Emirlikleri, AB, İngiltere ve Avustralya'da peynir ithalatında düşüşler görülmüştür.

Beyaz Rusya'nın peynir ihracatında, başta süt tozları olmak üzere diğer süt ürünlerindeki benzer azalmaların aksine, üretimdeki artışlarla desteklenen % 6 oranında bir artış yaşanmıştır. Yeni Zelanda'nın peynir ihracatı, Asya pazarlarından özellikle Çin, Kore Cumhuriyeti ve Filipinler'den gelen sürekli talep nedeniyle % 2,2 artarak 343.000 tona ulaşmıştır. Peynir üretimine daha fazla sütün aktarılmasıyla, Avustralya da ihracatını artıracak bir konumda yer almıştır. Asya pazarlarından gelen güçlü talebin bir sonucu olarak, AB ve İngiltere'nin ihracat satışları % 0,5 artarak 885 000 tona çıkmıştır.

Tablo 52: 2019-2020 Yılı Peynir Ticareti

Peynir İhracatı	2019	2020	Değişim %
Dünya	2.647	2.659	0,5
AB	880	885	0,5
ABD	362	364	0,4
Yeni Zelanda	336	343	2,2
Belarus	244	258	6
Avustralya	160	166	4

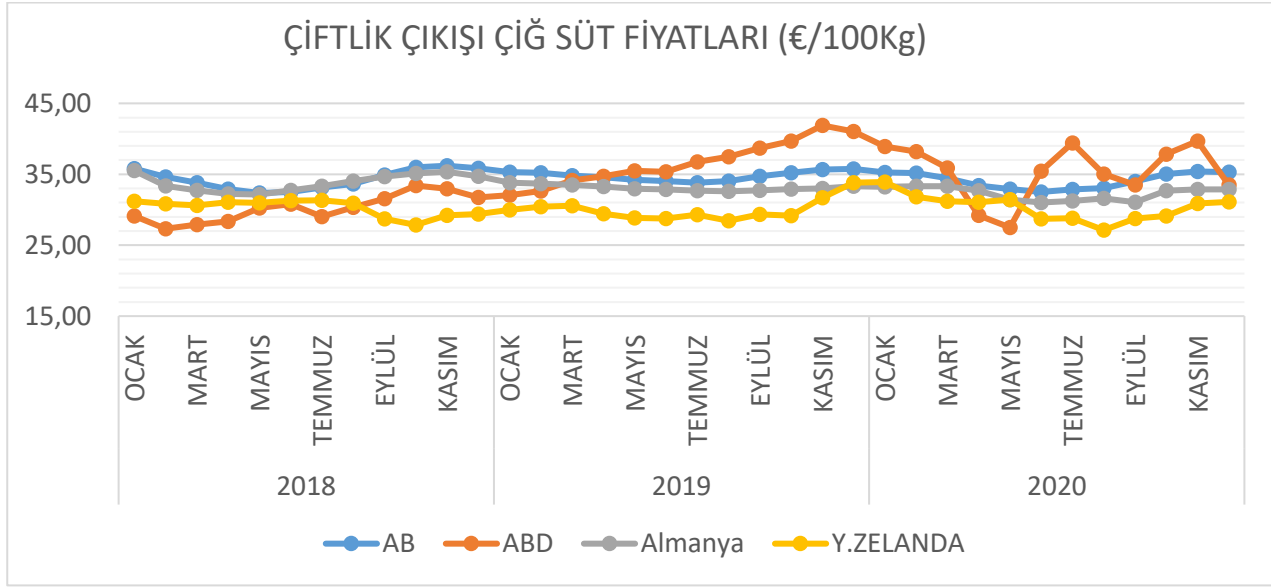
Kaynak: FAO

3.9 Fiyatlar

3.9.1 Çiftlik Çıkışı Çiğ Süt Fiyatları

2018 yılı boyunca yatay seyreden süt fiyatları 2019 yılı başından itibaren Kasım ayına kadar çıkışını sürdürmüştür. 2020 yılında ABD’de fiyatlar Covid-19 etkisiyle yılın ilk çeyreğinde düşerken, ikinci çeyrek ile birlikte yükselişe geçmiştir. Yeni Zelanda ve AB’de ise anormal fiyat dalgalanmaları yaşanmamıştır.

Grafik 43: 2018-2020 Yılları Arası Çiğ Süt Fiyatları

Kaynak: CLAL

Tablo 53: 2018-2020 Yılı Bazı Ülkelerin Çiğ Süt Fiyatları

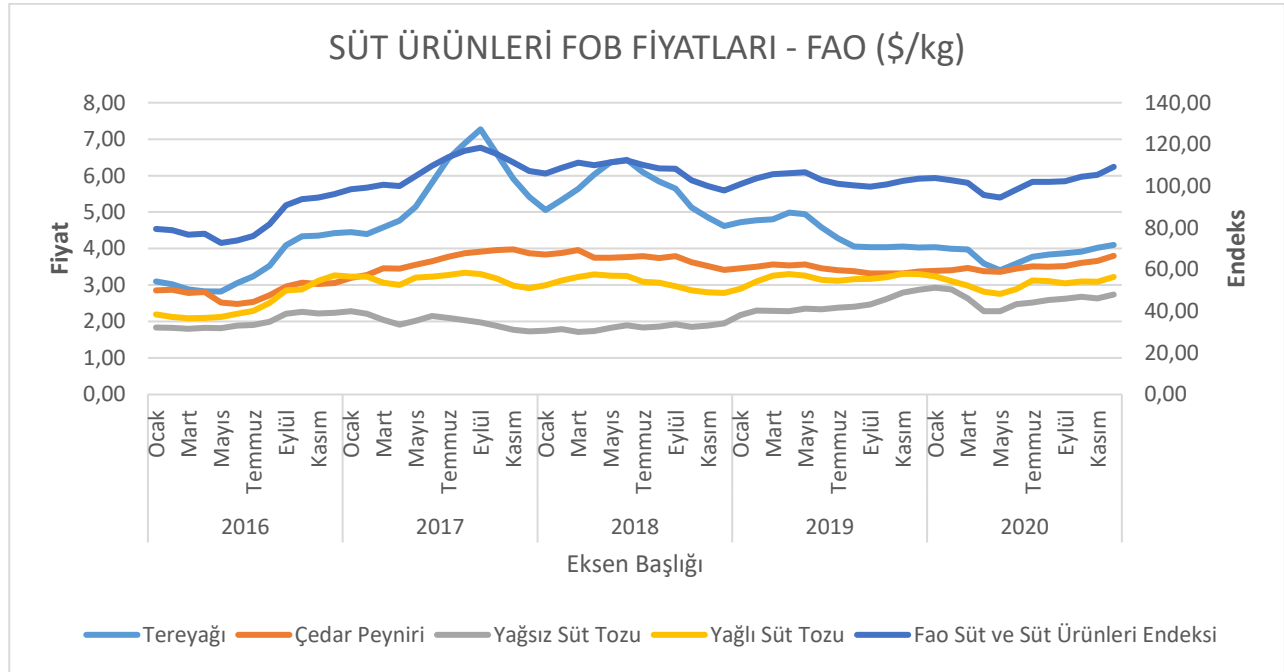
ÜLKELER	2018	2019	2020	2019-2020
	€	€	€	% Değişim (€)
AB	34,24	34,76	34,08	-1,96
ABD	30,23	37,25	35,35	-5,09
Almanya	33,83	33,11	32,28	-2,51
Arjantin	22,22	26,48	23,29	-12,05
Brezilya	32,03	32,00	29,20	-8,75
Fransa	33,79	35,06	34,75	-0,88
Japonya	79,19	85,84	86,81	1,13
Rusya	31,02	34,36	31,40	-8,61
Şili	30,21	31,31	32,07	2,43
Uruguay	27,31	27,13	25,86	-4,68
Yeni Zelanda	30,29	30,38	30,56	0,59

Kaynak: CLAL

3.9.2 FAO Mandıra Fiyat Endeksi ve Süt Ürünleri Fiyatları

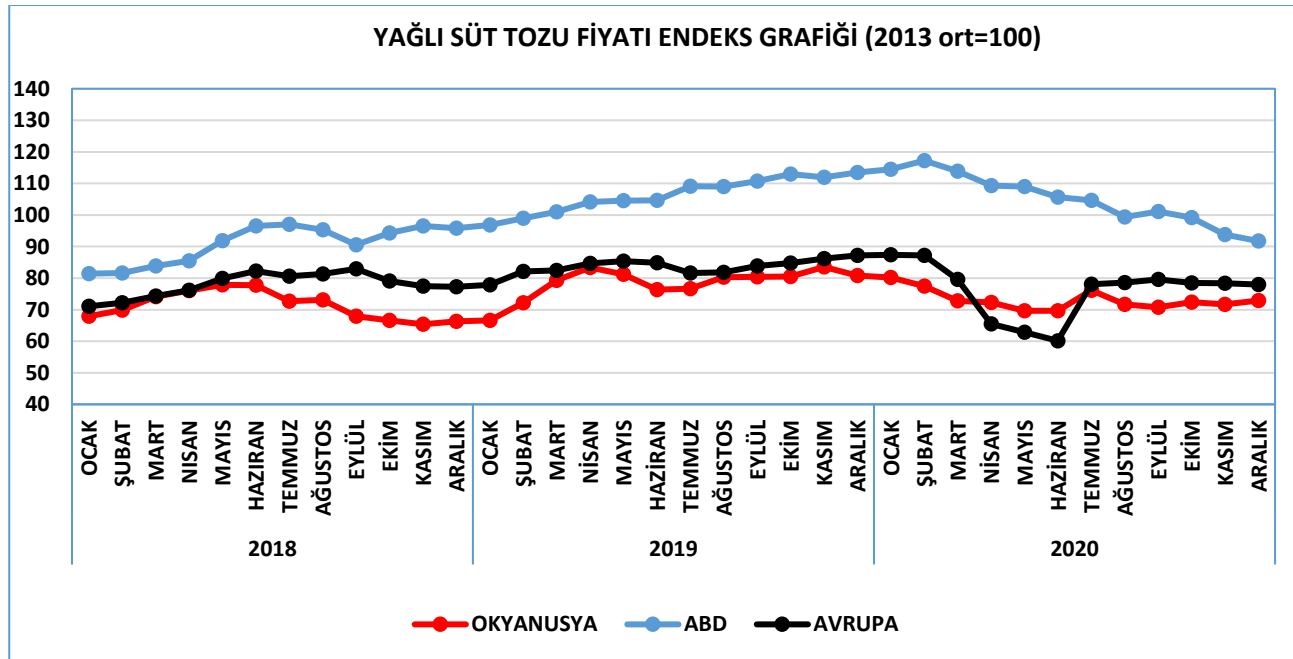
2020 yılında süt ve süt ürünleri fiyatlarında Covid-19 etkisiyle Mart ayında başlayan düşüş, 2. çeyrek itibari ile yerini toparlanma ve yükselişe bırakmıştır.

Grafik 44: FAO Süt ve Süt Ürünleri Endeksi ve Süt Ürünleri Fob Fiyatları (Avrupa ve Okyanusya)

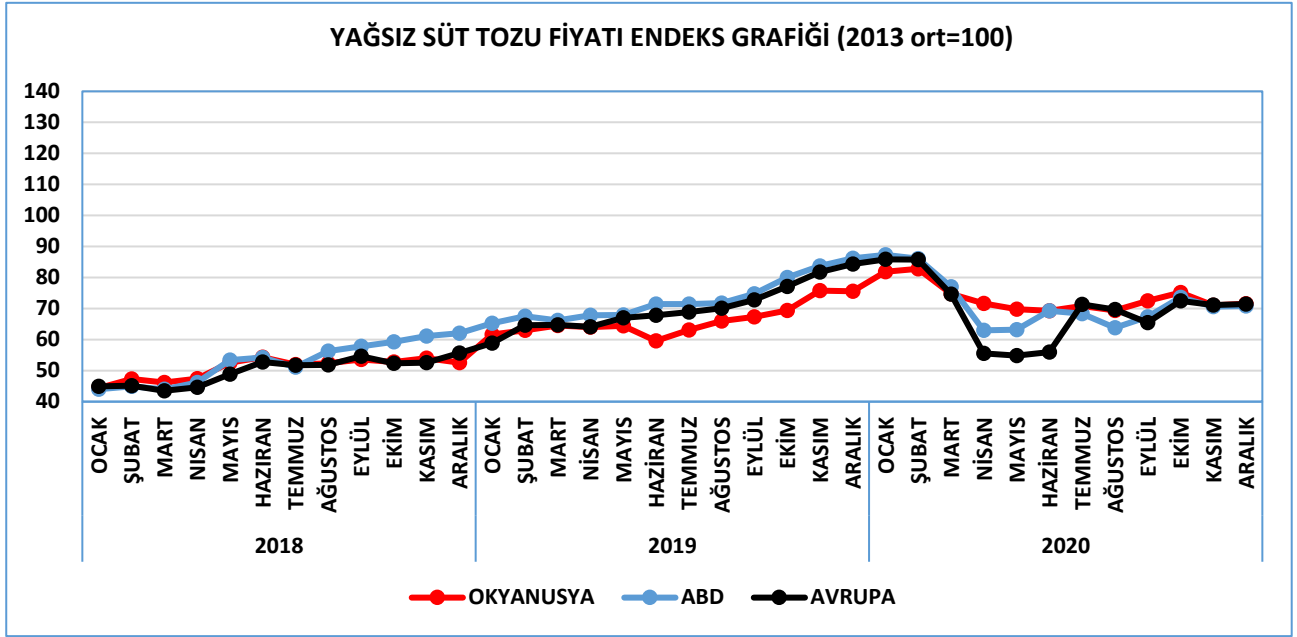
Kaynak: FAO

Grafik 45: 2018-2020 Yılları Arası Dünya Yağlı Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği

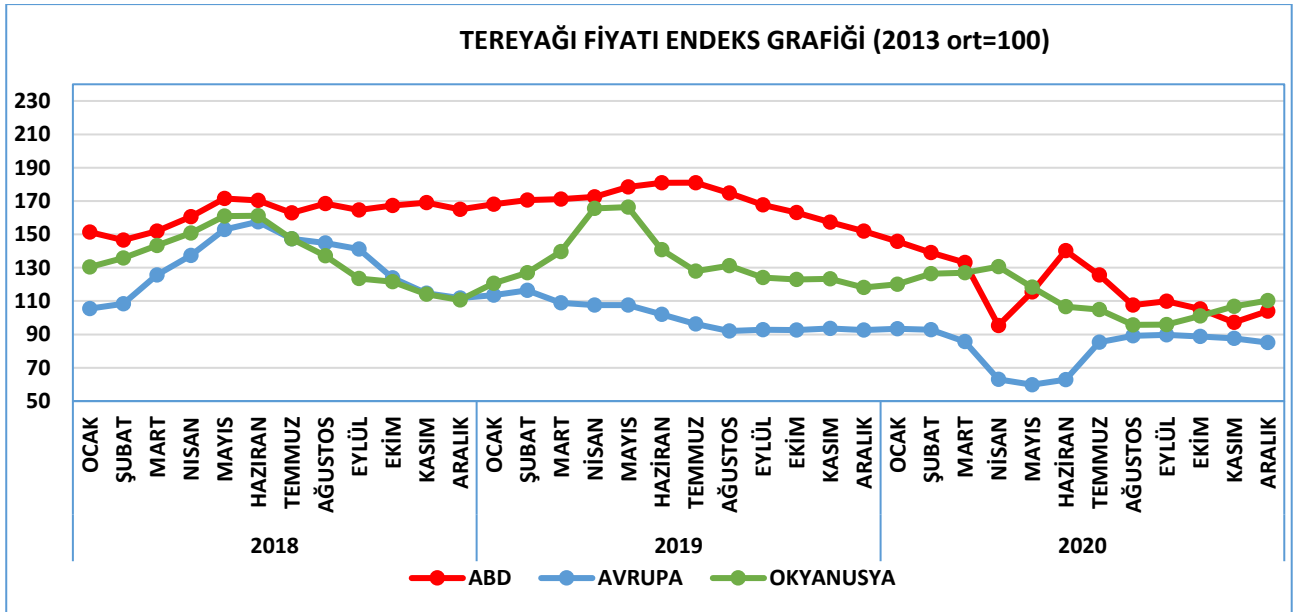
Kaynak: CLAL

Grafik 46: 2018-2020 Yılları Arası Dünya Yağsız Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği

Kaynak: CLAL

Grafik 47: 2018-2020 Yılları Arası Dünya Tereyağı Fiyatı Endeks Grafiği

Kaynak: CLAL

3.10 Tüketim

2020 yılında yayınlanan IDF gıda bültenine göre; **2019 yılı kişi başı süt eşdeğeri tüketim** ortalaması **114,7 kg**'dır. 2018 yılına göre kişi başı %1,2'lik bir artış söz konusudur.

2020 Yılı CLAL tarafından bazı ülkeler için hesaplanmış tüketim verilerine göre, Belarus kişi başı sıvı süt tüketimi 113,77 kg iken Ukrayna için 112,9 ve Yeni Zelanda için 108,88 kg'dır. AB için ise 64,94 kg'dır.

Yeni Zelanda, kişi başı tereyağı tüketiminde 6,22 kg ile ilk sırada yer alırken; AB ise 18,44 kg ile en fazla peynir tüketilen bölgedir.

Tablo 54: 2019-2020 Yılı Bazı Ülkelerin Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Bazı Ülkelere Ait Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi										
Kişi Başı/Kg	Sıvı Süt		Tereyağı		Peynir		Yağsız Süt Tozu		Yağlı Süt Tozu	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
AB-28	64,9	64,94	4,24	4,22	18,31	18,44	1,91	1,9	0,87	0,82
ABD	64,58	64,05	2,86	2,98	17,48	17,42	1,28	0,95	0,14	0,15
Arjantin	36,73	38,72	0,33	0,38	9,6	9,76	0,45	0,49	1,88	2,12
Avustralya	100,62	100	4,13	4,2	11,78	11,96	1,79	1,73	1,31	1,57
Belarus	111,62	113,77	4,55	4,23	7,72	7,94			2,33	2,12
Brezilya	51,65	51,8	0,42	0,39	3,77	3,65	0,87	0,83	3,11	3,08
Meksika	32,84	32,58	2,17	2,17	4,32	4,37	2,67	2,34	0,84	0,81
Rusya	49,84	49,34	2,63	2,71	8,44	9,03	1,21	1,02	0,75	0,71
Şili									3,75	4,18
Tayvan	18,76	19,99	1,01	0,92	1,3	1,34	0,97	1,09	1,35	1,55
Ukrayna	112,9	104,04			4,66	5,05	0,36	0,53	0,2	0,16
Venezuela										
Y. Zelanda	108,72	108,88	6,06	6,22	7,94	7,88	1,46	2,28	4,18	3,73
Hindistan	57,82	58,7	4,25	4,4			0,44	0,46		
Filipinler	1,08	0,94			0,39	0,42	1,64	1,86	0,28	0,27
Kanada	75,27	76,18	3,77	3,68	14,41	14,28	1,39	1,25		
Japonya	31,53	31,63	0,65	0,6	2,73	2,72	1,29	1,32		
Güney Kore	30,75	30,82			3,24	3,32	0,64	0,57		
Çin	9,21	8,34	0,14	0,16	0,28	0,28	0,25	0,25	1,2	1,28
Cezayir							3,37	3,53	5,64	5,7
Endonezya							0,69	0,69	0,5	0,49

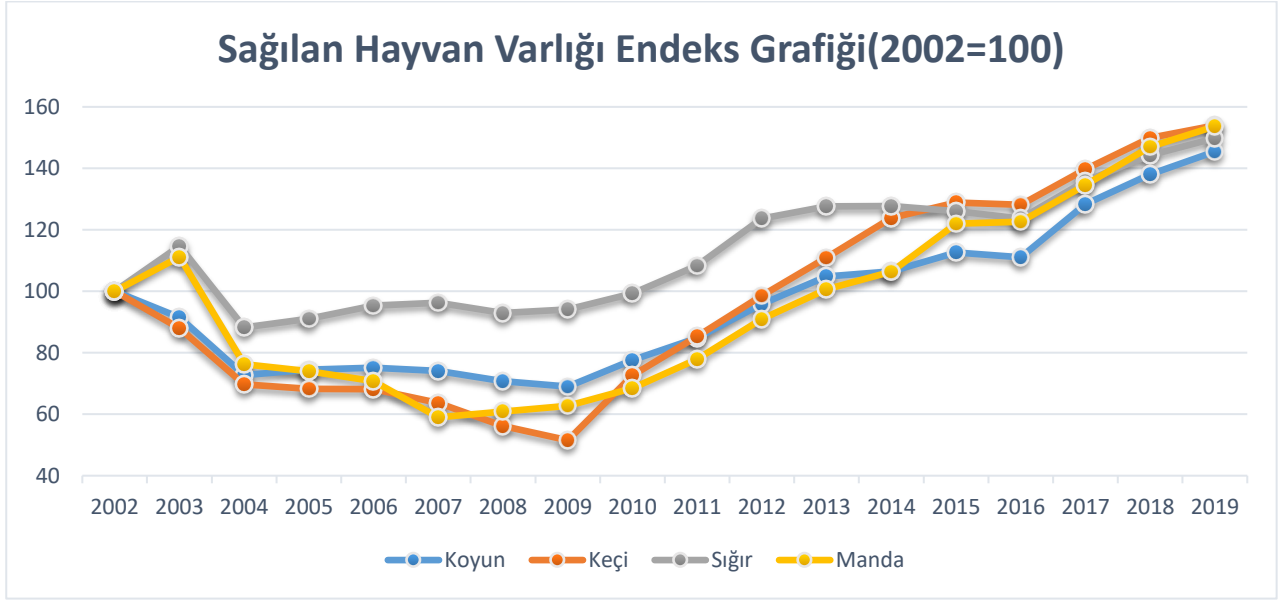
Kaynak: CLAL

4 TÜRKİYE'DE DURUM

4.1 Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi (2002=100)

2002 yılı baz alınarak oluşturulan endeks grafiğine göre **sağılan hayvan varlığında en fazla artış %54 ile keçi ve manda** sayısında olurken sığır sayısında artış %50'dir. Sağılan koyun varlığındaki artış ise sırasıyla %45 olmuştur.

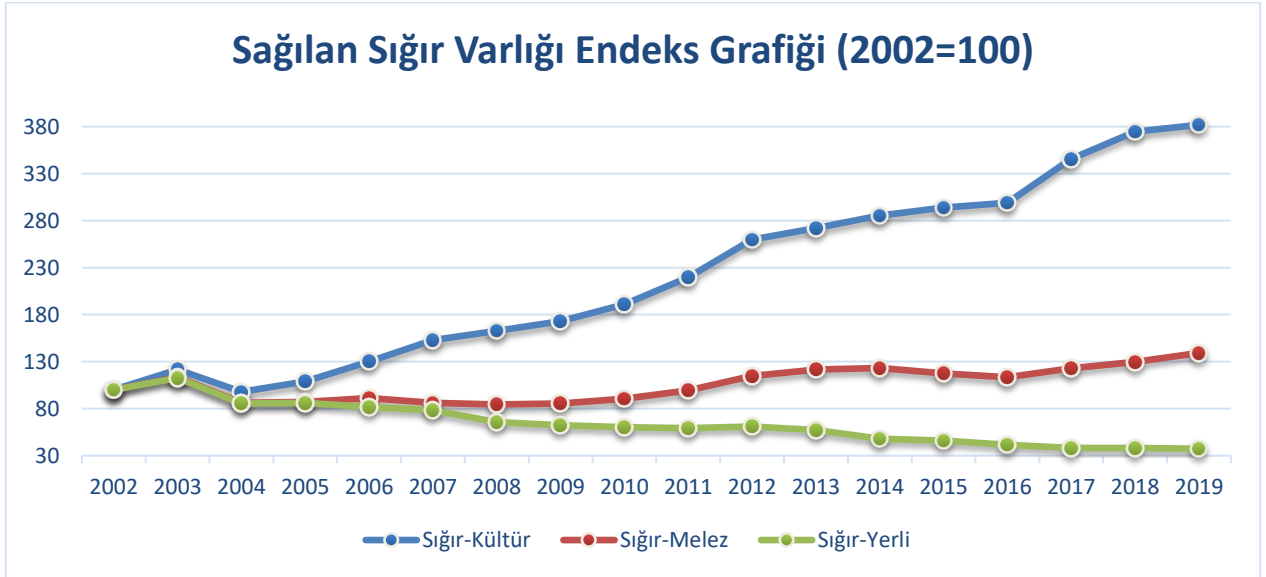
Grafik 48: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

4.1.1 Tür ve Irklara Göre Sağılan Sığır Varlığı Endeksi (2002=100)

Grafik 49: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Irklara Göre Sağılan Sığır Varlığı Endeksi

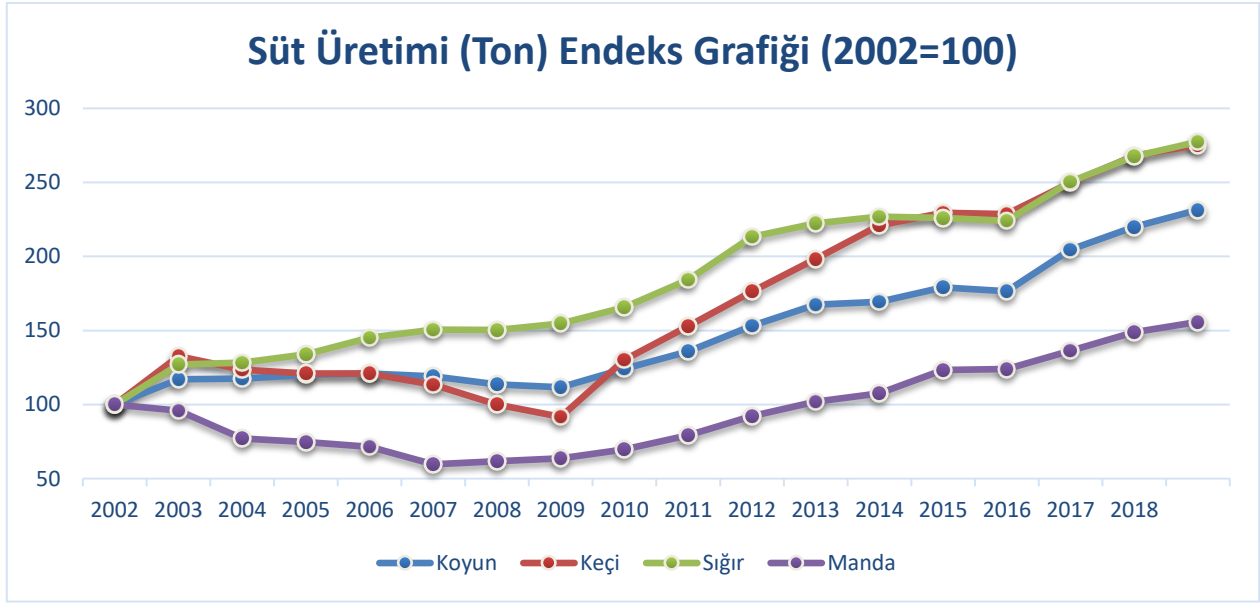

Kaynak: TÜİK

2002-2019 döneminde sağılan kültür sığırları varlığımız %282 artış gösterirken yerli ırk sayısında %63 düşüş yaşanmıştır. Son yıllarda suni tohumlama alanında gelişmeler, desteklemeler ve damızlık ithalatı, süt verimi yüksek kültür ırkı sayısında artışlara neden olmuştur.

4.2 Süt Üretim Endeksi (2002=100)

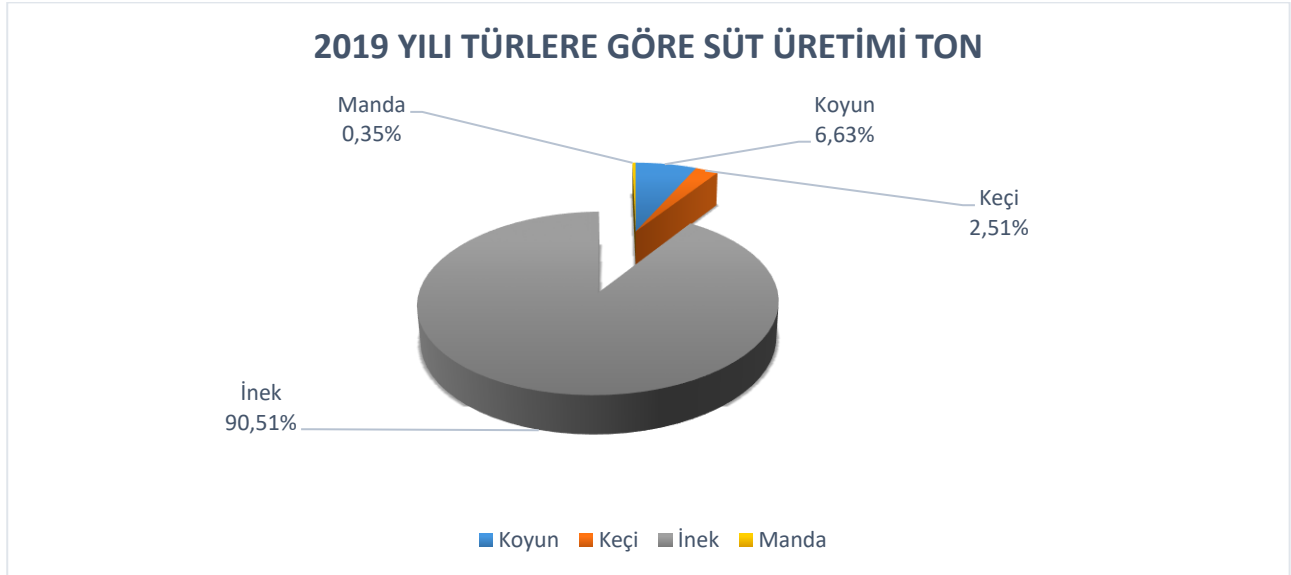
Grafik 50: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Süt Üretimi Endeksi

Kaynak: TÜİK

2002-2019 döneminde süt üretiminde en fazla artış özellikle süt verimi ve sağılan hayvan varlığındaki artışa paralel olarak sırasıyla %175 ve %177 ile keçi ve inek sütünde gerçekleşmiştir. Koyun sütü üretiminde artış %131 olurken, manda sütü üretimindeki artış %56 olmuştur.

Grafik 51: 2019 Yılı Arası Türkiye Türlerine Göre Süt Üretimi

Kaynak: TÜİK

Ülkemiz toplam süt üretiminin % 90,51'ini inek sütü, %6,63'ünü koyun sütü, %2,51'ini keçi sütü ve %0,35'ini manda sütü oluşturmaktadır.

4.2.1 Tür ve Irklara Göre Sağılan Hayvan Varlığı, Verim ve Süt Üretimi

2015-2019 döneminde toplam sağılan büyükbaş varlığı %19; büyükbaş süt üretimi %23 sağılan küçükbaş varlığı %27; küçükbaş süt üretimi de %27 artmıştır.

2019 yılında sağılan sığır varlığı önceki yıla göre %3,8 artışla 6.660.086 baş olurken, bu artışta kültür ve melez ırkta sağılan sığır varlığındaki artış etkili olmuştur. Sağılan sığır varlığı artışı kültür ırkı için %2, melez ırkı için %7,4 olmuştur. Yerli ırkta ise %1,8 oranında düşüş göstermiştir.

Tablo 55: 2015-2019 Yılları Arası Sağılan Hayvan Sayısı ve Süt Üretimi Tablosu

SAĞILAN HAYVAN SAYISI VE SÜT ÜRETİMİ						
		2015	2016	2017	2018	2019
Sığır Yerli	Baş	720.833	654.051	601.376	597.001	586.508
	Baş Değişimi (%)	-4,2	-9,3	-8,1	-0,7	-1,8
	Süt Üretimi (ton)	945.581	859.137	785.846	778.082	764.031
	Süt Üretimi Değişimi (%)	-4,2	-9,1	-8,5	-1,0	-1,8
	Süt Verimi (kg)	1.312	1.314	1.307	1.303	1.303
Sığır Kültür	Baş	2.500.880	2.542.163	2.940.906	3.185.959	3.249.002
	Baş Değişimi (%)	3,0	1,7	15,7	8,3	2,0
	Süt Üretimi (ton)	9.672.573	9.825.300	11.355.933	12.301.080	12.544.507
	Süt Üretimi Değişimi (%)	3,1	1,6	15,6	8,3	2,0
	Süt Verimi (kg)	3.868	3.865	3.861	3.861	3.861
Sığır Melez	Baş	2.314.061	2.235.501	2.426.764	2.554.947	2.745.243
	Baş Değişimi (%)	-4,7	-3,4	8,6	5,3	7,4
	Süt Üretimi (ton)	6.315.366	6.101.826	6.620.540	6.957.715	7.473.837
	Süt Üretimi Değişimi (%)	-4,7	-3,4	8,5	5,1	7,4
	Süt Verimi (kg)	2.729	2.730	2.728	2.723	2.722
Manda	Baş	62.999	63.329	69.496	75.882	79.333
	Baş Değişimi (%)	14,8	0,5	9,7	9,2	4,5
	Süt Üretimi (ton)	62.761	63.085	69.401	75.742	79.341
	Süt Üretimi Değişimi (%)	14,5	0,5	10,0	9,1	4,8
	Süt Verimi (kg)	996	996	999	998	1.000
Büyükbaş	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	5.598.773	5.495.044	6.038.542	6.413.789	6.660.086
	Sağılan Hayvan Sayısı Değişimi (%)	-1,2	-1,9	9,9	6,2	3,8
	Süt Üretimi (ton)	16.996.281	16.849.348	18.831.720	20.112.619	20.861.716
	Süt Üretimi Değişimi (%)	-0,3	-0,9	11,8	6,8	3,7
	Süt Verimi (kg)	3.036	3.066	3.119	3.136	3.132
Koyun Yerli	Baş	14.348.611	14.160.816	16.330.147	17.497.602	18.348.724
	Baş Değişimi (%)	5,6	-1,3	15,3	7,1	4,9
	Süt Üretimi (ton)	1.129.237	1.113.469	1.288.041	1.382.026	1.449.351
	Süt Üretimi Değişimi (%)	5,6	-1,4	15,7	7,3	4,9
	Süt Verimi (kg)	79	79	79	79	79
Koyun Merinos	Baş	1.014.316	988.598	1.173.267	1.321.682	1.488.261
	Baş Değişimi (%)	8,1	-2,5	18,7	12,6	12,6

	Süt Üretimi (ton)	47.990	46.943	56.738	64.245	72.105
	Süt Üretimi Değişimi (%)	7,9	-2,2	20,9	13,2	12,2
	Süt Verimi (kg)	47	47	48	49	48
Keçi Kıl	Baş	4.483.672	4.466.406	4.877.554	5.234.796	5.378.349
	Baş Değişimi (%)	3,7	-0,4	9,2	7,3	2,7
	Süt Üretimi (ton)	477.824	476.234	520.197	558.418	573.786
	Süt Üretimi Değişimi (%)	3,8	-0,3	9,2	7,3	2,8
	Süt Verimi (kg)	107	107	107	107	107
Keçi Tiftik	Baş	94.822	88.699	86.027	92.370	92.737
	Baş Değişimi (%)	22,1	-6,5	-3,0	7,4	0,4
	Süt Üretimi (ton)	3.350	3.167	3.198	3.408	3.423
	Süt Üretimi Değişimi (%)	21,7	-5,5	1,0	6,6	0,4
	Süt Verimi (kg)	35	36	37	37	37
Küçükbaş	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	19.941.42	19.704.51	22.466.99	24.146.45	25.308.07
	Sağılan Hayvan Sayısı Değişimi (%)	5,4	-1,2	14,0	7,5	4,8
	Süt Üretimi (ton)	1.658.401	1.639.813	1.868.174	2.008.097	2.098.665
	Süt Üretimi Değişimi (%)	5,1	-1,1	13,9	7,5	4,5
	Süt Verimi (kg)	83	83	83	83	83

Kaynak: TÜİK

4.2.2 Büyükbaş sütü üretimi

2019 yılında **büyükbaş süt** üretimi önceki yıla göre % 3,7 artışla **20.861.716 ton** gerçekleşmiştir. Büyükbaş sütü üretiminde manda sütünün payı sadece % 0,38'dir.

Büyükbaş süt üretiminin yaklaşık % 23'ü **Konya, İzmir, Erzurum, Balıkesir, Diyarbakır** illerinde yapılmakta olup, **manda sütü** üretiminde **Samsun, Diyarbakır, İstanbul, Bitlis, Tokat, Balıkesir** illeri yaklaşık % 50 paya sahiptir.

4.2.3 Küçükbaş sütü üretimi

2019 yılında **küçükbaş sütü üretimi** önceki yıla göre % 4,5 artışla **2.098.665 ton** olarak gerçekleşirken keçi sütü üretiminde % 2,7; koyun sütü üretiminde % 5,2 artış olmuştur.

Küçükbaş sütü üretiminin % 25'i **Van, Şanlıurfa, Konya, Diyarbakır, Mersin** illerinden sağlanmaktadır. **Koyun sütü üretiminde Van, Konya, Şanlıurfa, Diyarbakır; keçi sütü üretiminde Mersin, Antalya ve Şırnak** en önemli illerdir.

4.2.4 Süt Sığırcılığı İşletmeleri

Ülkemizde 2020 yılı itibarıyla yaklaşık 1.123.374 adet süt sığırcılığı işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin % 46'nı 1-5 baş hayvana sahip işletmeler oluştururken 50 baş ve üzeri işletmeler sadece % 3,7'sini oluşturmaktadır. Toplam sağılan büyükbaş varlığımız dikkate alınınca işletme başına ortalama hayvan varlığı yaklaşık 12 baş'tır.

Tablo 56: 2020 Yılı Kapasitesine Göre Süt İşletme Sayıları

Kapasite Aralığı	İşletme Sayısı (Adet)	İşletmelerin Kapasitelere Göre Dağılımı (%)	Hayvan Sayısı (Baş)	Hayvan Mevcudunun Kapasitelere Göre Dağılımı (%)
Kapasite 1_5	519.321	46,23	1.439.499	10,51
Kapasite 6_9	226.823	20,19	1.663.319	12,14
Kapasite 10_19	200.529	17,85	2.724.121	19,88
Kapasite 20_49	134.655	11,99	3.870.259	28,25
Kapasite 50_99	32.472	2,89	2.105.009	15,36
Kapasite 100_199	7.440	0,66	971.804	7,09
Kapasite 200_499	1.765	0,16	494.541	3,61
Kapasite 500 Baş ve Üzeri	369	0,03	433.387	3,16
Toplam	1.123.374	100	13.701.939	100

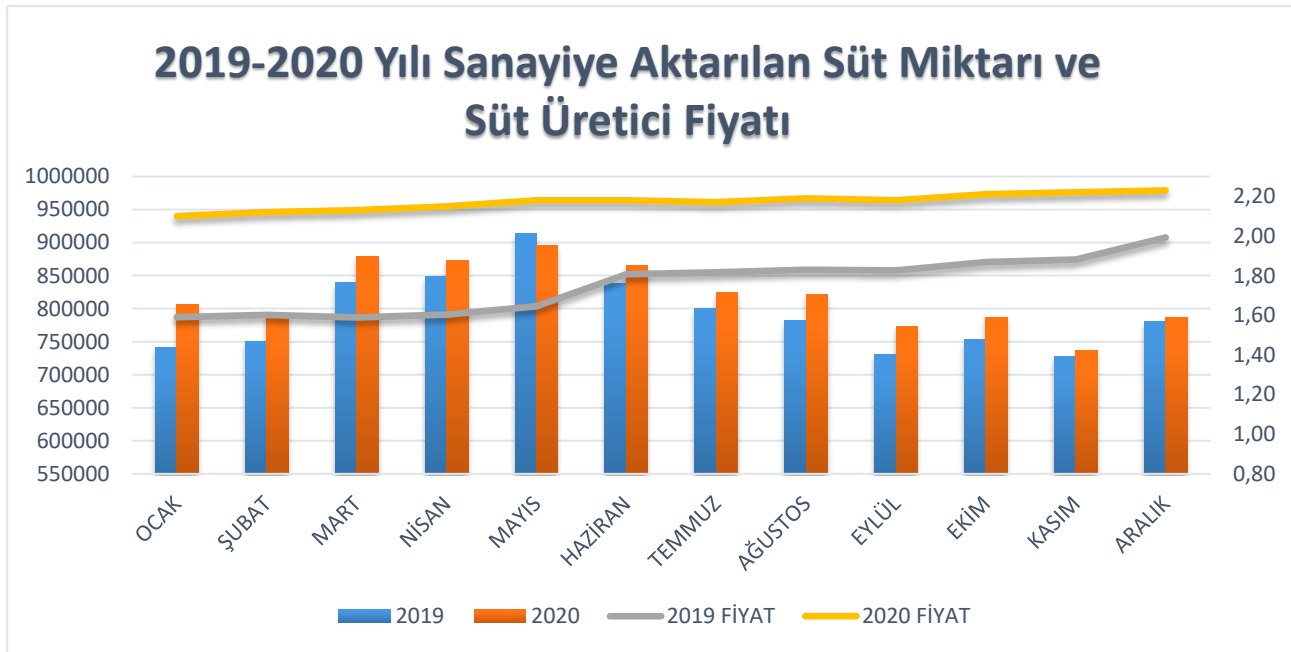
Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

2020 yılı hayvan sayısı en fazla olan işletme ölçeği 20-49 baş arası olmuştur. Bütün işletmelerde bulunan toplam hayvan sayısının % 28'i 20-49 baş arası işletmelerde bulunduğu görülmektedir.

4.2.5 Süt Üretiminde Dönemsel Arz

Sanayiye aktarılan süt miktarı üzerinden oluşturulan arz grafiğine göre, Ülkemizde Mart-Haziran dönemi süt arzının en yüksek olduğu dönemdir. Arz fazlalığı oluşan dönemlerde Çiğ Sütün Değerlendirilmesine Yönelik Destekleme Uygulaması Esasları Tebliği ile arz fazlası sütün 2016 Mart ayı itibariyle kurumumuz tarafından süt tozuna dönüştürülerek süt fiyatlarında istikrar sağlanmıştır. 2021 Nisan ayından itibaren alınan yaklaşık 12.731 ton çiğ süttten 1.470 ton yağsız süt tozu ve 669 ton krema elde edilmiştir.

Grafik 52: 2019-2020 Yılları Sanayiye Aktarılan Süt Miktarı ve Süt Üretici Fiyatı

Kaynak: TÜİK

4.2.6 Süt Ürünleri Üretimi

Ülkemiz gıda sanayi üretim değeri içinde süt ve süt ürünlerinin payı yaklaşık % 15'tir.

2020 yılında entegre süt işletmeleri tarafından sanayiye aktarılan süt miktarı yaklaşık 9,8 milyon ton ile önceki yıla göre %3,5 artış gerçekleşmiştir.

Ülkemizde üretilen sütün çoğunluğu içme sütü, yoğurt ve peynir olarak değerlendirilmektedir. 2020 yılında içme sütü üretimimiz önceki yıla göre %9,8 artışla yaklaşık 1,6 milyon tondur. Süt ürünleri üretiminde en fazla artış %19,5 ile krema üretiminde gerçekleşmiştir.

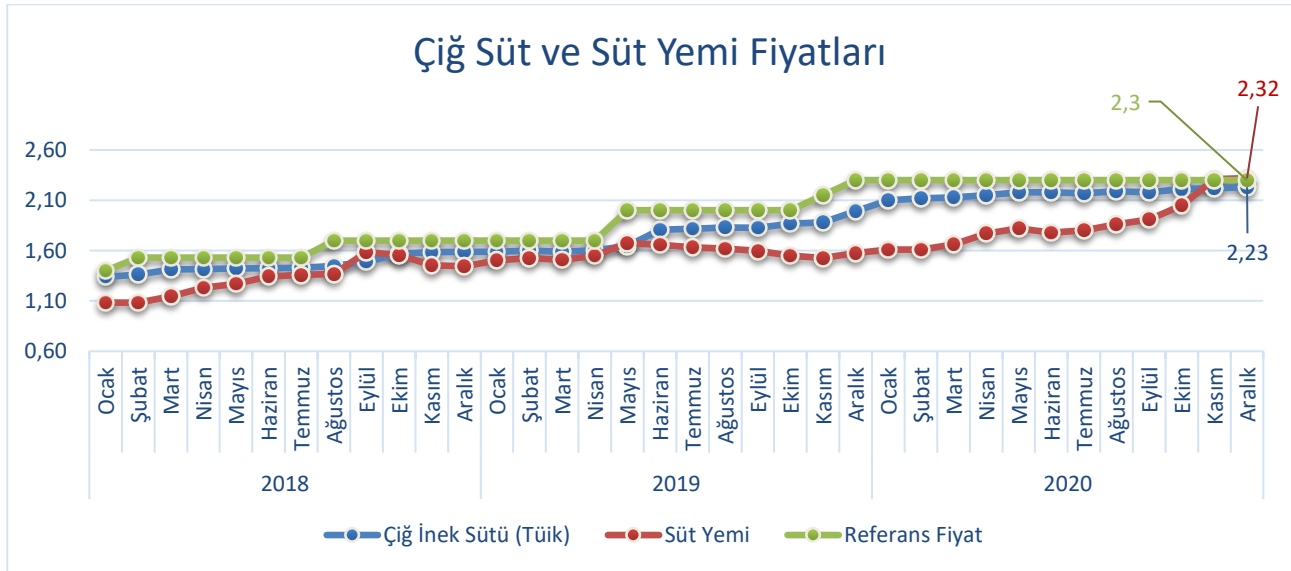
Tablo 57: 2016-2020 Yılları Arası Türkiye Toplanan Süt Miktarı ve Süt Ürünleri Üretimi

TON	2016	2017	2018	2019	2020	2019/20 Değ. %
Toplanan İnek Sütü	9.213.189	9.111.663	10.034.219	9.506.026	9.841.058	3,5
İçme Sütü	1.444.980	1.548.880	1.660.664	1.468.616	1.613.142	9,8
Yoğurt	1.173.578	1.172.194	1.198.796	1.136.043	1.113.782	-2,0
İnek Peyniri	638.397	662.151	722.713	671.497	739.774	10,2
Ayran	684.526	717.334	730.709	698.330	587.831	-15,8
Yağsız Süt Tozu	78.231	87.732	63.237	66.513	69.470	4,4
Tereyağı	57.609	59.449	65.856	73.656	78.610	6,7
Yağlı Süt Tozu	45.966	45.238	46.255	34.508	35.571	3,1
Kaymak	31.846	32.904	32.938	39.018	41.514	6,4
Diğer Peynir	22.579	27.758	33.395	28.106	27.173	-3,3
Krema	14.320	34.665	21.434	27.032	32.293	19,5

Kaynak: TÜİK

4.3 Çiğ Süt ve Süt Yemi Fiyatları

Grafik 53: 2018-2020 Yılları Arası Çiğ Süt, Süt Yemi ve Referans Fiyat Grafiği

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, TÜİK

Not: Yem fiyatları perakende satış fiyatı olarak hesaplanmıştır.

Uzun bir süre 1,15 TL/lit olan çiğ süt referans fiyatı 2017 yılı itibariyle kademeli olarak arttırılmış ve 2020 yılı boyunca 2,30 TL/lit olmuştur. 1 Ocak-30 Nisan 2021 tarihine kadar ise 2,80 TL/lit olarak belirlenmiştir.

4.4 Fiyatlar

4.4.1 Üretici ve Tüketici Süt Fiyatları

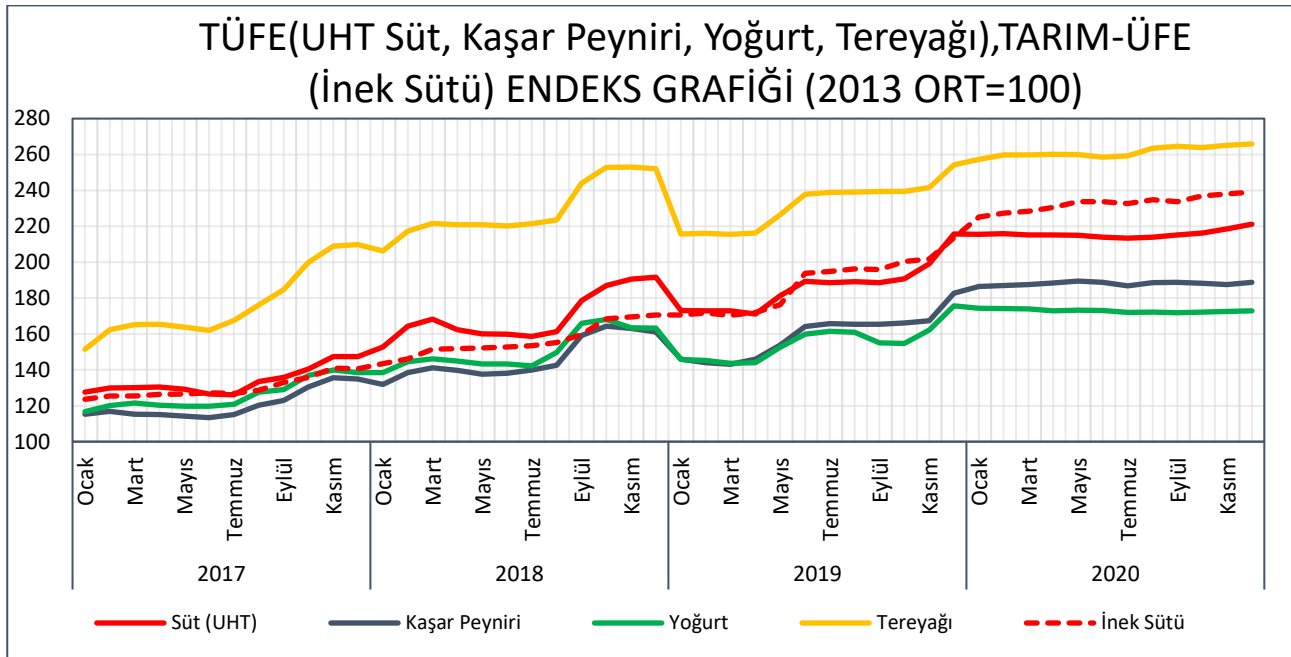
TÜİK verilerine göre 2020 yılında tüketici süt ürünleri fiyatlarında artışlar görülmüştür. Kaşar peynir fiyatında %18,14; beyaz peyniri fiyatında %18,12,UHT süt fiyatında %15,96, yoğurt fiyatında % 11,50, tereyağı fiyatında %12,86 ve dondurma fiyatı %9,47 oranında artış gerçekleşmiştir.

Tablo 58: 2016-2019 Yılları arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon Fiyatları

KG/TL	2016	2017	2018	2019	2020	2019/2020 Değişim (%)
İnek Sütü	1,14	1,21	1,46	1,75	2,17	24,00
Süt (UHT)	2,89	3,14	3,99	4,37	5,07	15,96
Kaşar Peyniri	24,69	26,54	32,18	34,97	41,32	18,14
Beyaz Peynir	19,66	21,11	25,10	25,98	30,69	18,12
Yoğurt	4,18	4,66	5,60	5,75	6,41	11,50
Tereyağı	33,22	40,67	52,91	53,41	60,27	12,86
Dondurma	16,60	18,89	21,14	22,55	24,68	9,47

Kaynak: TÜİK

Grafik 54: 2017-2020 Yılları arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon Fiyatları Endeks Grafiği

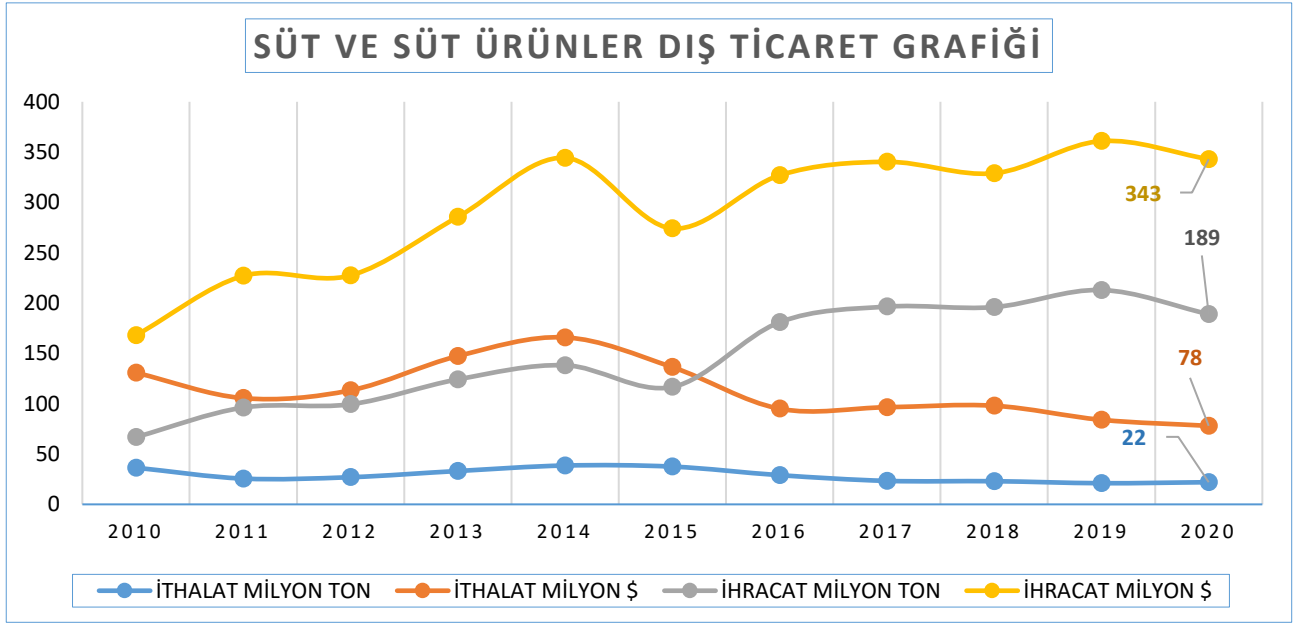
Kaynak: TÜİK

2013 yılı ortalamasına göre yapılan endeks hesaplamasında süt ürünleri tüketici fiyatlarındaki artış, UHT süt, yoğurt ve kaşar peyniri hariç üretici çığ süt fiyatlarının üzerinde gerçekleşmiştir.

4.4.2 Dış Ticaret

Süt ve süt ürünleri ihracatımız 2015 yılı hariç yıllar itibariyle artış göstermektedir. 2020 yılı net dış ticaretimiz 265.177 milyon \$ olmuştur. Süt ve süt ürünlerinde net ihracatçı olduğumuz en önemli ürünler süt-krema, süt tozu, yoğurt, ayran, peynir altı suyu, peynir ve dondurmadır. Tereyağında ithalatçı durumundayız.

Grafik 55: 2010-2020 Süt ve Süt Ürünleri Dış Ticaret Grafiği

Kaynak: TÜİK

4.4.3 Süt ve Süt Ürünleri İthalatı

2020 yılında süt ürünleri ithalatımız önceki yıla göre %6 düşüşle 78 milyon \$ gerçekleşmiş bu değer %43'unu 33 milyon \$ ile tereyağı oluşturmaktadır. 2018-2020 döneminde tereyağı ithalatımız %15 azalarak 8 bin 500 tona gerilerken, dondurma ithalatımız %36 artmıştır. 2020 yılında tereyağı ithalatımızın tamamına yakını İrlanda, Uruguay, Polonya, İngiltere ve Avustralya'dan gerçekleştirilmiştir. Peynir ithalatımızın %48'sini KKTC'den hellim, kaşar ve lor peyniri türleri olarak yapılmaktadır. %12'lik payı ile Fransa ve %9'luk payı ile de İrlanda peynir ithalatı yaptığımız ülkeler arasındadır.

4.4.4 Süt ve Süt Ürünleri İhracatı

2020 yılında yaklaşık 343 milyon \$ olan süt ve süt ürünleri ihracatımızın %50'sini peynir ihracatı oluşturmuştur. 2020 yılında yapılan toplam peynir ihracatımızın yaklaşık %59'u Irak, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne yapılmıştır. Diğer süt ve süt ürünleri ihracatımızın önemli parçaları olan süt ve krema ihracatımız geçen yıla göre %15 azalarak 23 milyon \$, peynir altı suyu ihracatımız ise %29 artarak 52 milyon \$ gerçekleşmiştir.

4.5 Tüketim

4.5.1 Kişi Başı Süt Tüketimi

Ülkemizde üretilen sütün sadece yaklaşık %45'inin sanayiye aktarılması nedeniyle kayıt dışı üretim %55 civarındadır. Kayıt dışılığın yüksek olması nedeniyle tüketim verileri net olarak hesaplanamamaktadır. TÜİK detaylı süt ürünleri üretiminde açıklanan rakamlara göre 2019 yılı içme sütü tüketimi 17,6 kg'dır.

5 ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ

Ülke hayvancılığının gelişimine katkı sağlamak amacıyla 1952 yılında Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak kurulan Et ve Balık Kurumu'nun ilk et kombinası 1953 yılında Erzurum'da hizmete açılmış ve müteakip yıllarda açılan 28 adet et kombinası, 2 adet tavuk kombinası, 2 adet et işletme ünitesi, 1 adet balık mamulleri fabrikası ve 1 adet soğuk hava deposu olmak üzere üretim ve muhafazaya yönelik iş yeri sayısı 35'e ulaşmıştır.

1990 yılında Erzincan Gıda Maddeleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'nin % 99.8'lik payı Kurumumuz tarafından alınarak Kurumun bağlı ortaklığı haline getirilmiştir.

Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü 20.05.1992 tarih ve 92/3088 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile özelleştirme kapsamına alınmış ve Yüksek Planlama Kurulunun 22.01.1993 tarih ve 93/2 sayılı Kararı ile "**Et ve Balık Ürünleri A.Ş.**" haline dönüştürülmüştür.

Şirketin yeniden yapılanması, AB normlarına uygun olarak hayvancılık sektöründe düzenleyici ve destekleyici bir rol üstlenmesi amacıyla, Özelleştirme Yüksek Kurulunun 26.08.2005 tarih ve 2005/104 sayılı Kararı ile özelleştirme kapsam ve programından çıkartılarak eski statüsüne iade edilmiştir.

13 yıllık özelleştirme sürecinde Et ve Balık Kurumunun 19 işletmesi satılmış, 5 işletmesi resmi kurumlara devredilmiş, 3 işletmesi ise kapatılmış olup Kurum 8 kombina ile faaliyetlerine devam etmiştir.

06.10.2005 tarih ve 25958 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kararla da Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (Tarım ve Orman Bakanlığı) ile ilişkilendirilmiştir.

2006 yılında Ağrı Et Kombinası, Ağrı İl Özel İdaresinden devralınmış, modernizasyon ve otomasyon çalışmaları tamamlanarak hizmete açılmıştır.

Yozgat Belediyesinden devredilen Yozgat Entegre Et ve Süt İşleme Tesisinin et bölümü modernize edilerek 2011 yılında Yozgat Et Kombinası hizmete açılmıştır.

2013 yılında 28630 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2013/4553 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğünün adı "**Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü**" olarak değiştirilmiş ve faaliyet konularına süt ilave edilmiştir.

Yüksek Planlama Kurulunun 26.08.2014 tarihli ve 2014/T-14 sayılı Kararıyla onaylanan "Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü Ana Statüsü" 25 Eylül 2014 tarih ve 29130 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

2011 yılında Denizli Belediyesinden devralınan mezbahane yıkılarak yerine inşa edilen Denizli Et Kombinası Temmuz 2014 yılında hizmete açılmıştır.

2012 yılında Erzincan İl Özel İdaresinden devir alınan Entegre Kanatlı Hayvan Kesim Tesis alanı içerisinde inşa edilen Erzincan Tavuk Kombinası 2016 yılında hizmete açılmıştır.

2015 yılında Sivas İl Özel İdaresinden devralınan Sivas Et Kombinası modernizasyon ve otomasyon çalışmaları tamamlanarak 2017 yılında faaliyete geçirilmiştir.

2010 yılında Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile mevcut kombina arsası karşılığında takas etmek suretiyle Erzurum Büyükşehir Belediyesince yaptırılan yeni kombina 2017 yılında hizmet vermeye başlamıştır.

Trakya bölgesindeki askeri birlikler ve diğer kurumlara et sevkiyatını daha da kolaylaştıran; depolama ve parçalama faaliyetleri gerçekleştiren İstanbul Et İşletme Müdürlüğü ile 2011 yılında meydana gelen depremde hasar gören Van Et Kombinası yerine, şehir merkezinin dışında yapılan yeni Kombinalar 2020 yılı içerisinde faaliyete geçmiştir.

Et ve Süt Kurumu besicileri korumak amacıyla üretim maliyetlerini göz önüne alarak hayvan alım fiyatlarını düzenli olarak güncellemektedir. Kurumumuz, sütte arz fazlası olduğu dönemlerde üreticilerimizi düşük fiyat baskısına karşı korumak, damızlık sığırların kesime sevkini engellemek amacıyla Ulusal Süt Konseyinin belirlediği tavsiye fiyattan arz fazlası çiğ sütün tamamı olarak, alınan çiğ sütü süt üretici birlik/kooperatifleri aracılığıyla yağsız süt tozuna çevirmektedir.

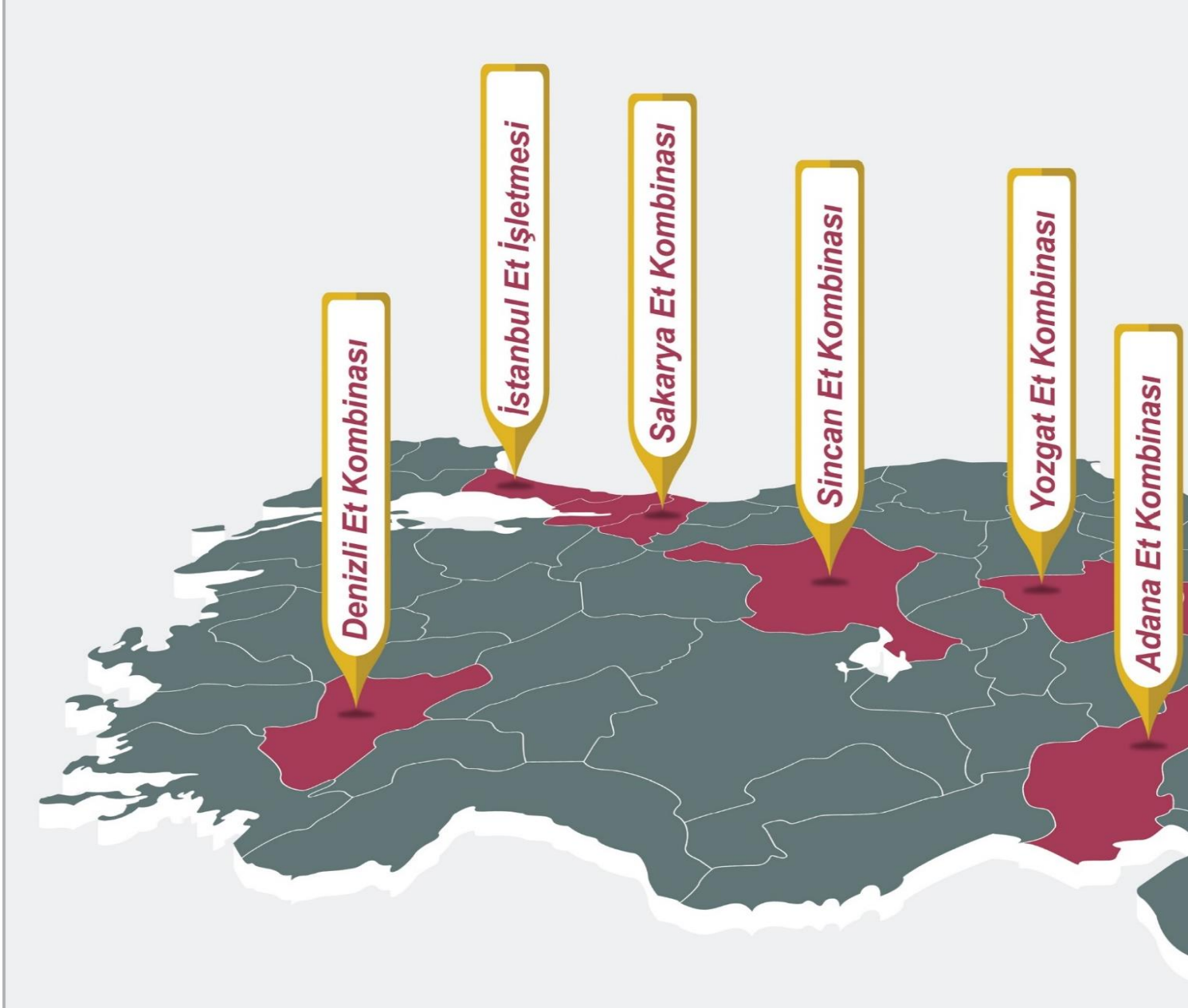
Tüketicilerimizin sağlıklı, güvenilir, kaliteli ürünlere uygun fiyata ulaşabilmesi için kombinalarımızda kırmızı et, beyaz et ve şarküteri ürünleri ile raf ömrü uzun ürünlerin üretimi gerçekleştirilmekte, ayrıca ürün çeşitliliğimizi artırmaya yönelik tüketici odaklı AR-GE çalışmaları devam etmektedir.

2020 yılında satış pazarlama ağına Tarım Kredi A.Ş. ve AOC satış mağazaları da eklenmiştir. Et ve Balık Kurumu” markalı ürün çeşitliliğini her geçen gün geliştiren Kurumumuz, yıl boyunca kamu kurum kuruluşları, kurum mağazaları ve diğer satış noktaları aracılığıyla tüketiciyi koruma misyonu gereği kaliteli ve ekonomik ürünlerini sofralara ulaştırmıştır.

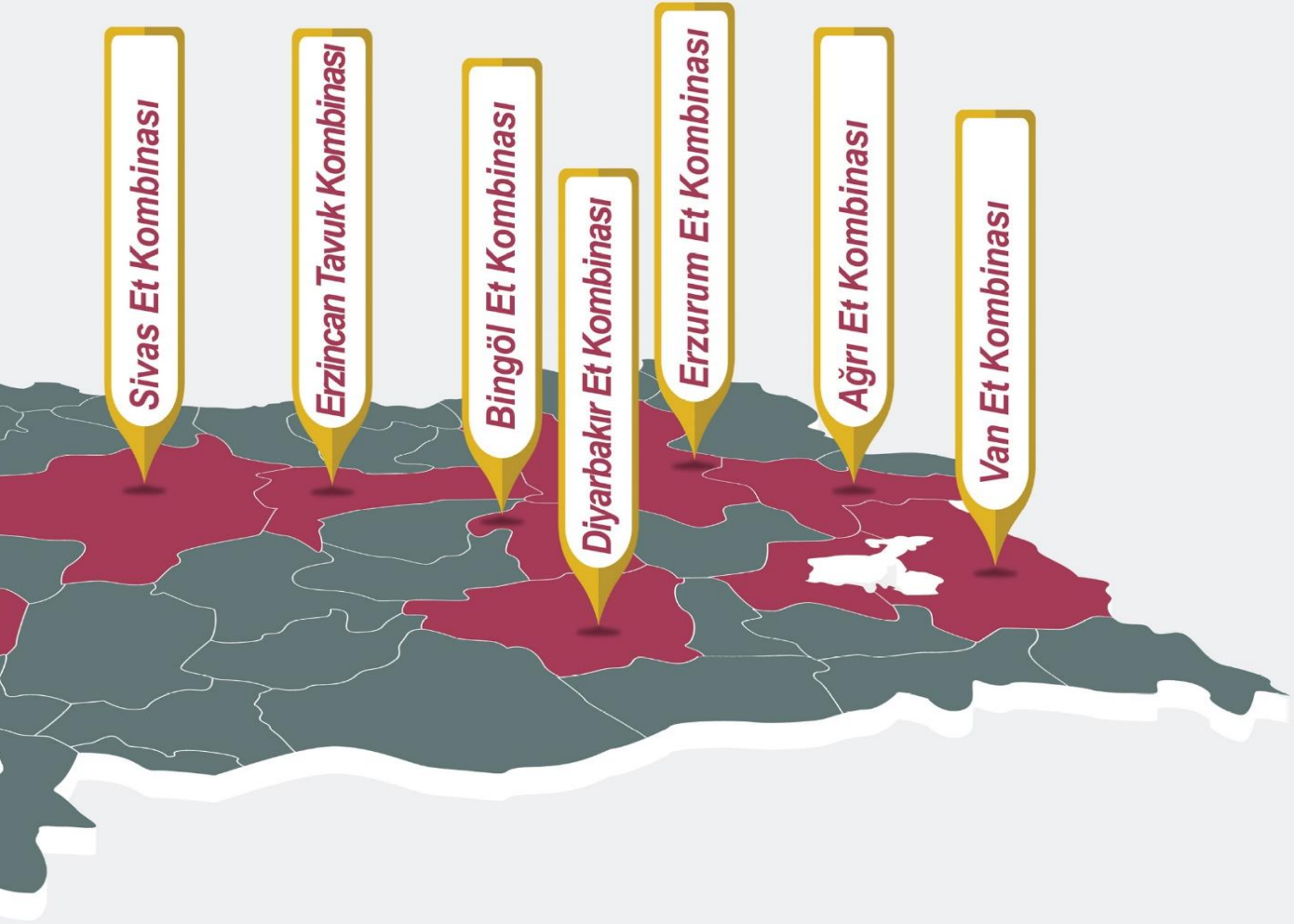
Kurumumuz 12 adet kombinası ve 1 adet et işletme müdürlüğü ile et ve süt sektörünün paydaşları açısından istikrarlı ve sürdürülebilir bir hale getirilmesine katkı sağlamak amacıyla güvenilirlik ve kalite ilkeleri çerçevesinde faaliyette bulunmaktadır.

Et ve Süt Kurumu, gerektiğinde müdahale alımları ve stoklama yapmak suretiyle arz ve talep dengesini kurmak, et fiyatlarının maliyetin altına düşmesini önlemek ve üretimin devamına katkı sağlamak için yılın her mevsiminde alım yaparak fiyat ve kalitede belirleyici olmaya devam etmektedir.

5.1 Teşkilat Yapımız

Kombinalar	Büyükbaş Kesim Kapasitesi	Küçükbaş Kesim Kapasitesi	Depo Kapasitesi
Denizli Et Kombinası	150 Gün/Adet	400 Gün/Adet	1.206 Ton
İstanbul Et İşletmesi	-	-	575 Ton
Sakarya Et Kombinası	250 Gün/Adet	2.000 Gün/Adet	1.432 Ton
Sincan Et Kombinası	40 Gün/Adet	200 Gün/Adet	1.539 Ton
Sivas Et Kombinası	50 Gün/Adet	395 Gün/Adet	715 Ton
Yozgat Et Kombinası	100 Gün/Adet	300 Gün/Adet	550 Ton
Adana Et Kombinası	200 Gün/Adet	2.200 Gün/Adet	1.550 Ton

Kombinalar	Büyükbaş Kesim Kapasitesi	Küçükbaş Kesim Kapasitesi	Depo Kapasitesi
Bingöl Et Kombinası	176 Gün/Adet	1.760 Gün/Adet	1.244 Ton
Diyarbakır Et Kombinası	200 Gün/Adet	2.000 Gün/Adet	582 Ton
Erzurum Et Kombinası	200 Gün/Adet	1.490 Gün/Adet	1.580 Ton
Ağrı Et Kombinası	80 Gün/Adet	375 Gün/Adet	175 Ton
Van Et Kombinası	70 Gün/Adet	200 Gün/Adet	860 Ton
		Kanatlı Kesim Kapasitesi	Depo Kapasitesi
Erzincan Tavuk Kombinası		8.000 Adet/Saat	2.600 Ton

Tablo 59: Kurum Satış Mağazaları

Kurum Satış Mağazalarımız	
1. Adana Et Komb. Müd. Satış Mağazası	10. Erzincan Tavuk Komb. Satış Mağazası
2. Ağrı Et Komb. Müd. Satış Mağazası	11. Erzurum Et Komb. Müd. Satış Mağazası
3. Ankara Sincan Et Komb. Satış Mağazası	12. Erzurum Gez Satış Mağazası
4. Ankara Yüzüncüyıl/Merkez Satış Mağazası	13. Sakarya Et Komb. Müd. Satış Mağazası
5. Ankara Ulus Satış Mağazası	14. Sivas Et Komb. Satış Mağazası
6. Ankara Kızılay Satış Mağazası	15. Yozgat Et Komb. Satış Mağazası
7. Bingöl Et Komb. Müd. Satış Mağazası	16. İzmir Karşıyaka Satış Mağazası
8. Denizli Et Komb. Satış Mağazası	17. İstanbul Beylikdüzü Satış Mağazası
9. Diyarbakır Et Komb. Müd. Satış Mağazası	

- Kurumumuz 2020 yılı Kasım ayında İstanbul ili Beylikdüzü ilçesine açılan satış mağazası ile birlikte tabloda da görüleceği üzere 13 ilde faaliyet gösteren 17 satış mağazası ile perakende sektöründe halkımıza hizmet vermektedir. Mağazalarımızın 10 adedi kiralık olarak, 7 adedi ise Kombina içerisinde faaliyet göstermektedir. Van satış mağazasının açılmasına yönelik çalışmalar da devam etmektedir.

5.2 Kurumun Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları

Kurumun temel amacı Ana Statüsünün 5 inci maddesinin birinci fıkrasında; “Hayvansal ürünler, et, süt ve balık piyasasında ekonomik gereklere uygun olarak, verimlilik ve kârlılık ilkeleri çerçevesinde, kamu yararını da gözeterek faaliyette bulunmak, sektörde tam rekabet koşullarının oluşmasına katkı sağlamaktır.” şeklinde tanımlanmıştır.

Et ve Süt Kurumunun yetki, görev ve sorumlulukları ESK Ana Statüsünün 5 inci maddesinin ikinci fıkrasında “*Teşekkülün amaç ve faaliyetleri*” başlığı altında belirlendiği şekilde;

Kesimlik ve besilik hayvan satın almak, satmak, kesim öncesi beslemek/besletmek, gerektiğinde ithal veya ihraç etmek, kırmızı et, balık, kümes hayvanları, süt ve süt ürünlerini satın almak veya satmak, gerektiğinde ithal veya ihraç etmek, işleyerek mamul hale getirmek, yan ürünlerini üretmek ve bunları muhafaza etmek, iç ve dış piyasada satmak.

Erken/geç kesim imkânı verecek kademeli fiyat uygulaması yapmak.

Hayvansal ürünler, et, süt ve balık piyasasında, gıda güvenliği çerçevesinde, kalite standardını ve/veya belirli vasıfta hayvan ırklarını teşvik edici kademeli fiyat uygulamalarına yönelik politikalar uygulamak.

Kamuya veya özel sektöre ait firmalarla teknik işbirliği ve her türlü sınaî mülkiyete dair anlaşmalar yapmak, yurt içinde ve yurt dışında faaliyet konularıyla ilgili tesislerin kurulması ve işletilmesi için taahhütlere girmek, yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişilerle kendi faaliyet konuları ile ilgili işbirliği ve ortaklık anlaşmaları yapmak, kurulmuş olan şirketlere iştirak etmek veya yeni şirketler kurmak.

Teşekkülün temel amacı çerçevesinde; bütün sektör paydaşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının piyasadaki gelişmeler ve alınacak tedbirlere yönelik olarak talep ve önerilerinin değerlendirileceği istişare toplantıları yapmak, sektörün gelişmesine katkı sağlamak.

Kamu kurum ve kuruluşlarının hayvancılık, et, süt ve balık üretimi ve ticaretine yönelik teşvik ve destekleme faaliyetlerinde işbirliği yapmak, bu kurumların teşvik ve destek içeren program ve projelerinin hazırlanmasında ve uygulanmasında görev almak.

Faaliyet konuları ile ilgili yurt içinde veya yurt dışında;

a. Her türlü müşavirlik hizmeti vermek veya almak, eğitim, yayım, etüt, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak, ulusal ve uluslararası piyasa ve borsaları takip edebilmek için her türlü teknik altyapıyı kurmak veya kurdurmak.

b. Tesisler kurmak, işletmek, satın almak, satmak, kiraya vermek, mevcut veya yeni inşa edilecek tesisleri kısa veya uzun süreli kiralamak, bunlarla ilgili taahhüt ve müşavirlik hizmetlerini yapmak ve yaptırmak.

c. Gerekli her türlü malzemeyi temin ve tedarik etmek.

ç. Ticaretle iştiğal etmek, alım ve pazarlama faaliyetleri kapsamında mümessillikler, irtibat büroları, satış mağazaları, pazarlama şirketleri kurmak, ana bayilik ile bayilikler vermek.

d. Müesseseler, bağı ortaklıklar ve iştirakler kurmak.

e. Her türlü taşımacılık, tahmil-tahliye, kesim, parçalama veya işleme, bakım-onarım ve benzeri hizmetleri yapmak veya yaptırmak, bunlar ile ilgili hizmet satın almak.

f. Hurda ve atıl vaziyetteki taşınır ve taşınmazları satmak.

Yukarıda yazılı işlerden herhangi birinin yapılması amacıyla tesisler kurmak, işletmek, taşınır ve taşınmaz mallar satın almak ve satmak, kiraya vermek veya kiralamak, kendisinin veya iştiraklerinin borç ve alacakları için leh ve aleyhte ipotek, rehin vermek ve almak, gayrimenkulleri üzerinde diğeri aynı hakları tesis etmek, iştiraklerine kefil olmak, bu amaçlar için gerekli olan her türlü işlemi yapmak.

Teşekkül, yukarıda sayılan her türlü iş ve işlemleri bizzat veya müessese, bağı ortaklık, iştirakler, ortaklık anlaşmaları ile ve/veya mal ve hizmet alımı yöntemi ile yapar veya yaptırır.

5.3 Sözleşmeli Besicilik Projesi

Et ve Süt Kurumu hayvancılığın bir meslek olarak yapılmasına katkıda bulunmak, besicilerimize pazar ve fiyat garantisi oluşturarak hayvancılığın sürdürülebilirliğini güvence altına almak, besiciliğı geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla sözleşmeli besicilik projesini geliştirerek uygulamaktadır.

Besicilerimize devlet eliyle fiyat ve pazar garantisi sunan sözleşmeli besicilik modeli son yıllarda daha da etkin kullanılarak sektör planlı üretime teşvik edilmektedir. Üretici birlikleri ile yapılan anlaşmalar kapsamında sözleşmeli besiciliğinin ülkemizde daha geniş kitlelere yayılması amaçlanmaktadır.

Sözleşme hükümleri çerçevesinde kesim takvimi belli olduğu için piyasaya düzenli et arzı sağlanmakta, üretici de yeni hayvan bağlama ve yem tedariki için yeni dönem planlaması yapabilmektedir. Yani besicilerimiz hangi dönemde ne kadar hayvan besleyeceğini, hayvanını nereye kaç liradan satacağını öngörebilmektedir.

Sözleşmeli besicilik modeli ile randıman esaslı alım usulü ile üreticilerin yetiştirdikleri hayvanlardan maksimum verim almaları sağlanmış, besi olgunluğuna gelmeden hayvanların kesilmesinin önüne geçilmiştir.

Sözleşme imzalayan besicilere, yaz besisi, erken kesim-geç kesim, nakliye, sözleşme primi gibi ek primler verilmektedir.

Et ve Süt Kurumu kombinalarının bulunmadığı illerde Bakanlığımızdan işletme onay belgesi alan kesimhanelerde besicilere mahallinde kesim hizmeti verilmektedir.

Toplumun protein ihtiyacının yeterli oranda karşılanması için ülkemizin mevcut olan koyunculuk potansiyelinin tüketime dönüştürülmesi büyük önem taşımaktadır. Bakanlığımızın büyük önem gösterdiği küçükbaş eti üretimin artırılması ve tüketiminin yaygınlaştırılması en temel hedeflerimizden birisidir.

Geçimini küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinden sağlayan üreticinin, emeğinin karşılığını alması için 2015 yılında ilk defa küçükbaş hayvan alımlarında da sözleşmeli besicilik modeli uygulanmıştır.

5.4 Alım Faaliyetleri

5.4.1 Yıllar İtibariyle Ortalama Alım Fiyatları

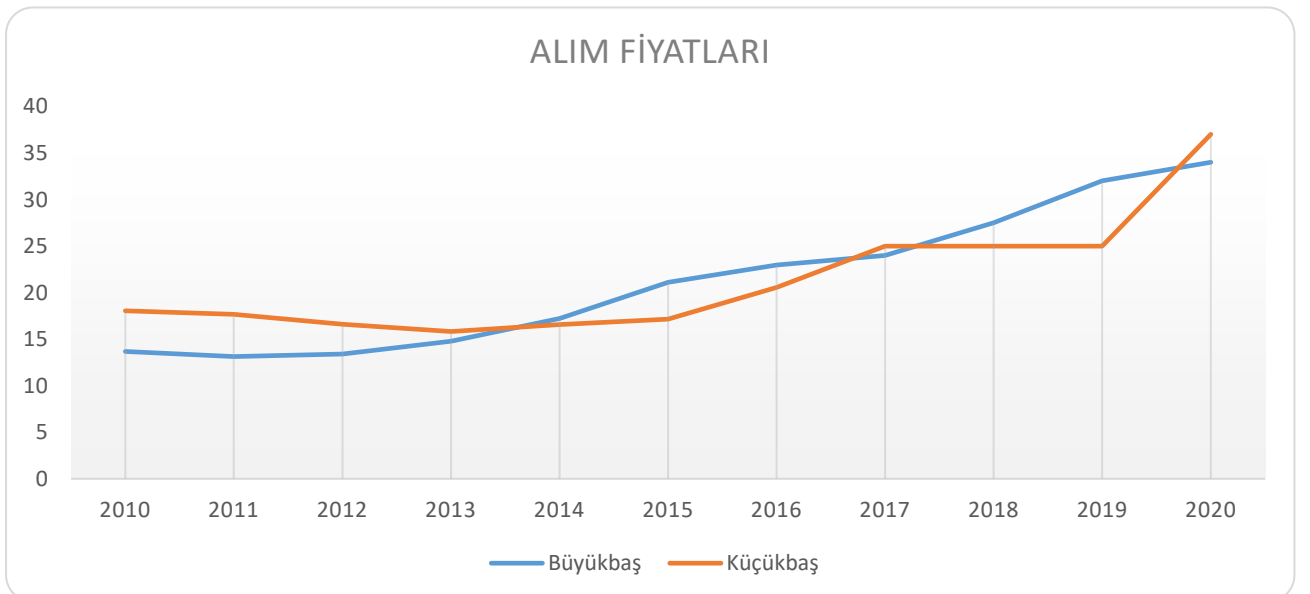
Tablo 60: Alım Fiyatları

Birim: TL

YILLAR	GÖVDE SIĞIR	GÖVDE KOYUN
2015	21,11	17,15
2016	22,97	20,55
2017	24,00	25,00
2018	27,50	25,00
2019	32,00	25,00
2020	32,67	30,00

Tablo 60’de görüldüğü üzere; Et ve Süt Kurumu, besiciyi korumak ve hayvancılığın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla besicilerin üretim maliyetlerini göz önüne alarak hayvan alım fiyatlarını düzenli olarak güncellemekte olup besicilerimize pazar ve alım garantisi sunmaktadır.

Grafik 56: 2019 Yıllar İtibariyle Alım Fiyatları

5.4.2 Yıllar İtibariyle Alım Faaliyetleri

Tablo 61: Alım Faaliyetleri

Birim: Baş

YILLAR	SIĞIR	KOYUN-KUZU	KANATLI
2015	101.510	130.160	1.781.492
2016	419.632	115.304	1.676.475
2017	715.729	217.977	5.528.355
2018	578.777	215.097	4.452.454
2019	242.554	420	5.370.350
2020	34.178*	712	4.064.047

*2020 büyükbaş hayvan alımlarına kurbanlık dahil edilmiştir.

Tablo 61’de yer alan alım verileri incelendiğinde; Kurumumuz tarafından 2020 yılı içerisinde 34.178 büyükbaş, 712 küçükbaş, 4.064.047 adet kanatlı hayvan alımı gerçekleştirildiği görülmektedir.

Kurumumuz tüm besicilerin büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesim taleplerini karşılamak için 11 adet kombinasının yanı sıra kombinasının olmadığı illerde kesim için özel sektöre ait kesimhanelerde piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda, hizmetlerini sürdürmektedir.

5.4.3 2020 Yılı İthal Alımlar

2020 yılı içerisinde Bosna Hersek’ten yaklaşık 2.400 ton, Sırbistan’dan 1.570 ton olmak üzere toplam 3.970 ton taze/soğutulmuş kemiksiz sığır eti ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Tablo 62: İthal Alımlar

TÜR	Kg
Sığır Eti	3.970.000

5.5 Üretim Faaliyetleri

5.5.1 Yıllar İtibariyle Et Üretim Faaliyetleri

Tablo 63: Üretim Faaliyetleri

Birim: Ton

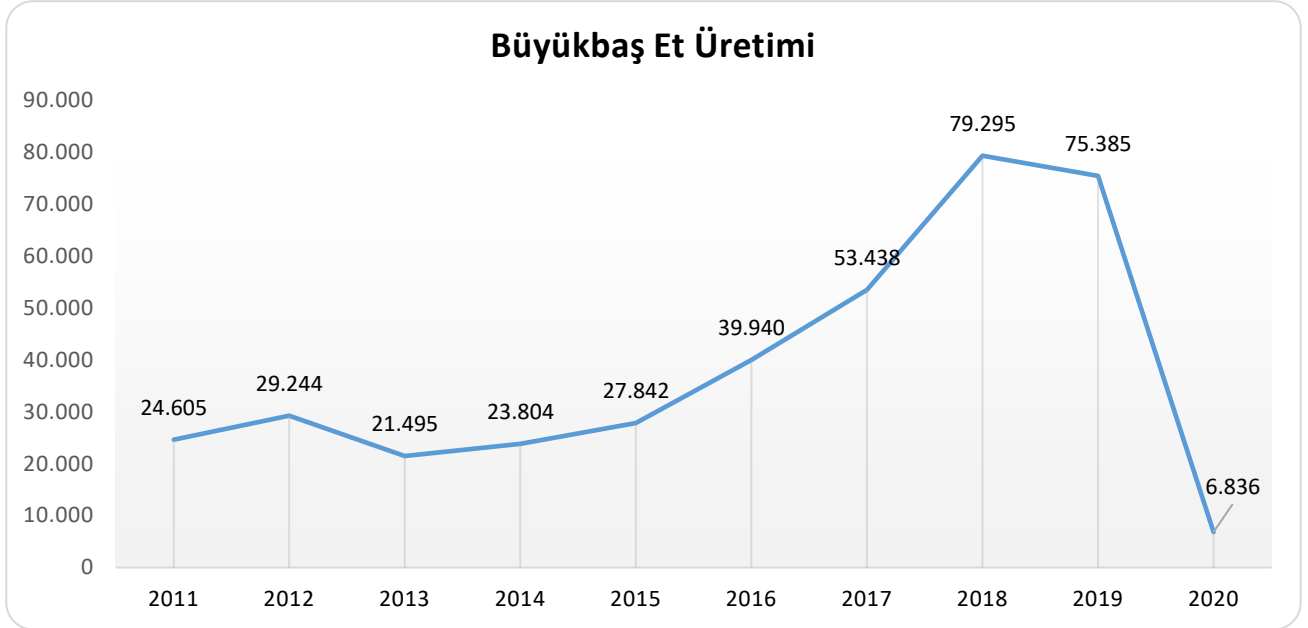
YILLAR	SIĞIR-MANDA	KOYUN-KUZU KEÇİ	TAVUK
2010	33.901	214	7.895
2011	24.605	518	10.543
2012	29.244	800	4.214
2013	21.495	535	
2014	23.804	877	
2015	27.842	2.775	9.205
2016	39.940	2.312	8.817
2017	32.716	3.176	9.003
2018	79.295	5.639	7.955
2019	75.385	8	9.736
2020	6.836	15	7.419

Tablo 63’da yer alan verilere göre; 2019 yılında 75.385 ton büyükbaş, 8 ton küçükbaş ve 9.736 ton tavuk eti üretimi gerçekleşirken; 2020 yılında 6.836 ton büyükbaş, 15 ton küçükbaş ve 7.419 ton tavuk eti üretimi gerçekleştirilmiştir.

5.5.2 Yıllar İtibariyle Büyükbaş Et Üretimi

Grafik 57: Büyükbaş Et Üretimi

Birim: Ton

2018 yılı sonunda tüketimde ortaya çıkan daralmaya bağlı olarak arz fazlasının oluşması sonucunda piyasalarda karkas et fiyatları maliyetin altına düşmüştür. ESK besicilerin mağduriyetini önlemek ve hayvancılığın sürdürülebilirliğine katkı sağlamak amacıyla alım fiyatlarını yükselterek yoğun bir kesim ve depolama faaliyetine girmiş bunun sonucunda stoklarında 60 bin ton et birikmiştir. Uygun koşullarda muhafaza edilen etlerin 2020 yılında yurt içinde satışa başlanmıştır. Grafik 57’de görüldüğü üzere; 2020 yılında önceki yıllarda oluşan stok nedeniyle et üretiminde bir düşüş yaşanmıştır.

5.5.3 2020 Yılı Şarküteri Üretimleri

Tablo 64: Şarküteri Ürünleri

Birim: Ton

Ürün	2019	2020
Kavurma	1.115	1.696
Köfteler	115	955
Şarküteri	2.890	5.887
Toplam	4.120	8.538

Tablo 64 incelendiğinde; 2019 yılında 4.120 ton olan şarküteri üretiminin 2020 yılında 8.138 ton olarak gerçekleştiği görülmektedir.

5.6 Satış Faaliyetleri

5.6.1 Yıllar İtibariyle Satış Faaliyetleri

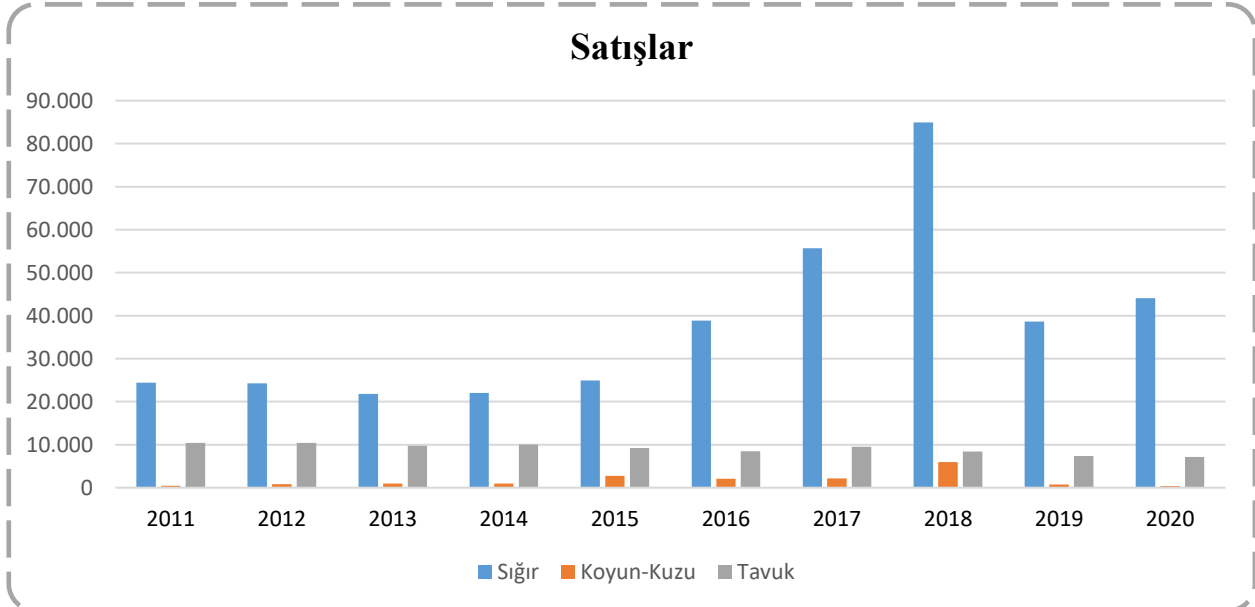
Tablo 65: Satış Faaliyetleri

Birim: Ton

YILLAR	SIĞIR	KOYUN-KUZU	TAVUK
2011	24.436	464	10.397
2012	24.252	835	10.383
2013	21.837	927	9.745
2014	22.015	961	10.076
2015	24.946	2.714	9.205
2016	38.856	2.115	8.478
2017	55.705	2.181	9.561
2018	84.925	5.983	8.389
2019	38.649	706	7.353
2020	44.095	357	7.163

Tablo 65'e göre 2019 yılı kırmızı et satışı 39.355 ton, beyaz et satışı 7.353 ton iken 2020 yılında kırmızı et satışı 44.452 ton, beyaz et satışı ise 7.163 ton olarak gerçekleşmiştir.

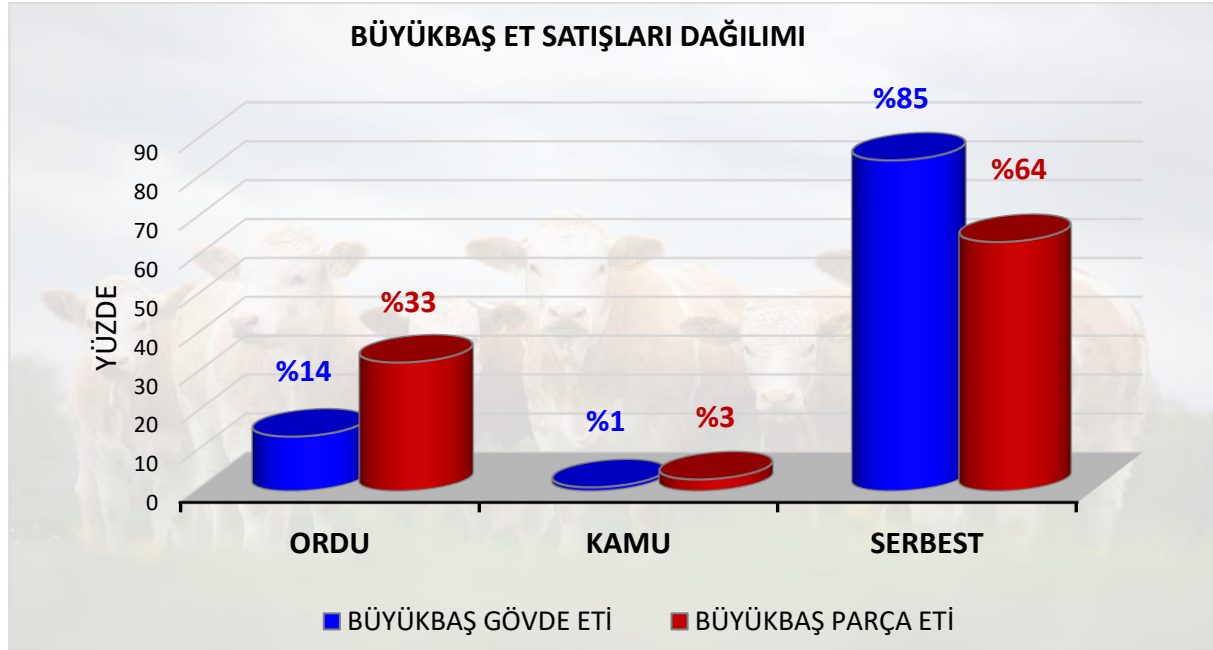
Grafik 58: Satışlar

*Satış faaliyetimize parça et satışı dâhil edilmiştir.

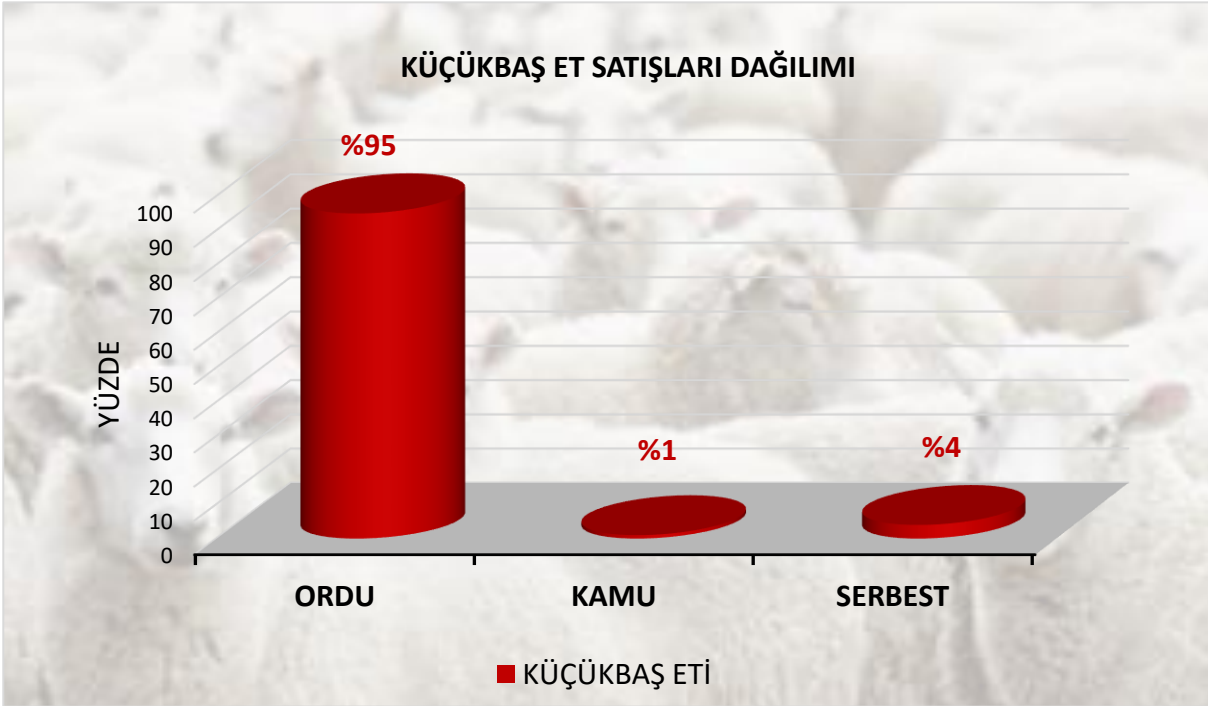
5.6.2 2020 Yılı Satışlarımız ve Müşteri Dağılımı

Grafik 59: Büyükbaş Et Satışları Dağılımı

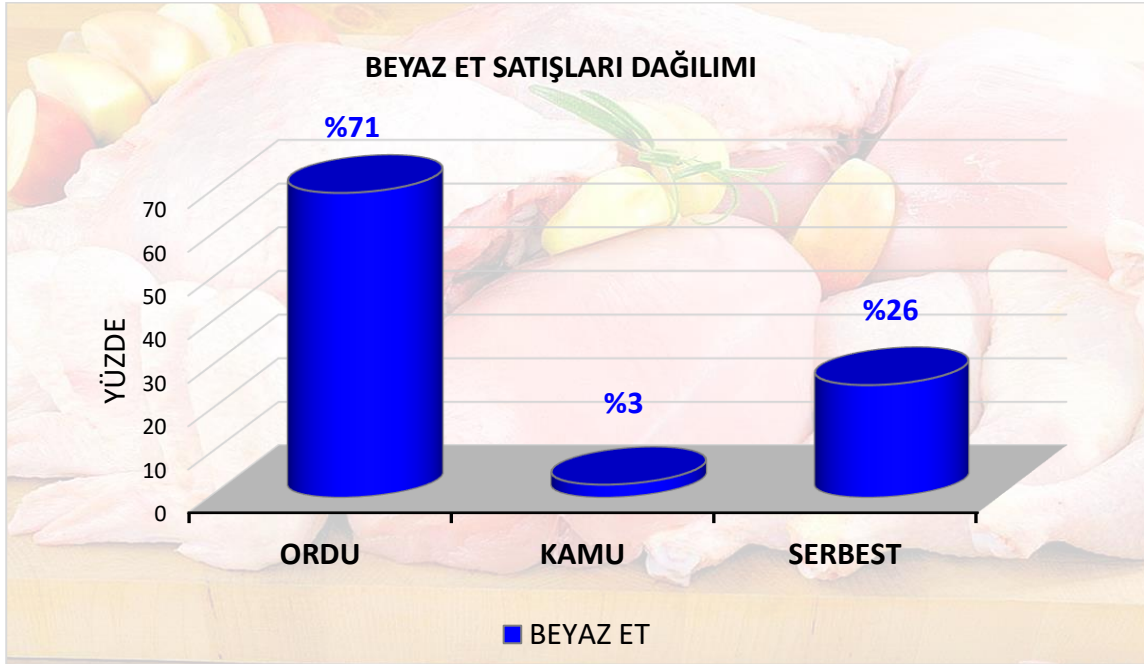
Grafik 59’da görüldüğü üzere; 2020 yılında gerçekleştirilen büyükbaş gövde karkas ve büyükbaş parça eti satışlarımızın çoğunluğunu serbest müşterilerimiz oluşturmaktadır. Büyükbaş gövde karkas satışı, Türkiye genelinde faaliyet gösteren yemek şirketleri ve kırmızı et sanayi alanında fiilen faaliyet gösteren firmalara gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 2020 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan satışlar ise gövde et ve parça et olmak üzere Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller kapsamında gerçekleştirilmiştir. Büyükbaş parça et satışı ise gerek mağazalarımızda gerekse de kamu kurumları ve toplu alım yapmak isteyen şahıs/firmalara yapılmıştır.

Grafik 60: Küçükbaş Et Satışları Dağılımı

Grafik 60'ta yer alan verilere göre; 2020 yılında küçükbaş et satışları parça ve gövde olarak gerçekleştirilmiştir. Küçükbaş et satışlarımız, Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller kapsamında sadece gövde et olarak gerçekleştirilmiştir. Küçükbaş parça etlerin satışı ise Kurumumuza ait satış mağazalarında gerçekleştirilmiştir.

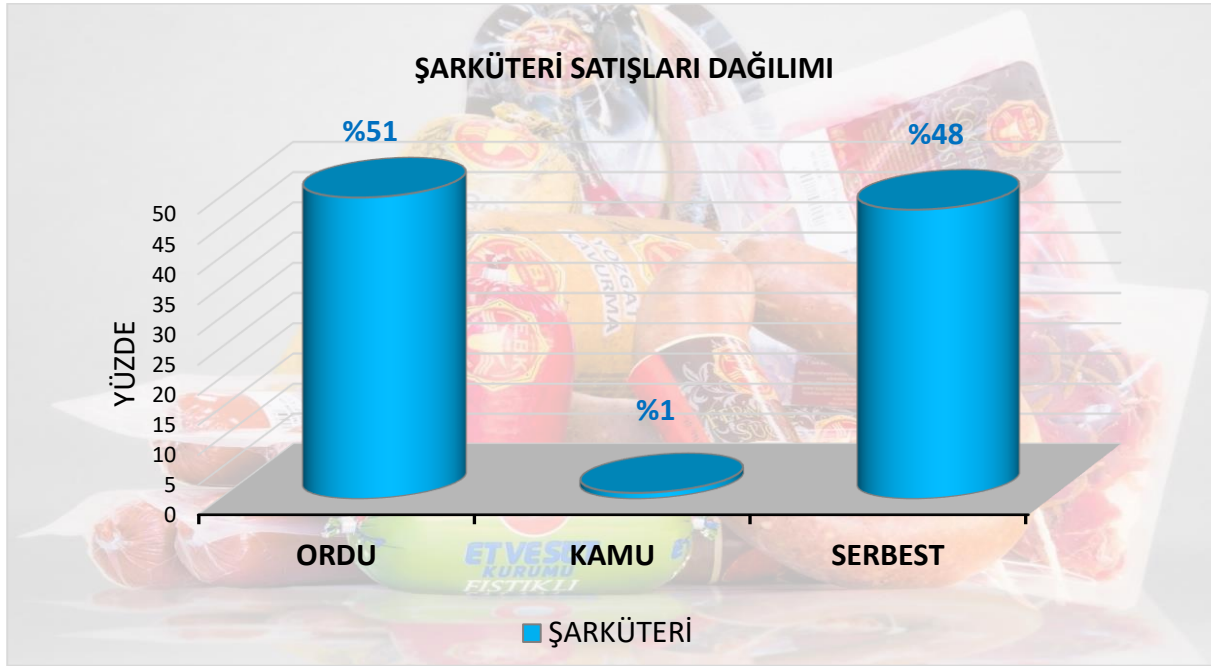
Grafik 61: Beyaz Et Satışları Dağılımı

2020 yılında beyaz et satışları gövde et ve parça et olarak yapılmıştır. Yapılan satışların %71'lik kısmı, Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller

kapsamında gerçekleştirilmiştir. Serbest satışlarımız ise daha çok Kurumumuza ait mağazalarda gerçekleştirilmiştir.

Grafik 62: Şarküteri Satışları Dağılımı

Grafik 62 incelendiğinde; 2020 yılında şarküteri satışlarının büyük çoğunluğu Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller kapsamında gerçekleştirilmiştir. Yapılan protokol kapsamında karşılanan şarküteri ürünleri, sucuk, sosis, salam, kavurma ve köfte ürünlerinden oluşmaktadır. Serbest satışlarımız ise daha çok Kurumumuza ait mağazalarda gerçekleştirilmiştir.

Kombinalarda ve Kurum dışı kesimhanelerde kesimi yapılan küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan elde edilen deri, sakatat ve yağların satışları, Ocak-Nisan/2020, Mayıs-Ağustos/2020 ve Eylül-Aralık/2020 ayları olmak üzere ihale yapılmak suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Kurumumuzun tanınması, sağlıklı güvenilir ürünlerimizin daha geniş halk kitlelerine aracısız ekonomik fiyatlarla ulaşması ve nakit akışının sağlanması amacıyla satış mağazası faaliyetleri geleneksel olarak yıllarca satış politikalarımız içerisinde yer almıştır. Ayrıca, mağaza faaliyetlerimizin olduğu yörelerde, ürün satış fiyatlarına regüle edici etkisinin olduğu görülmüştür. Kurumumuzun sektördeki pazar payının çok düşük olmasına karşın, mağazaların devam ettirilmesinde, kârlılıktan ziyade kamu hizmeti ve piyasa fiyatlarına etkisi göz önünde bulundurulmuştur.

5.7 Süt ve Süt Ürünleri

- Süt piyasalarındaki çiğ süt fiyatının, Ulusal Süt Konseyinin Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesinin görüşünü alarak belirlediği çiğ süt tavsiye fiyatın altına inmesini engellemeyi amaçlayan Et ve Süt Kurumu, tarihinde ilk defa 2016 yılında piyasalardaki süt arzının fazlalığından dolayı fiyatları regüle etmek ve damızlık sığırların kesime sevkini engellemek için süt piyasasında regülasyon alımlarını başlatmıştır.
- 2020 yılında 2020/2502 sayılı “2020 Yılında Yapılacak Çiğ Süt Desteği ve Süt Piyasasının Düzenlenmesine İlişkin” Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Tarım ve Orman Bakanlığı ve Kurumumuza süt piyasalarının çiğ süt regülasyonu yoluyla düzenlenmesine ilişkin yetki verilmiştir. Fakat süt piyasasında 2020 yılında dönemler arası arz ve talep dengesizliği oluşmadığı için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından süt regülasyon uygulama talimatı verilmemiştir.

6 ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Et ve Süt Kurumu, et ve süt piyasasında verimlilik ve kârlılık ilkeleri çerçevesinde kamu yararını da gözeterek faaliyette bulunmak suretiyle sektörde tam rekabet koşullarının oluşmasına katkı sağlamaktadır. ESK, gerektiğinde et ve süt fiyatlarındaki dengenin üretici ya da tüketici aleyhine bozulmasını önleyecek tedbirlerin uygulanması çerçevesinde desteklenme ve düzenleme görevini yerine getirmektedir.

Sektörde maliyetlerin ve tüketim talebinin artması ürün fiyatlarının artış eğilimine girmesine neden olmaktadır. Kurumumuzun tecrübe, imkân ve kabiliyetleri ile piyasayı regüle edici, fiyat istikrarının sağlanmasına yönelik çalışmaları ülkemiz hayvancılığının içinde bulunduğu sorunları aşmada önemli yer tutmaktadır.

Et ve Süt Kurumu, besicilerin üretim maliyetlerini göz önüne alarak hayvan alım fiyatlarını düzenli olarak güncellemekte ve üreticinin korunmasına yönelik tedbirler almaktadır. Diğer yandan; Kurum piyasada oluşacak suni fiyat artışlarının ve spekülatif hareketlerin önüne geçmek ve tüketicinin daha ekonomik fiyatla kaliteli kırmızı et satın alabilmesi için müdahale amaçlı satışlar gerçekleştirmektedir.

Et ve Süt Kurumunun üreticiye güven veren, piyasada arz-talep dengesini sağlamada etkin bir müdahale kuruluşu olarak gerekli zamanlarda müdahale alımlarında bulunması piyasada istikrarı sağlama açısından gereklidir. Arz ve talep dengesini sağlamak üzere stok bulundurulmaya dikkat edilmektedir.

Kalite ve verimlilik esasına göre fiyatlandırma yapılmakta olup ESK'ya bağlı kombinalarda pilot proje olarak karkas derecelendirme, sınıflandırma ve kesim standartları belirlenmiştir.

Tüketicilerimizin sağlıklı, güvenilir, kaliteli ürünlere uygun fiyata ulaşabilmesi için kombinalarımızda kırmızı et, beyaz et ve şarküteri ürünleri ile raf ömrü uzun ürünlerin üretimi gerçekleştirilmekte ayrıca ürün çeşitliliğimizi artırmaya yönelik tüketici odaklı AR-GE çalışmaları devam etmektedir.

2020 yılında satış pazarlama ağına Tarım Kredi AŞ ve AOÇ satış mağazaları da eklenmiştir. Et ve Balık Kurumu” markalı ürün çeşitliliğini her geçen gün geliştiren Kurumumuz, yıl boyunca kamu kurum kuruluşları, kurum mağazaları ve diğer satış noktaları aracılığıyla tüketiciyi koruma misyonu gereği kaliteli ve ekonomik ürünlerini sofralara ulaştırmıştır.

Kurumun üreticiye güven veren piyasada arz-talep dengesini sağlamada etkin bir müdahale kuruluşu olarak gerekli zamanlarda müdahale alımlarında bulunması piyasada istikrarı sağlama açısından gereklidir.

Et ve Süt Kurumu sektörde spekülâtif hareketlere ve fiyat dalgalanmalarına izin vermeyerek önleyici tedbirleri almakta ve uygulamaktadır.

Hayvan ırkı ıslahı, besi kalitesini artırma, meraların ıslahı ile kullanımının düzenlenmesi, kaliteli yem bitkileri üretiminin artırılması ve üreticinin teşvik edilerek üretimin arttırılması ayrıca, etçi ırkı büyükbaş hayvancılığın geliştirilmesi için uygulamaya konulacak tüm tedbir ve teşvikler sürdürülebilir iyileştirme açısından büyük önem taşımaktadır.

6.1 Türkiye Üretimi ile ESK Et Üretiminin Karşılaştırılması

6.1.1 Büyükbaş

Tablo 66: Büyükbaş Et Üretim Karşılaştırması

YILLAR	BÜYÜKBAŞ KESİM (ESK)		BÜYÜKBAŞ KESİM (TÜRKİYE)		ET ÜRETİMİNDE ESK PAYI	
	BİRİMİ	BAŞ	TON	BAŞ	TON	%
2010		122.659	30.251	2.617.966	621.971	4,9
2011		82.981	20.384	2.579.020	646.521	3,2
2012		109.748	26.712	2.459.000	801.080	3,3
2013		91.184	23.112	3.433.126	869.628	2,7
2014		104.961	24.774	3.714.457	882.525	2,8
2015		101.510	27.844	3.766.468	1.015.252	2,8
2016		139.082	39.940	3.901.806	1.059.546	3,7
2017		171.421	53.438	3.608.238	988.821	5,4
2018		265.912	79.295	3.428.060	1.004.261	7,9
2019		242.554	78.193	3.634.068	1.075.552	7,2
2020		27.253	6.953			

Kaynak: TÜİK, ESK

Tablo 73 incelendiğinde; 2019 yılında Et ve Süt Kurumunun ülkedeki büyükbaş et üretimi sektöründeki payının % 7,2 olduğu görülmektedir. Kurumumuz, besiciyi korumak ve hayvancılığın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla besicilerin üretim maliyetlerini göz önüne alarak hayvan alım fiyatlarını düzenli olarak güncellemekte olup besicilerimize pazar ve alım garantisi sunmaktadır.

Et ve Süt Kurumu, tüm besicilerin büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesim taleplerini karşılamak için 12 adet Kombinasının yanı sıra Kombinasının olmadığı illerde kesim için özel sektöre ait kesimhanelerde piyasanın ihtiyaçları ve bölgenin kesim yoğunluğu doğrultusunda, hizmetlerini sürdürmektedir.

6.1.2 Küçükbaş

Tablo 67: Küçükbaş Et Üretim Karşılaştırması

YILLAR	KÜÇÜKBAŞ KESİM (ESK)		KÜÇÜKBAŞ KESİM (TÜRKİYE)		ET ÜRETİMİNDE ESK PAYI
	BİRİMİ	BAŞ	TON	BAŞ	TON
2010	9.418	214	8.093.130	158.747	0,13
2011	24.221	518	5.586.622	130.394	0,39
2012	45.228	800	4.638.456	114.764	0,69
2013	49.911	535	6.299.135	126.497	0,42
2014	44.919	1.041	6.767.528	125.748	0,82
2015	130.160	2.775	7.007.652	134.011	2,00
2016	115.304	2.312	5.839.980	113.496	2,00
2017	217.977	4.810	7.203.204	137.583	3,00
2018	271.894	5.639	5.345.930	114.434	5,00
2019	420	8	5.893.402	125.917	0,007
2020	712	15.939			

Kaynak: TÜİK, ESK

Tablo 70’de yer alan veriler incelendiğinde 2019 yılında Et ve Süt Kurumunun ülkedeki küçükbaş et üretimindeki payının % 0,007 olduğu görülmektedir. Kurumumuzca üretim maliyetleri göz önünde bulundurularak belirlenen küçükbaş hayvan alım fiyatlarının serbest piyasa fiyatlarının altında kalması nedeniyle küçükbaş hayvan yetiştiricileri tarafından Kurumumuza yeterli kesim talebi gelmemiştir ve bu durum 2019 yılı küçükbaş et üretiminde bir düşüş oluşturmuştur.

GRAFİKLER

Grafik 1- Dünya Hayvan Varlığı Endeksi.....	4
Grafik 2- 2020 Dünya Et Üretim Dağılımı	6
Grafik 3- 2020 Dünya Büyükbaş Eti Üretim Dağılımı	6
Grafik 4- 2020 Dünya Domuz Eti Üretim Dağılımı	8
Grafik 5- 2020 Dünya Küçükbaş Eti Üretim Dağılımı	9
Grafik 6- 2020 Dünya Kanatlı Eti Üretim Dağılımı	9
Grafik 7- Dünya Et Ticareti Dağılımı	12
Grafik 8- Dünya Et Ticareti Hacmi Değişimleri.....	13
Grafik 9- FAO Gıda Fiyat Endeksi	17
Grafik 10- FAO Gıda Türlerine Göre Endeksler	18
Grafik 11- FAO Et Fiyat Bileşenleri Endeksleri.....	19
Grafik 12- Yurtdışı Sığır Karkas Fiyatları	20
Grafik 13- Yurtdışı Besilik Büyükbaş Hayvan Fiyatları	20
Grafik 14- Yurtdışı Koyun Karkas Fiyatları	20
Grafik 15- Türkiye Hayvan Varlığı Endeksi.....	26
Grafik 16- Irklara Göre Büyükbaş Hayvan Varlığı Endeksi.....	27
Grafik 17- Irklara Göre Küçükbaş Hayvan Varlığı Endeksi.....	28
Grafik 18- Et Üretim Endeksi	30
Grafik 19- Et Üretiminin Türlerle Göre Dağılımı.....	30
Grafik 20- Dönemsel Kırmızı Et Üretimi	31
Grafik 21- 2019 Balık Üretiminin Türlerle Göre Dağılımı.....	32
Grafik 22- Yurtiçi Canlı Dana Fiyatları.....	36
Grafik 23- Yurtiçi Kültür Sığırları Üretici Fiyatı.....	37
Grafik 24- Yurtiçi Canlı Kuzu Fiyatları.....	38
Grafik 25- Yurtiçi Dana Karkas Fiyatları	39
Grafik 26- Dana Kuşbaşı Tüketici Fiyatı.....	40
Grafik 27- Yurtiçi Kuzu Karkas Fiyatları	40
Grafik 28- Kuzu Eti Tüketici Fiyatı.....	41
Grafik 29- Karma Yem Fiyatları.....	42
Grafik 30- Kaba Yem Fiyatları	42
Grafik 31- Kişi Başı Tüketim Payları	43
Grafik 32- Kişi Başı Et Tüketim Endeksi	44
Grafik 33- Türkiye Kişi Başı Et Tüketimi	44
Grafik 34- 1961-2019 Yılları Arası Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi	48

Grafik 35: 1961-2019 Yılları Arası Dünya Süt Verim Endeksi.....	49
Grafik 36: 1961-2019 Yılları Arası Dünya Süt Üretimleri Endeksi	51
Grafik 37: 2019 Yılı Türlerle Göre Dünya Süt Üretimi.....	52
Grafik 38: 2019 Yılı Ülkelere Göre Süt Üretimi	52
Grafik 39: 2019 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi	53
Grafik 40: 2019 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi	54
Grafik 41: 2019 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretimi	55
Grafik 42: 2019 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi	56
Grafik 43: 2018-2020 Yılları Arası Çiğ Süt Fiyatları	63
Grafik 44: FAO Süt ve Süt Ürünleri Endeksi ve Süt Ürünleri Fob Fiyatları.....	64
Grafik 45: 2018-2020 Yılları Arası Dünya Yağlı Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği.....	64
Grafik 46: 2018-2020 Yılları Arası Dünya Yağsız Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği.....	65
Grafik 47: 2018-2020 Yılları Arası Dünya Tereyağı Fiyatı Endeks Grafiği	65
Grafik 48: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi	67
Grafik 49: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Irklara Göre Sağılan Sığır Varlığı Endeksi	67
Grafik 50: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Süt Üretimi Endeksi	68
Grafik 51: 2019 Yılı Arası Türkiye Türlerle Göre Süt Üretimi	68
Grafik 52: 2019-2020 Yılları Sanayiye Aktarılan Süt Miktarı ve Süt Üretici Fiyatı.....	72
Grafik 53: 2018-2020 Yılları Arası Çiğ Süt, Süt Yemi ve Referans Fiyat Grafiği.....	73
Grafik 54: 2017-2020 Yılları arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon Fiyatları Endeks Grafiği.....	74
Grafik 55: 2010-2020 Süt ve Süt Ürünleri Dış Ticaret Grafiği	75
Grafik 56: 2019 Yıllar İtibarıyla Alım Fiyatları	83
Grafik 57: Büyükbaş Et Üretimi	86
Grafik 58: Satışlar	87
Grafik 59: Büyükbaş Et Satışları Dağılımı	88
Grafik 60: Küçükbaş Et Satışları Dağılımı	89
Grafik 61: Beyaz Et Satışları Dağılımı	89
Grafik 62: Şarküteri Satışları Dağılımı	90

TABLÖLAR

Tablo 1- FAO Dünya Hayvan Varlığı.....	5
Tablo 2- 2020 Dünya Büyükbaş Eti Üretimi	6
Tablo 3- 2020 Dünya Domuz Eti Üretimi	8
Tablo 4- 2020 Dünya Küçükbaş Eti Üretimi	9
Tablo 5- 2020 Dünya Kanatlı Eti Üretimi	9
Tablo 6- Dünya Türlerine Göre Balık Üretimi	11
Tablo 7- Dünya Et Üretim ve Ticaret Miktarları	13
Tablo 8- Dünya Balık Üretimi ve Ticareti	14
Tablo 9- Dünya Büyükbaş Eti Ticareti	14
Tablo 10- Dünya Küçükbaş Eti Ticareti	15
Tablo 11- Dünya Kanatlı Eti Ticareti	15
Tablo 12- Dünya Domuz Eti Ticareti	16
Tablo 13- Dünya Balık ve Ürünleri Ticareti	16
Tablo 14- FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri	17
Tablo 15- Yurtdışı Yıllık Karkas Et ve Canlı Hayvan Fiyatları	21
Tablo 16- Ülkelere Göre Kişi Başı Et Tüketimleri	22
Tablo 17- Tarımsal Üretim Değeri.....	23
Tablo 18- Canlı Hayvanlar Üretim Değeri	24
Tablo 19- Hayvansal Ürün Üretim Değeri.....	25
Tablo 20- Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı	27
Tablo 21- Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı	29
Tablo 22- Balık Üretimi.....	31
Tablo 23- Kültür Balığı Üretimi	32
Tablo 24- Canlı Hayvan İthalatı.....	33
Tablo 25- Canlı Hayvan İhracatı.....	33
Tablo 26- Ülkelere Göre Canlı Büyükbaş Hayvan İhracatı	34
Tablo 27- Ülkelere Göre Canlı Küçükbaş Hayvan İhracatı	34
Tablo 28- İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı	34
Tablo 29- İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı	35
Tablo 30- İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı	35
Tablo 31- Balık Dış Ticareti	36
Tablo 32- ETB Canlı Dana İşlem Miktarları	37
Tablo 33- ETB Canlı Kuzu İşlem Miktarları	38
Tablo 34- ATB Dana Karkas İşlem Miktarları	39

Tablo 35- ATB Kuzu Karkas İşlem Miktarları	41
Tablo 36: 2020 Yılı İlk Yarı Süt Üretimi.....	46
Tablo 37: 2019 Yılı Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Sütü Verimleri	50
Tablo 38: 2015-2019 Yılları Arası Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Hayvan Varlığı, Süt Üretimi ve Süt Verimi Genel Tablo	51
Tablo 39: 2018-2019 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi Tablosu.....	53
Tablo 40: 2018-2019 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi Tablosu.....	54
Tablo 41: 2018-2019 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretimi Tablosu	55
Tablo 42: 2018-2019 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi.....	56
Tablo 43: 2019 Yılı Bazı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi.....	56
Tablo 44: 2019 Yılı Majör Üretici Şirketlerin Ciroları.....	57
Tablo 45: 2015- 2019 Yılları Arası Dünya Süt Ürünleri Üretimleri.....	57
Tablo 46: Bazı Ülkelerde İçme Sütü Üretimleri	58
Tablo 47: 2019-2020 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İhracatı	59
Tablo 48: 2019-2020 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İthalatı	60
Tablo 49: 2019-2020 Yılı Yağlı Süt Tozu Ticareti.....	60
Tablo 50: 2019-2020 Yılı Yağsız Süt Tozu Ticareti.....	61
Tablo 51: 2019-2020 Yılı Tereyağı Ticareti	62
Tablo 52: 2019-2020 Yılı Peynir Ticareti.....	62
Tablo 53: 2018-2020 Yılı Bazı Ülkelerin Çiğ Süt Fiyatları.....	63
Tablo 54: 2019-2020 Yılı Bazı Ülkelerin Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi.....	66
Tablo 55: 2015-2019 Yılları Arası Sağılan Hayvan Sayısı ve Süt Üretimi Tablosu	69
Tablo 56: 2020 Yılı Kapasitesine Göre Süt İşletme Sayıları	71
Tablo 57: 2016-2020 Yılları Arası Türkiye Toplanan Süt Miktarı ve Süt Ürünleri Üretimi.....	73
Tablo 58: 2016-2019 Yılları arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon Fiyatları	74
Tablo 59: Kurum Satış Mağazaları	80
Tablo 60: Alım Fiyatları	83
Tablo 61: Alım Faaliyetleri.....	84
Tablo 62: İthal Alımlar	84
Tablo 63: Üretim Faaliyetleri.....	85
Tablo 64: Şarküteri Ürünleri	86
Tablo 65: Satış Faaliyetleri	87
Tablo 66: Büyükbaş Et Üretim Karşılaştırması	93
Tablo 67: Küçükbaş Et Üretim Karşılaştırması	94